

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

EUROLE ÜLEMINEKU LEGITIMATSIKON
VALITSUSKOMMUNIKATSIOONIS JA AJAKIRJANDUSES
Magistritöö

Autor: Kristi Jõesaar
Juhendaja: prof. Marju Lauristin

Tartu
2010

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. UURIMISOBJEKT JA TÖÖ EESMÄRK.....	7
1.1 EL ühisraha euro ja Eesti liitumiseesmärgid	7
1.2 Euro kommunikatsiooni raamistik	10
1.3 Töö eesmärgid.....	12
2. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	14
2.1 Poliitilise kommunikatsiooni raamistik	14
2.1.1 Poliitilise kommunikatsiooni mõiste, funktsioonid ja meedia roll.....	14
2.1.2 Kommunikatsiooni mudeli rakendamine	17
2.2 Euro legitimatsioon ja kommunikatsiooniprotsess	19
2.2.1 Avalik sfäär ja demokraatlik arutelu	19
2.2.2 Eurole ülemineku legitimatsioon	21
2.2.3 Kommunikatsiooni roll legitimatsiooni protsessis.....	24
2.3 Legitimatsioon Eesti poliitilise kultuuri kontekstis	26
2.3.1 Eesti poliitilise kultuuri areng	26
2.3.2 Legitimatsiooni erinevad tasandid	28
3. EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	30
3.1 Eestimaalaste toetus eurole	30
3.2 Väärtushinnangud suhtumise kujunemisel	32
4. UURIMISKÜSIMUSED JA METOODIKA	34
4.1 Uurimisküsimuste seadmine	34
4.2 Metoodika	35
4.2.1 Meetodite valik.....	35
4.2.2 Avaliku kommunikatsiooni kriitiline analüüs.....	36
4.2.3 Kontentanalüüs.....	37
4.2.4 Kriitiline diskursusanalüüs.....	39
5. EMPIIRILISED TULEMUSED.....	43
5.1 Avaliku kommunikatsiooni aegrida.....	43
5.2 Kontentanalüüsi tulemused.....	50

5.2.1 Euro teema kajastuse erinevus päevalehtedes	50
5.2.2 Euro kajastuse temaatiline kontekst	53
5.2.3 Kõneisikute poolt tõstatatud teemad	60
5.2.4 Arvamusartiklite temaatiline kontekst ja hoiak.....	65
5.2.5 Kokkuvõte	68
5.3 Diskursusanalüüsi tulemused.....	72
5.3.1 Valitsuskommunikatsiooni tekstide diskursusanalüüsi tulemused	72
5.3.2 Meediatekstide diskursusanalüüsi tulemused.....	86
5.3.3 Läbivad diskursused.....	98
6. DISKUSSIOON	102
6.1 Järeldused ja diskussioon.....	102
6.2 Meetodi kriitika ja edasiarendamise võimalused.....	116
KOKKUVÕTE	118
SUMMARY	121
KASUTATUD KIRJANDUS	124
LISAD	131
Lisa 1. Olulisemad sündmused seoses euroga	131
Lisa 2. Kontentanalüüsi kodeerimisjuhend.....	137
Lisa 3. Kontentanalüüsi tulemustes viidatud allikad	144
Lisa 4. Diskursusanalüüsi tekstid.....	146

SISSEJUHATUS

Eesti on olnud Euroopa Liidu (edaspidi EL) liige üle kuue aasta. Eesti integratsioon ELiga ei ole siiski veel lõppenud, riik on seadnud eesmärgiks võtta kasutusele ka EL ühisraha euro. Euro eesmärgile andsid eestimaalased heakskiidu EL liitumislepingu üle otsustades 2003. aasta referendumil ning Eesti valitsus on seadnud eurole ülemineku ajaks 1. jaanuari 2011. aasta.

Euroalaga liitumiseks on vaja riikidel täita mitmed EL poolt seatud tingimused nagu hindade stabiilsus ehk inflatsiooni ohjamine, madal võlakooormus, eelarvepuudujäägi piiramine, madalad intressimäärad ja kindel vahetuskurss. Magistritöö valmimise ajaks (25. juuli 2010) on EL rahandusministrid teinud juba ettepaneku kutsuda Eesti euroala liikmeks, kuna Eesti on täitnud kõik liitumise eelduseks olevad Maastrichti kriteeriumid.

Euro teema on saanud nii ühisrahaga liitumise eesmärgi saavutamise tõenäosuse suurenemisega seoses kui majanduskriisist väljumise kontekstis igapäevaseks kõneaineks erinevates avalikes debattides ja esinemistes ning muutunud vääramatuks osaks poliitikute sõnumites ja seisukohavõttudes. Nii näiteks seadis president Ilves Eesti Vabariigi aastapäeva kõnes nii 2009. aastal kui 2010. aastal olulisele kohale euro teema. “Meil on kombeks – tegin seda mõni minut tagasi ka ise – kritiseerida poliitikuid suutmatuses olulistes küsimustes kokku leppida. Õnneks on erandid võimalikud. Pean üheks neist eesmärki võtta Eestis 2011. aastal kasutusele Euroopa ühisraha euro. Ma tunnustan meie erakondade riigimehelikku vastutustunnet ja kiidan Eesti ajakirjanduse tasakaalukust,” kõneles Ilves (2010).

Samuti on viimased aastad euro teema läbivalt kajastust leidnud meedias ning ekspertide arvamused. Majandusteadlane Andres Arrak kirjutas 2009. aasta juulis nõnda “Ja nii seisabki valitsus dilemma ees, kas elavdada majandust ja jätta hüvasti euroga või suruda eelarve hambad risti tasakaalu ja saada euro. Euro toetaks kahtlemata investeeringuid ja majanduskasvu pikaajaliselt. Ent need eurot lähendavad meetmed tähendavad niigi soikuva majanduse pistmist sügavkülmikusse” (2009).

Sellest tulenevalt on üheks teema valiku põhjuseks aktuaalsus ja olulisus poliitiliste otsuste langetamisel ning Eesti arengus laiemalt. Oluline on uurida, milline on eurole ülemineku kommunikatsiooni kontekst, millised teemamuutused on toimunud meediakajastustes ning milline on olnud avalikkuse, valitsusliikmete ning ekspertide euro-teemaline kommunikatsioon.

Eurole ülemineku erinevaid aspekte ja mõjusid on Euroopa tasandil varasemalt uuritud, kuid need keskenduvad põhiliselt avalikku arvamust mõjutavatele ja majanduslikele teguritele (nt Anderson 2006; Banducci et al 2009) või EL identiteedi küsimustele (nt Riegert 2008; Fornäs 2008). Vaid vähesed teadaolevad uurimused puudutavad riivamisi ka euro temaatikat kommunikatsiooni kontekstis kas avaliku sfääri, avaliku arvamuse muutuste või kommunikatsioonistrateegiate elluviimise vaatenurgast. Neid üksikuid ja samuti Euroopa Komisjoni (edaspidi EK) poolt koostatud strateegiaid käesolevas töös ka kasutatakse.

Eestis ei ole euro kommunikatsiooni teemal ühtegi põhjalikku uurimust ega teadustööd koostatud, küll on aga erinevatel teemadel vaadeldud valitsuskommunikatsiooni dialoogi avalikkuses (nt Raamets 2005), EL avalikku sfääri ja euro infot Eestis (nt Pullerits 2007) või erinevate teemade legitimatsiooni protsesse (nt Varblane 2007). Seega on teiseks ja väga oluliseks teemavaliku põhjuseks selle uudsus. Lisaks võiksid töö järeldused olla sisendiks valitsuskommunikatsiooni edasiarendusteks ja täiendusteks, omades praktilist väärtust euroga seotud dialoogi arendamiseks avalikkusega.

Käesoleva töö raames analüüsitakse ühe põhiküsimusena eurole ülemineku legitimatsiooni nii valitsuse kui ajakirjanduse tekstide näitel. Uurimuse käigus leitakse vastus neljale peamisele küsimusele – milline on valitsuskommunikatsiooni roll ja eesmärgid euroteemalises kommunikatsioonis; kuidas on eurole ülemineku teema kajastatud Eesti ajakirjanduses; kes on euroteemalise kommunikatsiooni osapooled ja millega seoses eurost räägitakse; ning millised on läbivad euro teemat iseloomustavad diskursused.

Magistritöö on jagatud kuueks peatükiks. Töö esimeses, sissejuhatavas osas antakse ülevaade eurost ja euro-teemalisest kommunikatsioonist, et mõista töö ühiskondlikku konteksti ja kommunikatsiooni raamistikku. Kuna euro kommunikatsiooni uurimine asetub antud töö raames poliitilise kommunikatsiooni

valdkonda, siis hõlmab töö teoreetiline osa poliitilise kommunikatsiooni käsitlusi, milles keskendutakse eelkõige Meadow poliitilise kommunikatsiooni mudelile (Meadow 1980), McNair'i poliitilise kommunikatsiooni määratlustele (McNair 1999) ning arutletakse Eesti poliitilise kultuuri hetkeolukorra üle. Samuti vaadeldakse euro teemalist kommunikatsiooni legitimatsiooni ja avaliku sfääri määratlustest tulenevalt peamiselt Habermas'i teooriatele tuginedes (Habermas 1975, 1984, 1987). Töö kolmandas, empiirilises osas kasutatakse alusmaterjalidena EK ja riigikantselei poolt tellitud avaliku arvamuse uuringuid ning neljandas peatükis formuleeritakse täpsed uurimisküsimused.

Töö empiiriline osa hõlmab nii meediatekstide kontentanalüüsi kui avaliku kommunikatsiooni (valitsuse, riigikogu ja Eesti Panga) ning ajakirjandustekstide diskursusanalüüsi. Uuringu käigus kaardistatakse ka olulised euro kommunikatsiooniga seotud sõlmsündmused. Uuringu tulemused on esitletud viiendas peatükis. Toetudes töö esimese osa teoreetilisele käsitlusele ning läbi viidud uuringutele, arutletakse viimases peatükis legitimatsiooni, poliitilise kommunikatsiooni mudeli kehtivuse üle eurole ülemineku kommunikatsiooni kontekstis, analüüsitakse erinevate diskursuste tekkepõhjused ja mõjusid ning leitakse vastused püstitatud uurimisküsimustele.

1. UURIMISOBJEKT JA TÖÖ EESMÄRK

Eesti riik on seadnud eesmärgiks võtta kasutusele EL ühisraha euro 1. jaanuaril 2011. aastal. Magistritöö lõpetamise ajaks (juuli 2010) on juba kindel, et Eesti võetakse vastu eurotsooni järgmise aasta algusest. 13. juulil 2010. aastal andsid euroala riigid teada otsusest võtta Eesti vastu euroala liikmeks (Eurole... 2010). Käesolevas peatükis antakse töö uurimisobjektist – eurost, lühike ülevaade ning tuuakse välja Eesti europüüdluste taust ja märgitakse ära riigi poolt seatud olulisemad kommunikatsioonieesmärgid. Töö edasise arutluskäigu ja käsitluse paremaks jälgimiseks tuuakse peatüki lõpus ka olulisemad töö eesmärgid.

1.1 EL ühisraha euro ja Eesti liitumiseesmärgid

Järgnevalt antakse ülevaade ühisraha euro toimimisest, kasutuselevõtu tingimustest ning Eesti eesmärkidest seoses eurole üleminekuga.

1992. aastal sõlmisid EL liikmesriigid Maastrichti lepingu, millega pandi alus Euroopa majandus- ja rahaliidule. Liidul on kaks peamist eesmärki – kindlustada ühtlane ja stabiilne majanduskasv ning hoida hindade tõus kontrolli all. Ühine raha ja intressimäärad peavad kindlustama, et kõigis liikmesriikides püsib elukalliduse tõus kontrolli all (Eesti euroveeb 2010). Esmalt võeti 1999. aastal euro kasutusele virtuaalvääringuna sularahata tehingutes ning raamatupidamisarvestuses, seejärel 1. jaanuaril 2002. aastal võeti euro kasutusele füüsilisel kujul – pangatähtede ja müntidena. Eurot kasutab 329 miljonit inimest 16-s euroala riigis, viimaste liitujatena ühinesid eurotsooniga Slovakkia 2009. aastal, Küpros ja Malta 2008. aastal. (Euroopa Komisjoni... 2010)

Oluline on EL ühisraha kontekstis ka teada, et kõik ELi liikmesriigid eurot ei kasuta. Taani ja Ühendkuningriik on kokku leppinud asutamislepingus ette nähtud loobumisklausli kasutamises, mis vabastab nad euroalas osalemisest. Kõik ülejäänud

liikmesriigid, sh Rootsi peavad euro kasutusele võtma siis, kui vastavad tingimused on täidetud. Rootsi ja Taani mitteosalemist eurotsoonis on kasutatud ka Eesti eurole ülemineku arutelude käigus, välja toomata, miks üks või teine riik kasutab eurot või mitte - nt Ivar Raig (2010).

Maastrichti lepinguga määrati lisaks majandus- ja rahaliidu eesmärkidele kindlaks ka liikmete kohustused ning tingimused, mida liikmesriigid peavad euro kasutuselevõtmiseks täitma. Kõnealuseid tingimusi nimetatakse lähenemiskriteeriumideks ehk Maastrichti kriteeriumideks. Rahandusministeeriumi kodulehel (2010) sõnastatult on liitumiskriteeriumideks:

- Riigi rahandus: rahanduse stabiilsus väljendub selles, et riigil puudub ülemäärane eelarvepuudujääk ning kontrollimise ajal ei kehti liikmesriigi suhtes nõukogu otsus ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta. Valitsussektori eelarve puudujääk ei tohi ületada 3 protsenti SKPst ja valitsussektori võlg ei tohi ületada 60 protsenti SKPst.
- Vahetuskurss: liikmesriik peab Euroopa Rahasüsteemi vahetuskursimehhanismiga ettenähtud piiridest kinni pidama vähemalt kahe aasta jooksul, devalveerimata oma raha ühegi teise liikmesriigi vääringu suhtes.
- Hinnastabiilsus: mõõtmise aluseks on riigi 12 kuu keskmine harmoneeritud tarbijahinnaindeks, mis ei tohi ületada kolme kõige madalama, samas positiivse inflatsiooniga EL liikmesriigi keskmist rohkem kui 1,5 protsendipunkti võrra.
- Intressimäärad: riigi 12 kuu keskmine pikaajaline intressimäär ei tohi ületada rohkem kui 2 protsenti võrra kolme kõige paremaid hinnastabiilsuse tulemusi saavutanud liikmesriigi keskmist. Mõõtmise aluseks on pikatähtajalised riigi võlakirjad või nendega võrreldavad väärtpaberid.

Lähtudes Eesti konvergensiprogrammist 2009-2013 (2010) ja Euroopa Nõukogu hinnangust sellele (Euroopa Nõukogu... 2010), siis Eesti on need tingimused täitnud ning täitmas ka lähiaastatel. Ametlik otsus võtta Eesti eurotsooni liikmeks alates 1. jaanuarist 2011 langetati 13. juulil EL rahandusministrite nõukogu poolt (Eurole... 2010). Euro kasutusele võtmise kohustus tulenes EL liitumislepingust, millele anti ka rahva poolt heakskiit 2003. aasta referenduml. 2011. aasta liitumiseesmärk ei ole esimene reaalne Eesti püüdlus saada eurotsooni liikmeks. Varasem siht seati 2007. aasta esimeseks jaanuariks, 2006. aastal sai liitumise takistuseks lubatust suurem

inflatsioonitase. 1. jaanuari 2011 liitumise tähtaeg seati valitsuse poolt 2009. aasta märtsis pärast rahandusministeeriumi kevadprognoosi, milles hinnati Maastrichti kriteeriumide täitmist 2009. aasta jooksul tõenäoliseks (vt lisa 1. Olulisemad sündmused seoses euroga).

Euroopa Komisjoni hinnangul kaasnevad ühisraha kasutamisega mitmed positiivsed mõjud. Lisaks reisimise hõlbustamisele on ühisraha õigustatud ka majanduslikult ja poliitiliselt. Euro kasutamist reguleeriv raamistik on muutnud euro stabiilseks, madala inflatsiooni ja intressimääradega vääringuks, mis toetab tugevat riigi rahandust. Samuti on ühisraha ühtse turu loogiline jätk, mis muudab turu toimimise tõhusamaks. Ühisraha kasutamine suurendab hindade läbipaistvust, kõrvaldab valuutavahetusega kaasnevad kulud, aitab edendada Euroopa majandust, hõlbustab rahvusvahelist kaubandust ning tugevdab ELi positsiooni maailmas. (Euroopa Komisjoni... 2010)

Vastuargumentidena on nii meedias käsitletud kui avaliku arvamuse uuringutes mainitud vahetuskursi negatiivset mõju majanduskriisist väljumiseks: „Keskpanga sõnul on Balti riikide valuutamäärade range sidumine toonud kaasa selle, et need riigid on kaotanud oma naaberriikidega võrreldes märkimisväärselt konkurentsivõimes“ (Kask 2009) ning hinnatõusu, krooni kui sümboli kadumist jm (Saar Poll OÜ 2010).

Kogu euroala toimimise ja eesmärgi konteksti raamistavad viimasel poolel aastal uued küsimused ja arenguperspektiivid. Kreeka ja teiste vanade liikmesriikide (Portugal, Hispaania, Iirimaa, Suurbritannia) probleemid on tekitanud laialdast debatti euro tulevikust, eurosooni alustaladest ja kriteeriumide mõistlikkusest — nt ütleb Euroopa Komisjoni volinik Olli Rehn, et Kreeka probleem tähendab kriisi kogu eurosoonis (Tamme 2010). Need sündmused ja diskussioonid ei ole jättnud mõjutamata ka Eesti meediaruumi ning arvamust eurole ülemineku kohta.

Euro kommunikatsiooni analüüsides on oluline vaadata ka ühiskondlikku, eelkõige majanduslikku konteksti, kuhu asetub Eesti püüe saada täieõiguslikuks eurosooni liikmeks. Kõige suuremat mõju ja võib-olla ka tõuget rahaliidu liikmeks saada omab töö autori arvates 2008. aastal toimunud üleilmne finantskriis ning sellele järgnenud majanduskriis. Kriisist väljumise ja/või euro eesmärk koondas valitsuse ja riigikogu tahte teha valusaid, ent vajalikke eelarveotsuseid ja korrastada riigi rahandust, ning ajakirjanduses levinud arvamuse kohaselt sai euro vankri ette rakendada ja

legitimeerida kogu majanduskriisist väljumise strateegia. Vastuse, kas viimati esitatud väide ka tõele vastab, annavad töö raames koostatud uuringud.

Pärast kiiret majanduskasvu aastaid toimusid aastatel 2008-2009 Eesti majanduses kiired muudatused, mida iseloomustavad suurenenud tööpuudus, palkade langus ja deflatsioon. Eesti majanduslangus oli 2009. aastal 14,1 protsenti, sisenõudlus hakkas aastases arvestuses kahanema 2008. aasta alguses ning süvenes järsult. Tööturul toimusid negatiivsed arengud. 2009. aasta teises pooles oli Eestis nn majanduslanguse põhi käes. Ka maailmamajandus hakkas 2009. aasta teisest poolest vähehaaval sügavamast majanduslangusest pärast Teist maailmasõda kosuma, kuid siiani toimub elavnemine regiooniti erinevalt (Rahandusministeeriumi... 2010).

Seega oli eurole üleminek kommunikatiivses mõttes väga hästi ajastatud või ajastunud – inflatsioon kui seni probleemiks olnud kriteerium langes, riigi rahandust tuli korras hoida ja majandust turgutada ka vaatamata eurole ning ühiskond vajab üldist ebakindlust leevendavat solidaarset eesmärki.

1.2 Euro kommunikatsiooni raamistik

Plaza (1999: 135) sõnul on euro näol tegemist esimese suure üle-euroopalise projektiga, milles osalevad kõik Euroopa kodanikud. Seega peab EK euro kommunikatsioonistrateegia olema nõnda universaalne ja dünaamiline, et see oleks ka reaalselt rakendatav kõikides liikmesriikides. Konkreetsemate sihtide seadmiseks ja tegevuste kaardistamiseks on liikmesriigid koostanud eraldi kommunikatsioonistrateegiad, mida allolevalt Eesti osas ka ülevaatlikult kirjeldatatakse.

EK poolt on välja töötatud kaks kommunikatsiooniraamistikku - EK kommunikatsioonistrateegia euro kasutuselevõtuks (Information... 2004) ja üldine kommunikatsioonistrateegia (Communication... 2002). Esimene dokument määratleb euro kommunikatsiooni põhiliste eesmärkidena:

- suurendada üldsuse teadmisi Euroopa majandus- ja rahandusliidu toimimisest;
- saavutada, seal kus tarvis, sujuvat üleminekut.

Kommunikatsioon ja tegevuste ulatus on piiritletud partnerlusega liikmesriikide ja teiste osapooltega, kommunikatsiooni mõõtmise ja tagasiside ning erinevate

infomaterjalide ja kommunikatsioonivormidega. Teise viidatud dokumendi - üldise EL kommunikatsioonistrateegia olulisus antud töö konteksti arvestades on ülevaatlilikult selles, et liikmesriikidel on võtmeroll ja vastutus kommunikatsiooni efektiivsel korraldamisel ning peamine rõhk on avaliku debati arendamisel ja teemade toomisel inimese igapäevaellu.

Ka Eesti riik on rahandusministeeriumi eestvedamisel koostanud eurole ülemineku kommunikatsioonistrateegia. Eurole sujuva ülemineku tagamiseks vajalike tegevuste koordineerimiseks on rahandusministeeriumi juurde moodustatud asjatundjate komisjon, mille eestvedamisel on eraldi kokku kutsutud ka kommunikatsiooni töögrupp. Töögrupi osalusel on koostatud ka eurole ülemineku kommunikatsioonistrateegia (2010).

Eurole ülemineku kommunikatsioonistrateegia peamiseks eesmärgiks on kindlustada, et kõik Eesti elanikud on informeeritud eurole üleminekuga kaasnevatest mõjudest ja praktilistest muudatustest. Kõigi elanikkonna gruppide ja ettevõtluse vajadusi arvestava informatsiooni levitamine peaks tagama ühisraha võimalikult sujuva kasutuselevõtu Eestis, välistama väärtõlgenduste leviku ning kindlustama elanikkonna toetuse rahavahetuse protsessile. Seega keskendub kommunikatsioonistrateegia elanike teavitamisele eurole üleminekuga kaasnevate praktiliste muudatuste kohta, selgitades selle kaudu ka euroalaga ühinemise tähtsust Eestile. (Kommunikatsioonistrateegia... 2010)

Strateegia kohaselt on eurokommunikatsiooni tegevuskava kindlalt seotud euroalaga liitumise otsuste langetamise ajakavaga. Seetõttu keskenduvad tegevused 2010. aasta esimesel poolel teavitamisele Maastrichti kriteeriumide täitmisega seonduvast ja euroala laienemise otsustusprotsessist, suhtlusele spetsiifilisemate sihtrühmadega ja tehnilistele ettevalmistustöödele. Aktiivne kommunikatsioon euroga liitumise praktilistest aspektidest algab teisel poolaastal, kui on langetatud otsused Eesti liitumise kohta euroalaga. (ibid)

Oluline antud töö kontekstis on, et kommunikatsioonistrateegia kohaselt keskendub eurole ülemineku kommunikatsioon küsimustele, mis on nii avaliku arvamuse küsitluste kui sihtgruppide otseste sisendite põhjal osutunud Eesti elanikkonnale kõige enam huvi pakkuvateks või murettekitavateks. Esilekerkinud teemad saab jagada kaheks suuremaks blokiks – teemad, mis lähtuvad inimeste praktilistest igapäevaelu vajadustest mikrotasandil (näiteks - eurole ülemineku kurss ja

lepingute järjepidevus, euro kasutuselevõtu mõju hindadele, rahavahetuse turvalisus, majanduse hetkeolukord ja eurole ülemineku ajastatus) ning need, mis käsitlevad riigi tasandil majanduspoliitilist makroraamistikku laiemalt ning mis on läbivad kõigil valitsuse ja Eesti Panga majanduspoliitilist olukorda käsitlevatel pressikonverentsidel ja kommunikatsioonis nii Eestis kui välisvisiitidel. (ibid)

Seega tuleb tähelepanu juhtida, et antud magistritöö raames analüüsitavad valitsuskommunikatsiooni tekstid võivad seetõttu hõlmata ajaliselt eelkõige strateegias sätestatud sõnumite üht poolt – kriteeriumide täitmist ja majanduspoliitilist raamistikku puudutavat.

1.3 Töö eesmärgid

Magistritöö selgemaks jälgimiseks ning raamistiku loomiseks on käesolevas alapeatükis kaardistatud töö peamised eesmärgid ning eeldused.

Käesoleva magistritöö eesmärk on analüüsida, kuidas on euro teema esindatud ja esitletud avalikus kommunikatsioonis, kes on erinevad kommunikatsiooni osapooled ja milline on nende roll, ning millised on läbivad euro-teemalised diskursused ja nende muutumine. Üldistatult öeldes analüüsitakse töö käigus euro-teemalise avaliku arutelu kujunemist ja sisu.

Eelpool viidatud kommunikatsioonistrateegia, ühiskondliku konteksti ja teema spetsiifika valguses on antud töö raames vajalik arvestada järgmiste aspektidega:

- a) Kuna 2011. aastal eurole üleminek on poliitilise tahte, suutlikkuse ja otsustuse tulem, siis keskendutakse magistritöös euro kommunikatsioonile kui poliitilise kommunikatsiooni valdkonda kuuluva protsessile. Seetõttu asetatakse euro teema poliitilise kommunikatsiooni toimetudesse ja analüüsitakse legitimatsiooni käsitlustest lähtuvalt.
- b) Töös ei vaadelda ega uurita lähemalt kõiki kommunikatsioonistrateegias toodud infokandjaid, sihtgruppe, sõnumeid ega tegevusi, vaid keskendutakse peamiselt valitsuse poolt edastatud avalikkusele suunatud tekstide nagu pressiteadete, kõnede, avalike esinemiste analüüsile ning trükiajakirjanduses ilmunud tekstide uurimisele. Seega ei pretendeeri tehtavad järeldused terve kommunikatsioonistrateegia tulemuslikkuse või toimimise analüüsile.

- c) Magistritöö uurimuse ajaperioodiks on 2009. aasta veebruar kuni 2010. aasta mai, mistõttu ei hõlma analüüs seda osa kommunikatsioonistrateegiast ning valitsuse ja ajakirjanduse agendast, mis on kavandatud ellu viia 2010. aasta teises pooles.
- d) Käesoleva töö raames kasutatakse empiirilisi materjale, mis on kättesaadavad magistritöö valmimise ajaks ehk 2010. aasta 25. juuli seisuga. Hilisemaid uuringuid ega sündmusi töös ei käsitleta.

2. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Euro olulisust ja eesmärgi poole püüdlamise teed on viimastel aastatel rõhutatud palju. Võib isegi öelda, et see on olnud Eesti üks peamisi poliitilisi eesmärke (Ansip 2008; Ergma 2010). Käesolevas peatükis vaadeldakse eurole ülemineku teemat poliitilise kommunikatsiooni teooriate valguses, käsitletakse eurole ülemineku legitiimsiooni tingimusi ning arutletakse Eesti poliitilise kultuuri hetkeolukorra üle.

2.1 Poliitilise kommunikatsiooni raamistik

Poliitika definitsioone on mitmeid, kõige üldisemalt öeldes on poliitika otsuste tegemine avalike vahenditega ja see on seotud eeskätt riigivalitsuse, parteide ja teiste institutsioonide tegevusega. Poliitika eeldab avalikke poliitilisi otsuseid kellegi või millegi jaoks kas üldriiklike või kohalike organite poolt (Ruus 1998). Samamoodi sobitub antud magistritöö konteksti Ahto Lobjaka poolt vahendatu: „Klassikalise riigiteadusliku definitsiooni järgi on poliitika protsess, mille raames n-ö paljas võim (*naked power*) taotleb avalikku autoriteeti, otsib avalikkuse toetust, ehk lühidalt: püüab hankida endale legitiimsust (Lobjakas 2008). Sellest lähtuvalt arutletakse antud alapeatüki raames poliitilise kommunikatsiooni mõiste üle, kirjeldatakse meedia rolli selles ning leitakse euro temaatika analüüsimiseks sobiv kommunikatsioonimudel.

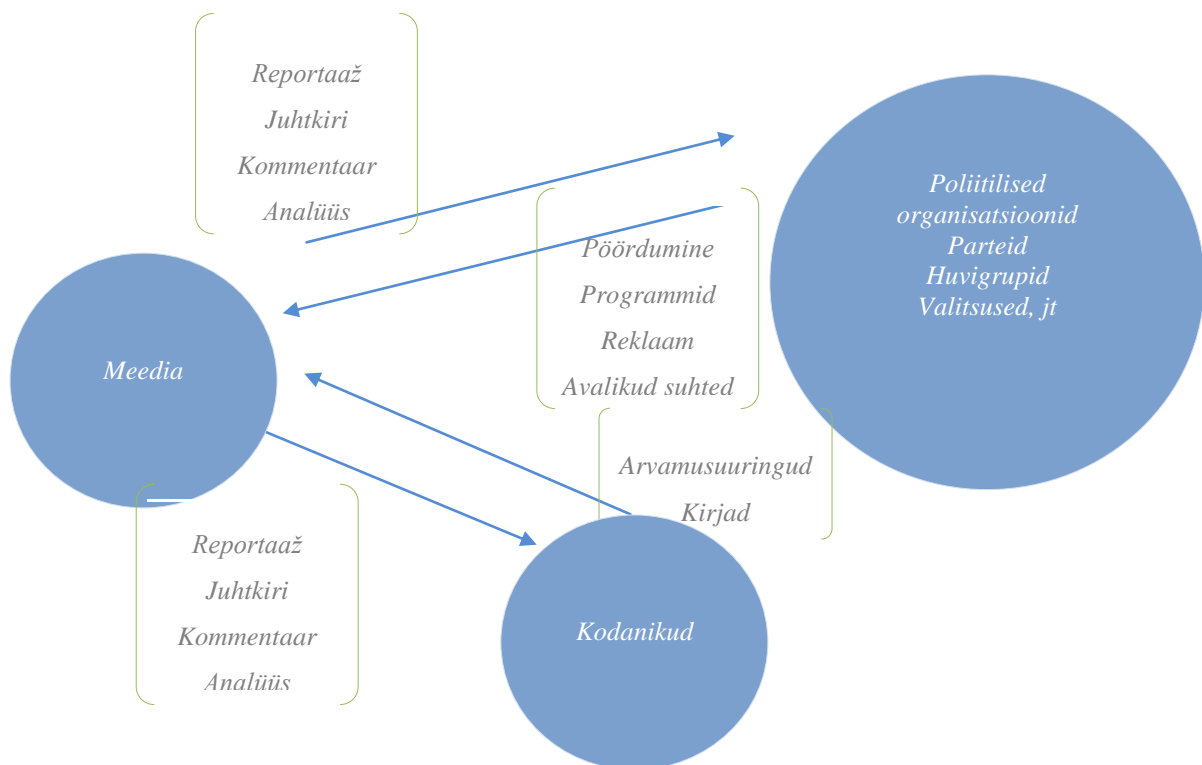
2.1.1 Poliitilise kommunikatsiooni mõiste, funktsioonid ja meedia roll

Sarnaselt poliitikale ei ole ka poliitilise kommunikatsiooni mõistele ühtselt kasutatavat vastet. McNair (1999: 3) möönab, et seda on keeruline täpselt sõnastada, kuna mõlema sõna definitsioonid varieeruvad ning on erinevalt mõistetud. Siiski toob ta ära Denton'i ja Woodward'i lähenemise, mille kohaselt poliitiline kommunikatsioon on avalik arutelu avalike ressursside jaotuse, võimu (kellele on antud õigus teha seadusi ning langetada seadusandlikke ja täidesaatvaid otsuseid) tegevuse ning ametlikke

sanktsioonide üle (mille eest riik premeerib ja karistab) (1990: 14, McNairi kaudu 1999: 3). Robert Meadow (1980: 4) tõlgendab poliitilist kommunikatsiooni kui mistahes sümbolite või sõnumite vahetamist, mida olulisel määral on kujundanud poliitilise süsteemi toimimine või mis ise süsteemi mõjutab. Lähtudes Denton'i ja Woodward'i käsitlest rõhutab McNair (1999: 4) poliitilise kommunikatsiooni eesmärgipärasust, mis hõlmab:

- a) kõiki kommunikatsioonivorme, mida poliitikud või teised poliitikas osalejad oma eesmärkide saavutamiseks kasutavad;
- b) poliitikutele mittepoliitiliste osalejate nagu valijad ja ajakirjanikud poolt suunatud kommunikatsiooni;
- c) eelpool nimetatud osalejate ja nende tegevuse kohta käivat kommunikatsiooni uudistes, juhtkirjades ja teistes poliitilistes aruteludes.

Selles määratluses sisaldub kogu poliitiline diskursus. McNair määratleb poliitilise kommunikatsiooni osalejatena kolme gruppi – kodanikud, meedia ja poliitilised organisatsioonid (vt allolev joonis 1).

Joonis 1. Poliitilise kommunikatsiooni elemendid (McNair 1999: 5)

McNairi kohaselt hõlmab poliitilise kommunikatsiooni protsess ühelt poolt inimesi, kes läbi institutsiooni või organisatsiooni püüavad mõjutada poliitilist otsustusprotsessi. Kodanikud ehk auditoorium moodustavad teise olulise osa protsessist, keda üritatakse poliitiliste sõnumite kaudu veenda ja mõjutada. Kolmanda osapoolena toob autor välja meedia, mis demokraatlikus süsteemis toimib nii ajakirjanike endi poolt konstrueeritud poliitiliste sõnumite edastajana kui ajakirjandusvälise poliitilise kommunikatsiooni vahendajana. (ibid: 5-11)

Kõige olulisem trükiajakirjanduse hääl on McNair'i sõnul juhtkirjad. Samuti nagu Hall et al on märkinud, püütakse nendes formuleerida seda, mida toimetajad usuvad olevat nende lugejate kollektiivne hääl. Samamoodi võib see väljenduda ajakirjanike kolumnites, kommentaarides ja lühiformaatides nagu karikatuurid, reportaažid vms (McNair 1999: 76-78). Seega püütakse magistritöö raames sellest aspektist euro teema kajastamist jälgida ning vaadelda ajakirjanike rolli ja initsiatiivi kodanike hääle esindamises.

McNair on rõhutanud meedia kesket rolli, mille ülesanne on muuhulgas tõstatada kodanike nimel ja volitusel teemasid ning arendada avalikku debatti. Euro kontekstis (ja mitte ainult) tuleks aga laiendada McNairi suhteliselt lihtsustatud kahepoolse kommunikatsiooni skeemi ning lisada kodanike sisendina meediale ka mujal avalikus ruumis tõusetunud arutelud, millest meedia Habermas'i sõnul selekteerib, esitleb ja kujundab olulised teemad. Lugejakirjad ja arvamusartiklid ei ole tänapäevasel meedimaastikul kindlasti ainsaks sisendiks avalikku arutellu, vaid nagu ka Habermas (2006: 418-419) tõdeb, korjatakse need arvamused kokku erinevatest väiksematest, perifeersetest aruteludest.

Sarnast lähenemist toetavad ka Blumler ja Gurevitch (1995: 97), kelle käsitluses on meedia toimimisele demokraatlikud ootused, mis täidavad poliitilise süsteemi jaoks vajalikke funktsioone nagu muuhulgas kõneaine kujundamine, põhisündmuste määratlemine; erinevaid seisukohti hõlmava dialoogi toetamine võimu ja avalikkuse vahel. Analoogetena toob ka McNair (1999: 21-22) välja viis meedia funktsiooni, mis on iseloomulikud nn ideaal-tüüpi demokraatlikes ühiskondades: kodanike informeerimine nende ümber toimuvast; harimine faktide olulisusest ja tähendusest; ruumi pakkumine avalikule poliitilisele diskursusele, aidates kaasa avaliku arvamuse

kujunemisele ja võimaldades esitada vastuargumente ja teisitimõtlemit; valitsuse ja poliitiliste organisatsioonide tegevuse kajastamine; ning poliitiliste seisukohtade edastamise kanalina toimimine.

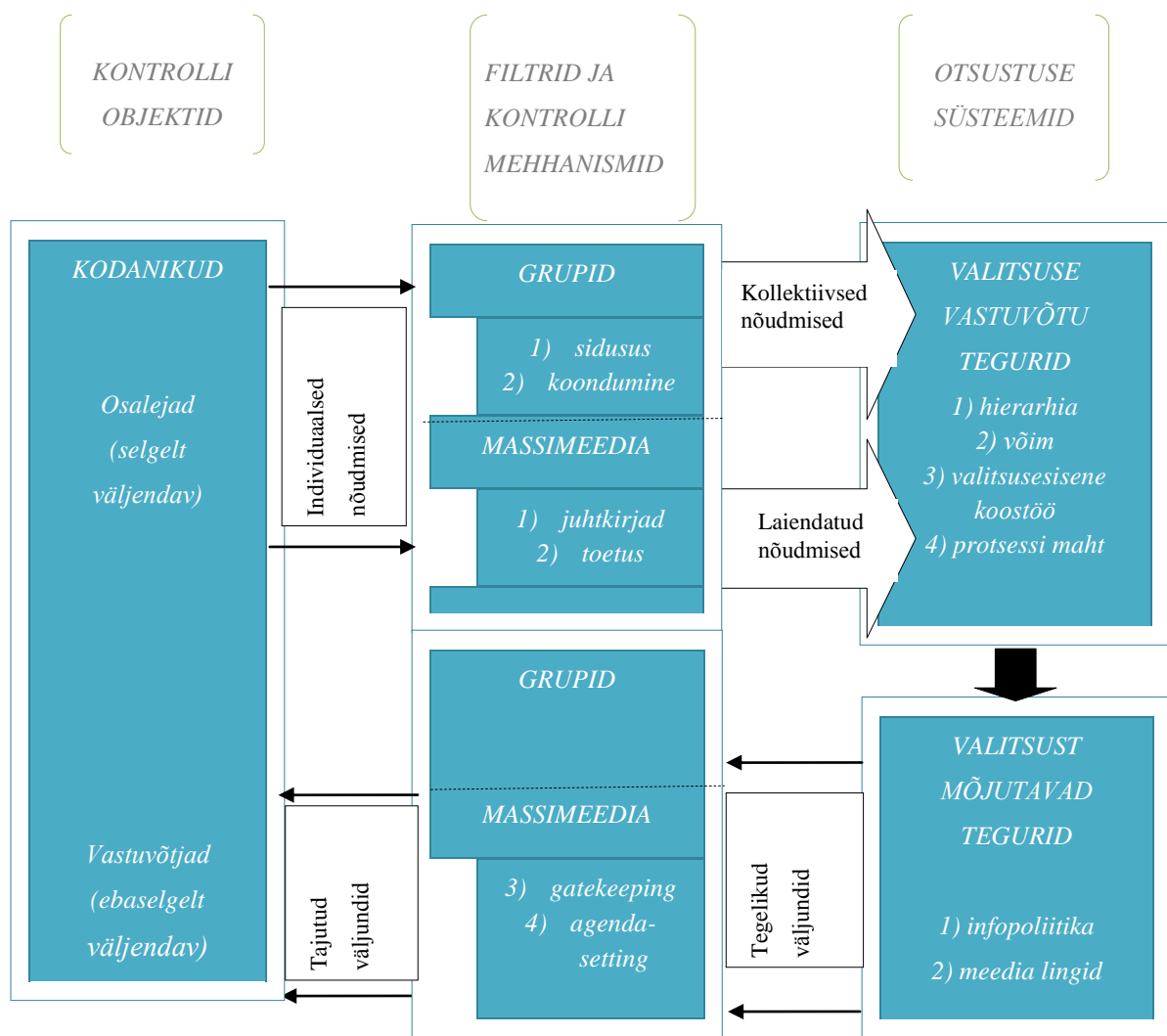
Samas on ka mitmed autorid (Habermas 2006; McNair 1999) näinud meediale seatud ootustele vastamisel mitmeid piiranguid. McNair on Habermasile viidatuna tõdenud, et kõnealuse viie funktsiooni ja avaliku sfääri tõrgeteta toimimiseks on vajalikud mitmete kriteeriumide täitmine nagu inimeste võimalus osaleda otsustusprotsessides ja omada ligipääsu meediale ning samuti auditooriumi piisav haritus ja teadlikkus, et kasutada ratsionaalselt ja tulemuslikult avalikus sfääris ringlevat informatsiooni (McNair 1999: 22).

2.1.2 Kommunikatsiooni mudeli rakendamine

Euro teemalise poliitilise kommunikatsiooni protsessi ja selles osalejate kirjeldamiseks võetakse aluseks Meadow (1980: 40) poolt esitatud David Easton'i sisend-väljund analüüs. Analüüs hõlmab juba ülaltoodud McNair'i (vt joonis 1) poolt kirjeldatud kolme olulist kommunikatsiooni osapoolt – kodanikud, meedia ja võim, ning selles arvestatakse arutelu/nõudmiste/otsuste dünaamilisust ja mitmesuunalisust, mis on euro teema kujunemisel ja kujundamisel avalikus kommunikatsioonis võtmetähtsusega. Samuti on protsessi ühe olulise elemendina toodud mikrotasandi kommunikatsiooniaktid, millela vaba ja demokraatlik arutelu ei ole teostatav.

Easton'i poliitilise süsteemi mudeli sisendiks on erinevate ühiskonna gruppide nõudmised, soovid ja toetus. Need läbivad poliitilise süsteemi, mille oluliseks osaks on sotsiaalsete gruppide vastukaja ja tagasiside andmine, ning formeeruvad lõpuks võimu poolt langetatud otsusteks ehk väljundiks. Väljund võib omakorda muutuda sisendiks. Funktsionaalse lähenemisena on see mudel orienteeritud süsteemi toimimisele, võimaldades nõudmiste muutumist ja toetust läbi pideva tagasiside mehhanismi. Kõige tähtsam sealjuures on, et Easton on kommunikatsiooni kanaleid arvestanud mudeli lahutamatu osana. Puuduseks on aga see, et see ei arvesta iga süsteemi protsessi raames toimuvaid kommunikatsiooniprotsesse. (Meadow 1980: 39-41)

Sellest tulenevalt on Meadow visandanud poliitilise kommunikatsiooni mudeli, mis on toodud joonisel 2.

Joonis 2. Poliitilise kommunikatsiooni mudel (Meadow 1980: 42)

Lähtuvalt joonisel toodust on hulk kodanikke, kes potentsiaalselt väljendavad oma nõudmisi. Nad ei saa enamjaolt rääkida otse valitsusega, vaid peavad selle asemel kogunema gruppidesse, assotsiatsioonidesse, parteidesse jne. Seega elimineeritakse individuaalsed nõudmised. Mõningate indiviidide nõudmised jäävad siiski ellu, kui nad on piisavalt edukad oma nõudmiste esitamises, neid võetakse kuulda otsuse langetajate seas või nad on võimelised kasutama selleks otse massimeediat. Viimane on enim levinud ning toimub tavaliselt lugejakirjade, üldhuvitavate lugude kaudu vms. Grupid esitavad koondatud nõudmised läbi massimeedia või ka otse valitsuse liikmetele. Massimeedia suunab mõned nendest nõudmistest valitsusse, kuid elimineerib ülejäänud nõudmised. Kui nõudmised on ükskord valitsuseni jõudnud, siis võetakse vastu otsused

ning väljundist antakse kodanikele teada kas massimeedia vahendusel või otse. Oluline on aga eraldi jälgida alasüsteemide kommunikatsioonitegevusi – kodanike ja gruppide interaktsioon, massimeedia ja grupid, meedia ja otsustajad. (Meadow 1980: 43-44)

Sisuliselt mahuvad ka teised poliitilise kommunikatsiooni teoreetilised lähtekohad Meadow skeemi raamidesse, kuid siiski ei piisa vaid antud mudelist euro kommunikatsiooni analüüsimiseks ning raami tuleb laiendada ka Habermas'i kommunikatsiooniteooria (1984, 1987) ja avaliku sfääri (2001) käsitlusega, samaaegselt silmas pidades legitimatsiooniprotsessi komponente ning arutleva demokraatia eeldusi.

2.2 Euro legitimatsioon ja kommunikatsiooniprotsess

Kommunikatsioon ja legitiimsus on Habermas'i kohaselt (1975, 1984, 1987) omavahel tihedalt seotud. Nende seoste lahtiseletamiseks peatutakse allolevalt kõigepealt avaliku sfääri mõistel ja olemusel ning seejärel käsitletakse legitimatsiooniprotsessi ning kommunikatsiooni rolli selles. Nagu eelpool viidatud, siis on eurole üleminek ja sellega seonduvad sotsiaal-majanduslikud teemad seotud poliitilise tahte, suutlikkuse ja võimalustega. Allolevalt kirjeldatakse legitimatsioonimudeli toimimist, et arutleda, kas ja kuidas on avalikkus läbi kommunikatsiooni tunnustanud võimu poolt seatud eesmärgid ja seotud otsuseid.

2.2.1 Avalik sfäär ja demokraatlik arutelu

Üldistades avaliku sfääri kontseptsiooni peamise teoreetiku Habermas'i ideed, on avalik sfäär kõigile ligipääsetav avalik ruum, milles osalejate vahel toimub ratsionaalne eesmärgipärane arutelu (Habermas 2001). Sarnaselt Habermas'ile mõistavad seda Eriksen ja Fossum - ühine ruum vaba kommunikatsiooni toimumiseks, mis põhineb seadusega tagatud õigustel sõna- ja osalemisvabadusteks. Selles sfääris määratletakse ühiskondlikud probleemid ning kujundatakse neisse üldsuse suhtumine, millele omakorda reageerivad formaalsed otsustetegemise institutsioonid. Avalik sfäär on üldise suveräänsuse täideviimise eeltingimuseks, sest ta annab igaühele õiguse piiranguteta kaasa rääkida (Eriksen & Fossum 2002, Rikmann et al 2002 kaudu).

Habermas'i avaliku sfääri käsitlemist on ka kritiseeritud, muuhulgas neutraalse konsensuse saavutamise võimatuse tõttu (Laclau & Mouffe, Lagerspetz 2005: 148 kaudu). Samuti on välja toodud, et mitte konsensuse otsimine, vaid potentsiaalsete vastuolude esile tõstmine võib olla demokraatlikus protsessis üheks alternatiiviks. Ei ole põhjust väita, et konsensuse otsimine oleks kommunikatsiooni eesmärgina iseenesest "ratsionaalsem" kui eriarvamuste otsimine (Luhmann 1995/2001, Lagerspetz 2005: 148 kaudu). Samuti on tegemist ideaaltüüpi mõistega (ibid). Kriitikale vaatamata on käesoleva töö kontekstis oluline Habermas'i avaliku sfääri teooriast lähtudes eelkõige just avaliku, erinevate osapoolte vahelise dialoogi olemasolu ja selle mõju demokraatlikele otsustele.

Avaliku sfääri mõistega on seotud ka arutleva demokraatia käsitus, mille järgi poliitika on reguleeritud avaliku diskussiooni poolt. Demokraatlik poliitika tähendab, et üksnes need normid ja seadused saavad olla tõeliselt legitiimsed, millega nõustuvad inimesed, keda need puudutavad ja mis võetakse enamuse poolt omaks vaba vaidluse tulemusena. (Habermas 1996: 339, Rikmann et al 2002 kaudu)

Oma hilisemates käsitlustes on Habermas selgemalt välja toonud ka meedia rolli ning esitanud tingimused arutleva demokraatia mudeli toimimiseks. Kaasaegne demokraatia koondab Habermasi (2006: 412) kohaselt kolm elementi – esiteks kodanike privaatsel autonoomial, teiseks demokraatliku kodanikkonna, mis tähendab vabade ja võrdsete kodanike kaasamist poliitilisse kogukonda ja kolmandaks avaliku sfääri sõltumatuse, mis tegutseb vahendava süsteemina riigi ja ühiskonna vahel.

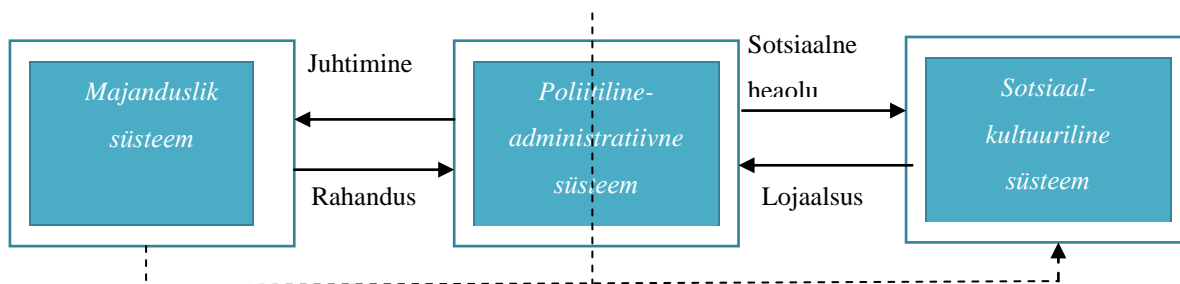
Arutleva poliitika kommunikatsioonimudelil on kaks kriitilist tingimust – vahendatud poliitika avalikus sfääris aitab kaasa legitiimsiooni protsessile ainult siis, kui isereguleeruv meedia süsteem on sõltumatu sotsiaalsest keskkonnast ja anonüümsele auditooriumile kindlustatakse tagasiside informeeritud eliidi diskursuse ja kodanikuühiskonna vahel (Habermas 2006: 411-412). Silmas tuleb antud magistritöö kontekstis pidada aga ka Lagerspetz'i poolt (2005: 150) Habermas'i teooria pinnalt esitatud kriitilist küsimust, kas mitte just Habermas'i ratsionaalse kommunikatsiooni reeglitele tuginedes ei piirata lubatud teemade valikut ja esitajaid, kuna teooria võimaldab vägagi eliidikeskseid ja võimu hierarhilist ülesehitust toetavaid tõlgendusi. Seda aspekti vaadeldakse kaudselt ka käesolevas magistritöös kaardistades euroga seotud teemasid ja konteksti avalikus kommunikatsioonis.

2.2.2 Eurole ülemineku legitiimatsioon

Max Weber'i (2002: 55-57) sõnul võivad inividid omistada mingile korrale legitiimse kehtivuse järgmistel põhjustel: traditsiooni tõttu ehk kehtib see, mis on alati olnud; afektiivse, iseäranis emotsionaalse usu tõttu ehk kehtib see, mis on ilmutuslik või järgimist vääriv; väärtusratsionaalse usu tõttu ehk kehtib see, mis on tunnistatud absoluutselt kehtivaks; positiivse sätestatuse tõttu, mille legaalsusesse usutakse; huvitatud poolte vabatahtlikul kokkuleppel; kuivõrd seda dikteerib mingi legitiimsena kehtiv kord, mis nõuab kuuletumist. Tänapäevases kontekstis on kõige paslikum rääkida usust legaalsusesse, mis tähendab kuuletumist formaalselt korrektsetele ja tavapärasel kujul vastuvõetud seadustele.

Erinevaid legitiimsuse definitsioone on mitmeid, Henn Käärik on muuhulgas välja toonud, et legitiimsus tähendab poliitiliste või laiemalt sotsiaalsete süsteemide (kordade, korralduste) tunnustatust. Legitiimsust on tõlgendatud ka kui "hajusat toetust" poliitilistele institutsioonidele: valmisolekut kaitsta mingit institutsiooni struktuursete ja funktsionaalsete muudatuste eest (Galdeira, Gibson 1997). Tuleb eristada poliitiliste institutsioonide legitiimsust ja seadusloome legitiimsust, mis on omavahel tihedalt seotud. Institutsiooni legitiimsus võib olla tingitud tema seaduslikkusest e legaalsusest (Weber). Teiselt poolt, institutsiooni legitiimsus on mõjustatud tema poolt teostatava õigusloome legitiimsusest ning õigusloome legitiimsus on mõjustatud poliitilise institutsiooni legitiimsusest. (Käärik 1998)

Ühiskonna analüüsimiseks ja legitiimatsiooni protsessi seletamiseks kasutab Habermas (1975: 15) kontrollikeskuseid (joonis 1), kus tavapäraselt poliitiline süsteem domineerib sotsiaal-kultuurilise ja majandusliku süsteemi üle. Süsteemide legitiimatsioon on seotud osalejate ootuste ja panuse ning omavahelise kommunikatsiooniga.

Joonis 3. Normatiivse süsteemi tegurid (Habermas 1975: 15)

Legitiimsuse tekkeks on vajalik osapoolte tunnustus kehtivatele normidele. Eeldusteks on lähtumine samadest väärtustest (soov olla tõene), tunnustatud-õigustatud kõneleja ning üksteise mõistmine kommunikatsioonis. Toodud joonis on projitseeritav ka eurole ülemineku konteksti, kus valitsuse poolt langetatud otsus ühineda eurotsooniga ning sellega kaasnevad eelarve-, majandus- ja maksukeskkonda puudutavad otsused ja eesmärgid vajavad legitimatsiooni. Võim omalt poolt pakub ja ühiskond ootab sotsiaalse heaolu kasvu, majanduskeskkonna stabiliseerumist, täiendavaid hüvesid jne. Nagu öeldud, on selle aluseks osapoolte kommunikatsioon.

Eurole ülemineku eesmärk iseenesest saavutas legitiimsuse läbi 2003. aasta EL liitumise referendumi, mil eestimaalased ütlesid 'jah' ka eurotsooniga liitumisele. Keeruline on aga hinnata, kas see otsus sündis vaba, representatiivse ja ratsionaalse arutelu tulemusel nagu Habermas seda näeb. Põhitähelepanu oli referendumi EL-ga liitumisel ning väga suurt kõlapinda euro kasutuselevõtt toona ei tekitanud ega seda teemat ka tõstatatud. Samas toetavad vaba ja ratsionaalse arutelu tulemusena konsensusse kui legitiimsuse saavutamise tingimust avaliku arvamuse uuringud, mille kohaselt 2010. aasta alguses toetas euroalaga ühinemist 47 protsenti elanikkonnast, vastaseid oli 41 protsenti (TNS Emor 2010). Võib ka väita, et valitsuse otsustele on antud poliitiline legitimatsioon läbi euro kasutuselevõtu seaduse (2010) vastuvõtmise riigikogus, Eesti eurole ülemineku plaani kinnitamine valitsuse poolt (2010) ning mitmete eurole üleminekut ettevalmistavatele tegevustele (vt Eesti euroveeb).

Eraldi küsimus on, kas ja kuidas on saavutatud legitimatsioon euro eesmärgiga kaasnevatele valitsuse otsustele ja kas nendele on taotletud legitimatsiooni üldse euro kontekstis. Siin on silmas peetud näiteks II pensionisamba maksete külmutamist, käibemaksu tõstmist kahe protsendi võrra või Eesti Telekomis osaluse müüki 2009. aastal. Neid ja teisi legitimatsiooni tasandeid vaadeldakse järgmises alapeatükis. Ka Plaza (1999: 135) tõdeb, et usaldus euro vastu saab välja kasvada ainult väiksematest usalduse ühikutest nagu majanduse usaldusväärsus, protsessiga seotud institutsioonide stabiilsus.

Põgusalt peatutakse antud töö raames ka legitimatsiooni kriisidel, kuna võib eeldada, et ka euro kontekstis võivad tekkida legitimatsiooni kriisid. Kriisid ilmnevad Habermas'i (1975: 11-13) sõnul siis, kui süsteemi struktuur loob vähem võimalusi kui on vajalik selle jätkumiseks. Oluline on see, et ainult subjektid saavad olla kaasatud

kriisi, mistõttu ainult siis, kui ühiskonna liikmed kogevad struktuurseid süsteemi olemasolule kriitilisi muutusi ja tunnevad nende sotsiaalse identiteedi nõrgenemisest, saab rääkida kriisist. Seega ei ole kriis sotsiaalses süsteemis põhjustatud mitte äkilistest keskkonnamuutustest, vaid see tuleneb süsteemi seesmistest reeglitest. Sotsiaalne süsteem kaotab sellega oma integreeriva jõu, kui katkeb enesedefineerimise traditsioon süsteemi liikmete hulgas.

Kriisid võivad tekkida erinevates kohtades, samamoodi on erinevad avaldumisvormid, milles võib poliitilise süsteemi delegitimatsioon ilmned. Habermas (1975: 66-73) toob välja neli võimalikku kriisitendetsi.

Tekkekoht	Süsteemi kriis	Identiteedi kriis
Majanduslik süsteem	Majanduslik kriis	-
Poliitiline süsteem	Ratsionaalsuse kriis	Legitimatsiooni kriis
Sotsiaal-kultuuriline süsteem	-	Motivatsiooni kriis

Tabel 1. Võimalikud kriisitendetsid (Habermas 1975: 67)

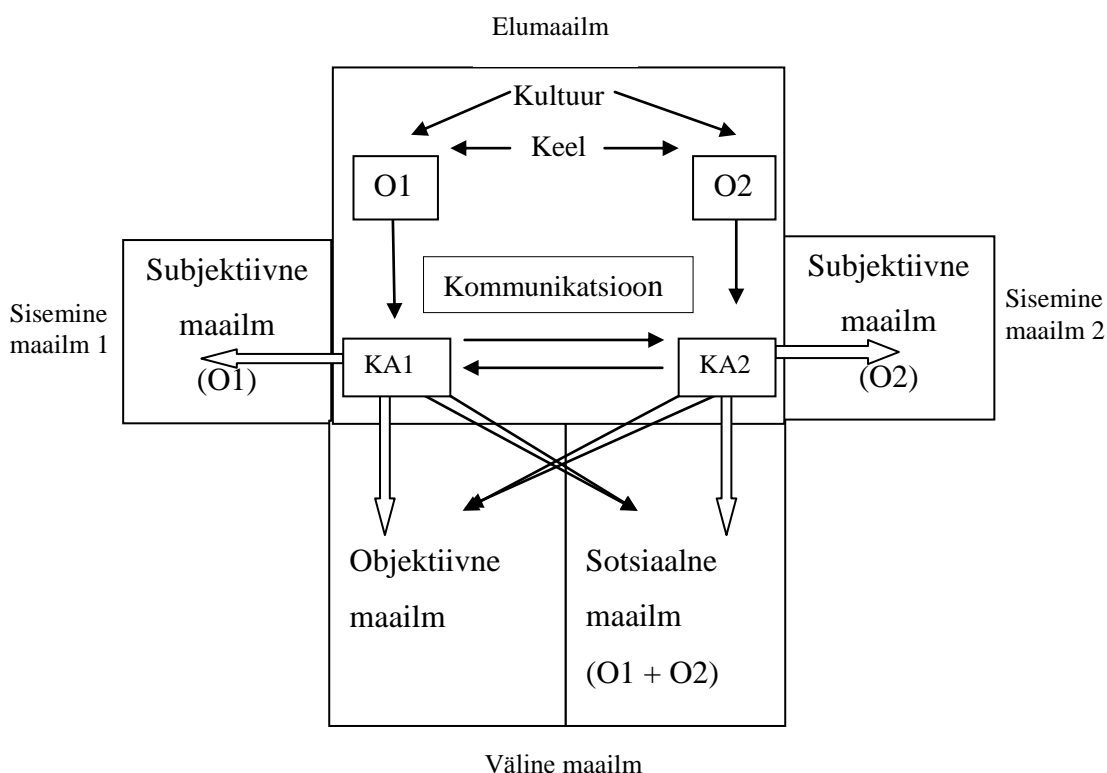
Euro teemaga seotud kriisi tendentsi ilmingud võivad puudutada kõiki kolme süsteemi ja kriisi ilminguid. Kuna Habermas'i järgi on majandusliku süsteemi väljundiks tarbitavad väärtused, mida jaotatakse erinevate sotsiaalsete kihtide vahel, siis ülemaailmse majanduskriisi tingimustes oli tarbitavate väärtuste kahanemisest tekkiv kriis relevantne ka Eesti eurole mineku kontekstis 2009. aasta esimeses pooles. Poliitiline süsteem vajab sisendina masside lojaalsust ning väljundiks on sõltumatult täide viidud administratiivsed otsused. Väljundkriisil on ratsionaalsuse kriisi vorm, milles administratiivne süsteem ei suuda vastata majandusliku süsteemi reeglitele. Sisendkriisid avalduvad legitimatsioonikriisi vormis, mis tähendab, et legitimeeriv süsteem ei suuda säilitada piisavat masside lojaalsust majanduslikust süsteemist tulenevate reeglite järgimisel. See omakorda võiks tähendada eelnevalt euro-teemalises avalikus arutelus tõstatatud erinevaid kriitilisi diskursusi nagu „euro nimel üle laipade“ või „valusad kärpeotsused laastavad Eesti majanduse“ jpt.

2.2.3 Kommunikatsiooni roll legitimatsiooni protsessis

Habermas'i kohaselt on sotsiaalsete tegevuste põhiteljeks kommunikatsioon. Tema kommunikatsiooniteooria kohaselt ei sisalda legitiimne otsus kõikide tahet, vaid kaalutlemise tulemusel sündinud otsust. Teooria keskmeks on elumaailma ja süsteemi mõiste. Elumaailm tähendab Habermas'i järgi sisemist taju ümbritsevast maailmast, kogemusest ning asjadest enda ümber. See on muutuv ning pidevalt mõjutatud elumaailma kogemustest ja tajust (1987: 119-152).

Allolevalt toodud joonis 4 illustreerib kommunikatsiooniaktide suhteid maailmadega. Elumaailm määrab vastastikuse mõistmise, kusjuures formaalne maailmanägemus määrab viitesüsteemi selle kohta, milline vastastikune mõistmine on võimalik – rääkijad ja kuulajad jõuavad oma ühiste elumaailmade kaudu mõistmisele millegi objektiivse, sotsiaalse või subjektiivse kohta (Habermas 1987: 126).

Habermas peab mõistmisele püüdlemise protsessi (interaktsiooni) kommunikatiivse ratsionaalsuse tulemiks, kus kehtivusväidetel ja argumenteerimisel on keskne koht. See on seotud vabatahtliku, konsensust loova argumenteeriva kõnega.

Joonis 4. Kommunikatsiooniaktide (KA) suhted maailmadega (Habermas 1987: 127)

Avalikus sfääris toimivad lisaks poliitilisele, sotsiaalsele ja majanduslikule võimule ka meedia võim. Meedia võim baseerub info valikus ja esitluse vormis, teemade tõstatamises, raamistamises ja tähtsustamisel (Habermas 2006: 418-419). Uurijad on ka leidnud, et uudised poliitika ja majanduse kohta on sageli raamistatud konflikti või majanduslike tagajärgede kontekstis. Viimati nimetatu väljendab läbivat mõttesuunda – kasum ja kahjum (Neuman et al 1992: 63, De Vreese et al 2001 kaudu), mis tundub olevat ka euro teema kajastamisel läbiv. Meediat võib ka eurole ülemineku teemade puhul käsitleda üheks olulisimaks ja laiale auditooriumile ligipääsetavaks avaliku ruumi osaks, kus toimub arutlus euroga seotud teemade üle. Küsimus on aga, kas see siiski võimaldab ratsionaalset ja vaba arutlelu. Sellest tulenevalt vaadeldakse käesoleva töö raames meedias kajastatud teemade valikut ja probleemide käsitlemist ning nende seost valitsuse ehk võimu poolt tõstatatud teemadega. Samas tuleb Habermas'i teooria ideaalolukorda aluseks võttes arvestada, et eurole ülemineku teema Eestis on tihedalt seotud 2008. aasta sügisel toimunud üleilmse finantskriisiga ning järgnenud majanduskriisiga, kus arutleva demokraatia tingimused ei ole päris võrreldavad tavaolukorraga.

Viidates aga veelkord ülaltoodud Habermas'i kommunikatsioonimudelile, joonistuvad antud töö raames välja mitmed eluilmad, kelleks lähtudes Habermas'i (2006: 416) viit tüüpi avalikus sfääris osalejatest on käesoleva töö raames: valitsus, koalitsioonipoliitikud, ametnikud; sõltumatud eksperdid, analüütikud; erasektori esindajad; arvamusiidrid, teadlased; ajakirjanikud. Antud jaotuse edasiarendus on kasutatav ka töö käigus läbiviidavas kvantitatiivuuringus.

Seega tuleks Meadow skeemi täiendada kodanike omavaheliste ja juhuslike gruppide kommunikatsiooniaktidega; lisada meedia sisendi-väljundi iseloomustamiseks teemade tõstatamise, presenteerimise, stiili kujundamise jt rollid; arvestada avaliku sfääri arutelus lisaks gruppidele ja meediale ka erinevate arvamusiidrite, ekspertide jt, ka Habermas'i poolt nimetatud kommunikatsiooni osapoolte rollidega.

2.3 Legitimatsioon Eesti poliitilise kultuuri kontekstis

Käesoleva alapeatüki raames avatakse legitimatsiooniprobleemistik detailsemalt Eesti poliitilise kultuuri kontekstis ning vaadeldakse erinevaid legitimatsioonitasandeid lähtudes Vogt'i ja Lagerspetz'i (2004) poliitika kontseptsioonide määratlusest.

2.3.1 Eesti poliitilise kultuuri areng

Klassikalise määratluse kohaselt on poliitiline kultuur suhtumiste, uskumuste ja tunnetuste kogum, mis loob poliitiliste protsesside mõtestamiseks teatava korrastatuse, annab neile mõtte ning varustab inimesed baasarsaamade ja reeglitega, mis suunavad nende poliitilist käitumist (Pye 1968; Lane & Ersson 2005; Inglehart 2005; Formisano 2000, Kalev et al 2008 kaudu). Lauristin et al (1997) poliitilise kultuuri uurimused loetlevad selle osistena järgmised elemendid:

- Poliitilise otsustamisega seotud väärtused, normid, uskumused, teadmised ja nendele toetuvad reeglid, protseduurid, traditsioonid ning rituaalid.
- Poliitika keel, poliitilise tegevusega seostatavad mõisted ja sümbolid, poliitiline diskursus.
- Poliitiline käitumine, näiteks valimistel tehtav valik ideede, isikute ja tegevuste vahel.

Euro temaatikat poliitilise kommunikatsiooni mudelitega analüüsides tuleb arvestada, kus on Eesti oma poliitilise kultuuri arengus, millised tendentsid seda iseloomustavad, ning kuidas on sellest tulenevalt mõjutatud kommunikatsiooniprotsess. Eesti poliitika muutuseid analüüsides küsivad Lagerspetz ja Vogt (2004: 60), miks on enesestmõistetav, et demokraatlik poliitika ei suuda viia kõige olulisimaid teemasid enamike kodanike ette ning miks on aktsepteeritud, et inimesed ei räägi poliitikas kaasa. Vähest poliitilist aktiivsust ning poliitikute võimet olulised teemad rahvani viia aitab ühelt poolt selgitada ka Lauristini et al (1997: 5) poolt kaardistatud Eesti poliitilise kultuuri arengu kolm faasi. Nendeks on rahvast 80-90ndatel massiliikumisse koondanud ja poliitilist ühtsust tähendanud mütoloogiline, 1990ndate uute erakondade kujunemisega alanud ideoloogiline ning poliitilise kultuuri tegelikku kujunemist iseloomustav kriitilis-ratsionaalne faas. Ideoloogiline faas kestab suures osas tänaseni, seda ajajärku iseloomustab vastandumine poliitikas, populaarsuse taotlus tekstidele ja

persoonidele, mitte järjekindlale poliitilisele tegevusele ning rahva kõrvalejäämine otsustustest ja sellega seotud võimu delegitimatsioon. Kriitilis-ratsionaalses faasis jõutakse poliitilise kultuuri tegeliku kujunemiseni - kaob emotsionaalsus, diskursus omandab ratsionaalse iseloomu, osapooli ühendab Habermasi poolt kirjeldatud argumentatsiooni aluseks olevate väärtuste läbipaistvusel ja tunnustatusel põhinev kommunikatiivne eetika.

Kui proovida kaardistada, millises punktis paikneb Eesti poliitiline kultuur täna, siis võib märkida, et Eesti poliitilise kultuuri areng võiks olla ikka veel ideoloogilise ja kriitilis-ratsionaalse faasi vahepeal. Ühelt poolt iseloomustab tänast olukorda vastandumine suurte poliitiliste parteide ja erinevate ideede vahel (mh viimaste valimiste sõnumisstrateegia tugines selgelt vastandusele), rahvast ei kaasata oluliste poliitiliste otsuste tegemisse (mh 2009. aastal langetatud käibemaksu tõusu otsus langetati suures osas ilma igasuguse avaliku aruteluta) ning ka võimu ei peeta väga usaldusväärseks (viimaste AS Turu-Uuringute andmetel usaldab poliitilisi parteisid 24 protsenti elanikkonnast (Vainu 2010)). Teisalt on pead tõstmas mitmed uued ja suuri kogukondi hõlmavad kodanikualgatused (nt Minu Eesti mõttetalgud), kes on ratsionaalselt arutleda tahtev ja suutev kogukond. Seega peamisteks arutleva demokraatia piiranguteks Eesti poliitilise kultuuri kontekstis võib pidada traditsiooniliselt madalat võimu legitiimsust, post-sovietlikku tausta ning materialismi ja vähest huvi ühiskonnaelus kaasarääkimise vastu.

Lisaks märgivad Pollack et al (2003: XIV), et riigi poliitiline kultuur on seotud rahvusvahelise keskkonna, institutsionaalsete, sotsiaalsete ning majandusarenguga seotud teemadega, mis kujundavad poliitilise suuna ühiskonnas. Demokraatliku poliitilise kultuuri arendamise takistusteks ja piiranguteks nimetavad nad ka majanduskriise, sotsiaalse ebavõrdsuse suurenemist, poliitiliste institutsioonide ebaefektiivsust. Sellest tulenevalt tuleb universaalsete - arutleva demokraatia, legitiimsuse kujunemise ning poliitilise kommunikatsiooni mudelite rakendatavaust võtta teatud reservatsiooniga ning arvestada senisest enam eelpool viidatud põhjuseid ja majanduslikku konteksti.

2.3.2 Legitimatsiooni erinevad tasandid

Lagerspetz ja Vogt (2004) on analüüsinud Eesti poliitika ja poliitilise kultuuri muutumisi ning nende põhjuseid kolme erineva mõiste abil: institutsionaalne poliitika (kujutab endast tavapärasest valitsuse, kohalike omavalitsuste jne langetatud otsuseid), identiteedipoliitika (kultuuriline ja kommunikatiivne keskkond, milles kujundatakse erinevaid poliitilisi, kultuurilisi, jt identiteete), ning poliitika iseeneses ehk tavapoliitika (kodanikuühiskonna roll, kolmanda sektori algatused, võimalus-suutlikkus poliitikas osaleda). Need kolm vormi vastavad kolmele erinevale ühiskonda kujundavale protsessile, mis on iseloomulikud Ida-Euroopa riikidele viimased 10-15 aastat: riigi ehitamine, rahvuse kujundamine ja ühiskonna arendamine (ibid: 68-70).

Kui asetada euroga seotud teemadering ülalkirjeldatud skeemi legitimatsiooni aspektist, siis võiks see välja näha allolevas tabelis tooduna.

Poliitika tüüp	Protsess	Peamised küsimused
Institutsionaalne poliitika	Riigi ehitamine	Nt: Maastrichti kriteeriumide täitmine, EK raportite sisu, valitsuse võimekus otsuseid vastu võtta, riigikogu võimekus seadusi vastu võtta.
Identiteedi poliitika	Rahvuse kujundamine	Nt: Eesti vastandumine Balti riikidega/eurotsooni riikidega, raha kui oma sümboli säilitamine.
Tavapoliitika	Ühiskonna arendamine	Nt: inimeste heaolu tõus, tööpuuduse leevendamine, kriisi pikendamine, hinnatõus, reisimise lihtsustamine.

Tabel 2. Legitimatsiooni küsimused euro näitel lähtudes Lagerspetz'i & Vogt'i (2004: 69) kontseptuaalsest skeemist

Antud magistritöös tuleb seega vaadelda legitimatsiooni probleemi mitme mõiste tasandil. Institutsionaalne tasand hõlmab selliseid eurole üleminekuga seotud teemasid nagu Maastrichti kriteeriumide täitmine, eurotsooniga liitumiseks vajalike õigusaktide vastu võtmine jpt. Samas identiteedipoliitika hõlmab kõiki neid teemasid, mis puudutavad Eesti mainet nii rahvuse ja omariikluse tasandil (kaotame oma

iseseisvuse ja otsustusõiguse jm) kui rahvusvahelisel tasandil (Eesti püüdlus olla kõige parema rahandusega riik, usaldusväärne ja hea investeerimiskeskonnaga riik jt).

Lagerspetz'i ja Vogt'i (2004: 71) järgi on rahvusliku identiteedi konstrueerimine lõppematu protsess ja puudutab kõiki tänapäeva ühiskondi - riigi positsioon maailmas on küsimus pidevas redefineerimisest. Eestis on institutsionaalne poliitika olnud isereguleeruv poliitilisele eliidile omane protsess, identiteedipoliitika, olgugi, et see tihti väljendub just sellesama eliidi kaudu, vajab alati ühendust mingil moel ka laiema elanikkonnaga (ibid: 57-93). Kolmas poliitika mõiste hõlmab igapäevasemaid, reaalelulisemaid probleeme ja küsimusi nagu näiteks, kas euro tulekuga suureneb inimeste heaolu/sissetulekud, kas on oodata hinnatõusu. See on tasand, kus inimesed reaalselt saaksid debatis osaleda ja arutleda ning see hõlmab erinevate ühenduste, parteide ja algatuste võimekust kaasa rääkida ning mõjutada poliitilist protsessi. Eeltoodud kolmeses jaotuses arutletakse eurole üleminekuga seotud erinevate teemade legitimatsiooni vajadust, eeldust ja protsessi.

3. EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Euro-teemalise kommunikatsiooni analüüsimisel tuleb arvestada inimeste küsimusi, hirme ja argumente seoses eurole üleminekuga. Samuti on taustainfona vajalik vaadelda muutusi avalikkuse hoiakutes eurole ülemineku suhtes. Kättesaadavad uuringud hõlmavad Eesti elanike toetust eurole üleminekul ning sellega seonduvaid hoiakuid.

Siiani on siseriiklikult euro-teemaliste avaliku arvamuse uuringute tellijaks olnud peamiselt Riigikantselei, viimane EL seire uuring viidi läbi 2009. aasta lõpus (TNS Emor 2010). Samuti avaldatakse Eurobaromeetri uuringuid nii euro kasutuselevõttust uutes EL liikmesriikides (The Gallup Organization 2009) kui üldisi EL kodanike suhtumisi koondavaid uuringuid, mille viimane versioon avaldati 2009. aasta sügisel (TNS Emor 2009). Lisaks viidi 2010. aasta mais eraldi läbi fookusgrupi uuring, kus uuriti valitud sihtrühmade seas elanikkonna hoiakuid eurole üleminekuga seoses (Saar Poll OÜ 2010). Allolevalt on välja toodud olulisimad uuringute leiud, mis aitavad töö teises osas mõtestada kommunikatsiooniprotsessi ning anda lisainfot avaliku sfääri teemadest ja seisukohtadest.

3.1 Eestimaalaste toetus eurole

Lähtudes TNS Emori EL seire uuringutest on võrreldes 2007. aasta euro eesmärgiga 2010. aastal toetus liitumisele tõusnud ning muutunud on ka euro poolt ja vastu rääkivad argumendid. Uuringufirma TNS Emor 2009. aasta detsembris läbi viidud küsitluse kohaselt toetab euro kasutuselevõttu 47 protsenti Eesti elanikkonnast. 2005. aasta detsembris oli see vastavalt 37 protsenti. Euro vastaliste peamised argumendid 2009. aastal olid hinnatõus, elukvaliteedi halvenemine ja vale ajastus ning 2005. aastal vastavalt hinnatõus, raha väärtus väheneb, krooni kadumisest on kahju (2006, 2010).

2009. aasta lõpu seisuga toetab euro kasutuselevõttu 47 protsenti ja vastu on 41 protsenti Eesti elanikkonnast, võrreldes eelmise aastaga (50 protsenti) on toetuse üldine määr mõnevõrra langenud ja seda põhiliselt mitte-eestlaste hoiakute kriitilisemaks muutumise pärast, kellest vaid 23 protsenti pooldab euro kasutuselevõttu. Eestlaste hulgas on toetus kasvanud 56 protsendilt 59-le. Seega eelnevast kolmetasandilisest poliitika jaotusest ja legitimatsiooni käsitlestest lähtuvalt võib kinnitada, et rahvas üldiselt tunnustab valitsuse poolt võetud euroga liitumise eesmärki. Ainult kodanike seas läbi viidud küsitluse kohaselt (TNS Emor 2009) on toetus ühisele rahapoliitikale Eestis kasvanud 63 protsendile, Euroopas tervikuna on toetus ühisele rahapoliitikale püsinud juba mitu aastat stabiilselt 60 protsendi tasemel.

Põhiliseks eurole ülemineku vastuargumendiks on Eestis hirm hindade tõusu ees, mis põhjustaks elatustaseme languse. Peale selle arvavad mitte-eestlased, et euro kasutuselevõttuga kiirustatakse, euro tulekuga suureneb tööpuudus ning neid hirmutab eelmise rahareformi halb kogemus. Eurot pooldatakse seepärast, et euroga on lihtsam reisida, kaupu osta, arveldada; ühine rahasüsteem ja ühisraha on kasulik ning otstarbekas; ning euro annab võimaluse Eesti majanduse arenguks. Eurole ülemineku vastu või pigem vastu kuni 4000 krooni sissetulekuga; muulased; noored kuni 34; ja vanemaealised. Kõige skeptilisemad on euro suhtes Virumaal ning Lõuna-Eestis elavad inimesed (TNS Emor 2010). Enam-vähem sama tulemuse andis ka Saar Poll poolt läbi viidud fookusgrupi uuring, mille raames tõusetusi peamiste hirmudena hinnatõus, säästude kadumine ja elatustaseme halvenemine. Nendele lisandusid aga ka enam mitte ainult nn tavapoliitikaga seotud teemad - emotsionaalne seos krooni kui iseseisva riigi sümboliga ning arusaam, et eurol ei ole positiivset mõju majanduslikule stabiilsusele (seostatuna ka Kreeka probleemidega). Positiivsete argumentidena toodi reisimise lihtsustumist ning riigi usaldusväärsuse ja Balti riikidest eristumise suurenemist (2010).

Kui viia need tulemused eelnevalt toodud poliitika institutsionaalsele tasandile, siis põhilised eurot käsitlevad teemad on eeldatavasti meedias tõstatatud majanduskriisist väljumise, rahanduse korrastamise ja heaolu tõusuga seonduvad. Täpsemalt vaadeldakse neid töö teises osas, kontentanalüüsi käigus. Veidi väiksem aastatagune toetusprotsent võib olla seotud eurosooni probleemide tõusetumisega ja uute nn kääriva liidu diskursuste levimisega möödunud aasta lõpus ja selle aasta alguses.

3.2 Väärtushinnangud suhtumise kujunemisel

Banducci et al (2009: 565) kohaselt lähtuvad mitmed utilitaarsest perspektiivist uurimused sellest, et kodanikud toetavad Euroopa integratsiooniga seotud küsimusi seda enam, kui tulemuseks on kasu riigi majandusele ja nende enda elukvaliteedile. Üks ilmsemaid majanduslikke tagajärgi euro kasutuselevõtule on selle mõju ostujõule. Samamoodi on hoiakute kujunemisel oluline roll rahvusidentiteedil ja uhkusel.

Kui vaadata viimaseid Eurobaromeetri uuringuid (The Gallup Organization 2009), siis selgus, et võrreldes teiste riikidega ei näe eestlased euroga liitumisel identiteediga seotud positiivseid mõjusid. Nii näiteks nõustus väitega, et euro kasutamine paneb nad tundma rohkem eurooplastena eestlastest vaid 43 protsenti, samas Tšehhi näitaja oli vastavalt 67 protsenti. Võimalike majanduslike mõjudena tõid eestlased koos poolakatega võrreldes teiste riikidega kõige enam välja hinnatõusu mõju – võrdlusena Eesti 78 protsenti ja Rumeenia 46 protsenti. Samamoodi kerkib teiste indikaatorite osas esile eestlaste mõnevõrra materialistlikum suhtumine kui teistel uutel liikmesriikidel.

Mitmed analüüsid näitavad, et Eestit peetakse üheks kõige ilmalikumaks Euroopa riigiks (Liiman 2001). Ka Ingleharti väärtusuuringust paistab Eesti postkommunistlike riikide seast silma just sellega, et siin on mõistuslikud ja ilmalikud väärtused kõige tugevamalt esindatud. Väga nõrgad on ka traditsioonilised väärtushoiakud: perekonna, kogukonna ja traditsiooniliste autoriteetide mõju inimeste igapäevasele käitumisele on väike (Inglehart & Welzel 2005, Kalev et al 2008 kaudu).

Sama trendi kinnitavad ka Eurobaromeetri uuringu (tegemist on kodanike hoiakuid-arvamusi peegeldavate uuringutega) tulemused (TNS Emor 2009), kust selgub, et eriti drastiline erinevus teiste Euroopa riikidega on materiaalsele heaolule viitavate sõnade puhul ning materialistlike sõnade tähtsustamise poolest sarnaneb Eesti eelkõige Soomele ja Rootsile. Lisaks nähtub uuringus, et majanduskriisi olukorras on hakatud tähtsustama rohkem solidaarsust ja teiste toetamist nii Eestis kui Euroopas tervikuna. Eesti inimeste jaoks oli sügisel 2009 kõige suurem probleem tööpuudus – nii arvas 68 protsenti kodanikest. Kui vaadata Euroopa Liidu riike eraldi, siis nähaksegi kõige enam tööpuudust probleemina just Eestis. Küsimusele - kas Eesti riik oleks olnud paremini kaitstud majanduskriisiga silmitsi seistes, kui oleksime vastu võtnud euro, vastas üle poole eestlastest, et see poleks meid kaitsnud.

Kas ülaltoodud pragmaatiline lähenemine ja kiire kasu ootus prevaleerib ka euro teemade käsitlemisel ning kuidas esitletakse eurot majanduskriisi kontekstis, on huvikeskmes ka magistritöö empiirilise osa järeldustes. Samuti vaadeldakse eurole ülemineku teema tõstatamise sagedust ja konteksti avalikus kommunikatsioonis, euroga seotud väärtusi, hinnanguid ja argumente ning legitimatsiooni strateegiaid lähtuvalt Lagerspetz'i ja Vogt'i kolmesest poliitika jaotusest.

4. UURIMISKÜSIMUSED JA METOODIKA

Antud peatükis lähtutakse töö eelnevates osades käsitletud teoreetilistest ja empiirilistest alustest, et püstitada konkreetseid uurimisküsimused ja sobiv metoodika nendele vastamiseks. Allolevalt tuuakse kõigepealt välja peamised uurimisküsimused ning valitud metoodika põhjendus, kirjeldatakse erinevate meetodite valimit ja tutvustatakse uurimuse käiku.

4.1 Uurimisküsimuste seadmine

Hüpoteesid, mida käesoleva töö käigus püütakse kontrollida, on järgmised:

- a) Valitsus püüab euro kaudu legitimeerida majanduskriisist väljumise strateegiat.
- b) Euroga seonduvate otsuste ja tegevuste legitimatsiooniprotsessis on aktiivseks ja agendat määravaks pooleks valitsus, meedia roll kodanike ootuste ja nõudmiste esindamisel jääb ühekülgsesks.

Töös seatud hüpoteesidest ning teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest tulenevalt on põhilised uurimisküsimused järgmised:

- 1. Milliste kommunikatiivsete vahenditega valitsus legitimeerib eurole ülemineku:
 - 1.1 Millised on valitsuskommunikatsioonis konstrueeritud euro teemaga seotud põhisündmused ja avaliku kommunikatsiooni sõlmpunktid?
 - 1.2 Milliste teemade, probleemide ja väärtuste kaudu valitsus eurole ülemineku teemat algatab ehk millised on läbivad euro-teemalised diskursused?
 - 1.3 Kuivõrd taotletakse dialoogi avalikkusega?

2. Kuidas on eurole ülemineku teema kajastatud Eesti ajakirjanduses:

- 2.1 Milline on euro teema kajastamise sagedus ja selle muutus erinevates päevalehtedes ning kuidas see on seotud valitsuskommunikatsiooniga?
- 2.2 Kas meedias tekib dialoog valitsuse ja avalikkuse vahel?
- 2.3 Millised on meedias euroga seotud teemad, probleemid ja väärtused ning millised on meedias konstrueeritud euro-teemalised diskursused?
- 2.4 Kes on euro-teemalise kommunikatsiooni osapooled ja milliste teemadega seoses nad eurost räägivad?

4.2 Metoodika

Allolevalt põhjendatakse valitud metoodikat, kirjeldatakse erinevate meetodite valimeid ja tutvustatakse uurimuse käiku. Lähtuvalt töö teoreetilisest osast ja püstitatud uurimisküsimustest kasutatakse käesolevas töös kolme erinevat uurimismeetodit – kontentanalüüsi, kriitilist diskursuse analüüsi ning sündmuste-kommunikatsiooni sõlmpunktide aegrida.

4.2.1 Meetodite valik

Käesoleva magistritöö aluseks on kasutatud kombineeritud tekstianalüüsi ja kommunikatsiooniga seotud sündmuste aegrea koostamist. Kombineeritud tekstianalüüsi meetod, hõlmates kontentanalüüsi ning kriitilist diskursusanalüüsi, võimaldab erinevaid teemaga seotud aspekte analüüsida nii kvantitatiivsel kui kvalitatiivsel lähenemisel.

Berelsoni kohaselt on kontentanalüüs uurimismeetod kommunikatsiooni selgesti väljendatud sisu objektiivseks, süstemaatiliseks ja kvantitatiivseks kirjeldamiseks (Titscher et al kaudu 2000: 57). McQuail lisab, et see on kasulik tekstide klassifitseerimiseks, mõju määratlemiseks, erinevate kanalite või erinevate perioodide võrdlemiseks, samuti sisu ja tegelikkuse võrdlemiseks (2000: 445). Diskursusanalüüsi selgitamisel ütleb McQuail, et see analüüsimeetod on rakendatav kõigile keelekasutuse ja teksti vormidele, kuid peamine idee on, et kommunikatsioon leiab aset teksti ja kõne

vormide kaudu, mis on kohanenud konkreetsete sotsiaalsete paikkondade, teemade ja tüüpiliste osavõtjatega (ibid: 440).

Viidatud meetodite valikul ja nende kombineerimisel on lähtutud järgmistest põhjustest (Kalmus 2002; Titscher et al 2000: 55-68; Vihalemm 2001):

- Kontentanalüüsi saab kasutada mahukate tekstide puhul, mis võimaldab analüüsida teema esinemissagedust, tähtsust ning on sealjuures objektiivne.
- Kontentanalüüs võimaldab kaardistada diskussiooni osapooli ning diskursiivset muutust ajas, mis annab materjali teema käsitlemise üldistamiseks ja peamiste tendentside väljatoomiseks.
- Diskursusanalüüsi saab kasutada kontentanalüüsi ilmestamiseks ja paremaks konteksti asetamiseks.
- Diskursusanalüüs võimaldab analüüsida ridade vahele jäävat sõnumit ehk teksti konteksti analüüsi.

Niisiis, käesoleva töö raames kasutatakse kontentanalüüsi päevalehtedes ilmunud artiklite analüüsiks, et vaadelda teemade esinemissagedust ja muutust ajas, kommunikatsiooni osapooli, euro teemaga seotud üldist konteksti ning teisi seotud teemasid ja nendele antavaid hinnanguid. Fairclough'i kriitilist diskursusanalüüsi (Fairclough 1989, 1995) ja van Dijki (2005) ideoloogilisi struktuure rakendatakse kontentanalüüsi baasil välja valitud artiklite täiendavaks analüüsiks, et leida üles tekstide tähendused, hoiakud, väärtused jne.

4.2.2 Avaliku kommunikatsiooni kriitiline analüüs

Valitsuse kommunikatsiooni analüüsimiseks on eeltoodud uurimisküsimused jagatud omakorda järgmisteks väiksemateks aspektideks, mida antud uuringu käigus vaadeldakse:

- a) millised on euro teemaga seotud põhisündmused;
- b) millised on avaliku kommunikatsiooni sõlmpunktid;
- c) kes on valitsuskommunikatsiooni osapooled;
- d) millised teemad seoses euroga on algatatud valitsuse poolt ja millal.

Analüüsi käigus kaardistatakse kõik euro teemat puudutavad avalikud sündmused ajateljel, selekteeritakse nendest olulisimad ja leitakse nn sõlmpunktid kommunikatsiooni jaoks. McQuail (2000: 295) on öelnud, et on meetodeid, mille paigutamine konkreetse meetodi alla on keeruline ning teatud juhtudel on lubatud ja vajalik eemaldada klassikalise analüüsi ehedast vormist, mida antud juhul on ka kasutatud.

Sündmuste ja otsuste kaardistamisel lähtutakse rahandusministeeriumi, Eesti Panga, valitsuse ja riigikogu tegevusest ja otsustest ning arvestatakse ka IMFi, EK ja reitinguagentuuride hinnanguid Eesti kohta, millest on avalikkust teavitatud kas pressikonverentside, pressiteadete või kõnede kaudu. Analüüsi ajaperioodiks on valitud 2009. aasta 1. veebruar – 2010. aasta 1. mai. Ajavahemiku algus on määratud 2009. aasta valitsuse märtsikuise otsuse järgi minna eurole üle 2011. aastal, mistõttu sündmuste jälgimiseks algab ajatelg kuu aega varem - veebruaris 2009. Pärast sündmuste kaardistamist on neist välja selekteeritud olulisimad ning grupeeritud ajateljel lähtuvalt teemade-sõnumite muutusest ja olulisusest avalikus kommunikatsioonis.

4.2.3 Kontentanalüüs

Kontentanalüüsi läbiviimise eesmärgiks on välja selgitada, kuidas käsitleb eurole üleminekut Eesti meedia. Eelpool toodud uurimisküsimuste raames vaadeldakse järgmisi kitsamaid aspekte:

- a) milline on euro teema kajastamise sagedus erinevates päevalehtedes;
- b) kuidas erinevad euroga seotud käsitlused väljaannete lõikes;
- c) millises kontekstis euro teemat käsitletakse;
- d) millised on need teemad, millega koos eurole üleminekut käsitletakse;
- e) milliseid hinnanguid antakse erinevatele euroga seotud teemadele;
- f) kes ja milliste arvamustega artiklites sõna võtavad.

Analüüsi läbiviimisel on arvestatud ka uurimismeetodi nõrkade külgedega, milleks on peamiselt liigne standardiseeritus ja vähene andmete tõlgendamise paindlikkus, ning seetõttu on kvalitatiivse uuringuna käesoleva töö raames viidud läbi ka diskursusanalüüs.

Üldkogumiks on valitud üleriiklikud päevalehed Eesti Päevaleht, Postimees, Äripäev, Õhtuleht. Valik on koostatud printsiibil, et see hõlmaks kõiki päevalehtede lugejaid ning võimaldaks võrrelda ka nn majandussuunitlusega (Päevalehe Ärileht, Äripäev) päevalehtede teemakajastusi nn kollasema väljaandega (Õhtuleht). 2010. aasta 30. märtsi seisuga oli Eesti ajalehtede liidu andmetel valitud päevalehtede tiraažid järgmised (Eesti Ajalehtede... 2010): Eesti Päevaleht 33 200, Postimees 58 500, Õhtuleht 54 300, Äripäev 13 400. Kontentanalüüsi tulemused peaksid seega olema representatiivsed ning tõlgendatavad kogu Eesti keelt kõnelevate lehelugejate kohta.

Kontentanalüüsi ajavahemikuks on 2009. aasta 1. veebruar – 2010. aasta 1. mai ilmunud artiklid, mis käsitlevad Eesti eurole ülemineku teemat ja sellega seondult eurosooni olukorda. Ajavahemiku alguse määratlemisel sai aluseks valitsuse 2009. aasta märtsikuine otsus minna eurole üle 2011. aastal, mistõttu muutuste jälgimiseks algab analüüsiperiood kuu aega varem ehk veebruaris 2009.

Valimi moodustamiseks on kasutatud märksõna „euro“, mis hõlmab kõiki euroga seotud teemasid nagu eurole ülemineku, eurosooni laienemine, euroala kriis jms. Esialgse valimi tulemusena leiti viidatud perioodil ca 1100 artiklit. Et euroga seotud artiklite arv valitud perioodil on väga suur, siis on kõikide artiklite võrdselt valimisse sattumise eesmärgil analüüsitud artikleid kuise vahega. Esialgsest valimist on jäetud välja käsitlused, milles sõna „euro“ sisaldub, kuid:

- a) see ei kajasta eurole ülemineku teemat, vaid väljendab millegi maksumust vms tehnilist viidet;
- b) kui artiklis on mainitud vaid ühes lõigus või korral märksõna eurot ehk tegemist ei ole iseseisva teemapüstitusega või arvamusega;
- c) tegemist on uudisnupuga, mille maht on väiksem kui 700 tähemärki.

Sellest tulenevalt jääb lõplikku valimisse 305 artiklit, mis sisalduvad ETA monitooringu keskkonnas ülalviidatud märksõna all. Et tagada tulemuste reliaablus, eelnes analüüsile proovikodeerimine, mille tulemusel täiendati ja täpsustati esialgseid kategooriaid.

Analüüsühikuks on valitud üks artikkel, mille raames analüüsitakse eraldi ka hinnangut eurole ülemineku käsitleva probleemi või teema osas. Neli suuremat peateemat (eurole ülemineku kriteeriumide täitmine, suutlikkus liituda eurosooniga; liitumisega kaasnev mõju riigile ja inimesele; ülemineku eesmärgiga seotud muutused

sisekeskkonnas; väliskeskkonna mõju ja roll) ja nende alakategooriad on selekteeritud pärast esialgset materjaliga tutvumist ja täiendatud proovikodeerimise järgselt (vt lisa 2. Kontentanalüüsi kodeerimisjuhend). Kuna ühes artiklis võib esineda mitu erinevat ja sama peateema alakategooriat, siis on lisatud kodeerimistabelile ka mitme teema kaardistamise võimalus. Artiklis tsiteeritavad on grupeeritud lähtudes töö teoreetilises osas toodud Habermas'i käsitluse ja Fairclough (1995) agentide jaotuse laiendusest – ehk siis ekspertide/analüütikute rühm on eristatud Eesti ja välisekspertide vahel ning samuti on poliitikute-valitsuse kategooria jaotatud kolmeks: a) opositsioonipoliitikud; b) koalitsioonipoliitikud, valitsus, ametnikud; c) EL institutsioonid ja rahvusvahelised organisatsioonid, et vaadelda argumentide ja hinnangute erinevust. Kontentanalüüsi kodeerimisjuhend on esitatud lisa 2.

4.2.4 Kriitiline diskursusanalüüs

Diskursusanalüüsil on erinevaid suundi ja koolkondi, põhjalikult on selle kohta ülevaate koostanud Mihkel Volt (1997), kes ütleb, et diskursianalüüsid võimaldavad selliste reaalse ja laiendatud sotsiaalse interaktsiooni juhtude eritlemist, millel on keeleline vorm ning analüüsiga on võimalik käsitleda diskurssi – keelekasutust kõnes ja kirjas – kui „sotsiaalse praktika“ vormi (ibid: 54).

Käesoleva magistr töö käigus viiakse üks osa uurimusest läbi diskursusanalüüsi võtmes, mis annab võimaluse analüüsida tekstide terviklikku sisu, tähendusi, autori vihjeid ja eeldatavat mõju auditooriumile. Diskursusanalüüsiga seotud uurimisküsimustele vastamiseks detailsemad aspektid on järgnevad:

- a) millised on läbivad euroga seotud diskursused;
- b) millised on diskursuste erinevused valitsuskommunikatsiooni ja meedia vahel;
- c) kuidas diskursused tekkivad ja ajaliselt muutuvad;
- d) millised on need teemad, probleemid, põhjendused, millega koos eurole üleminekut käsitletakse;
- e) kes on diskursuste osapooled;
- f) millised on diskursustes esitatud väärtused, hoiakud ja vastandused ning kuidas need muutuvad.

Kriitilise diskursusanalüüsi käigus vaadeldakse tekste peamiselt van Dijk'i (2005) lähenemist järgides, kombineerides seda Fairclough (1989) tekstianalüüsi elementidega. Van Dijk'i lähenemine on multidistsiplinaarne ning ühendab kontekstualiseeritud teksti ja kõne keeleliste, kognitiivsete, sotsiaalsete ja kultuuriliste aspektide analüüsimise ning kõike seda kriitilisest, sotsiaalpoliitilisest perspektiivist (van Dijk 2005: 230). Diskursuse all mõistab van Dijk kommunikatiivset sündmust, milles osalevad mingi hulk sotsiaalseid agente kõneleja/kirjutaja ja kuulaja/lugeja rollis mingil kindlal ajal, kindlas kohas ja kindlatel asjaoludel ja vastavalt teistele konteksti tunnustele (ibid: 231). Käesoleva uurimuse raames on kaardistatud analüüsimiseks järgmised diskursuse struktuurid ja kategooriad:

1. Kontekst

Van Dijk ütleb, et kontekst on diskursuse laiendatud põhitähendus ning see on kõik see, mis „tekstiga koos“ kaasa tuleb, ehk diskursuse „keskkonna“ omadused. „Seega defineerin ma konteksti kui sotsiaalse situatsiooni kõigi nende omaduste struktureeritud kogumi, mis võivad mõjutada teksti ja kõne tootmist, struktuure, tõlgendamist ja funktsioone“ (van Dijk 2005: 251). Ka käesoleva töö raames analüüsitakse konteksti peamiselt osaliste rollidest, ühiskondlikust taustast, kavatsusest ja ideoloogilistest huvidest lähtuvalt.

2. Teema

Teema kehastab diskursuse osaliste jaoks diskursuse kõige olulisemat või tähtsamat infot. Kui vastuvõtja pärast mõningast vaheaega diskursusest üldse midagi mäletab, siis on see diskursuse teema ja mõni üksikasi, mis on talle personaalselt oluline. (van Dijk 2005: 312-313) Antud töö kontekstis tähendab see euroga seotud teemavaldkonna ja üldise suhtumise väljatoomist. Nt artikkel „Kolmas eelarvekärbe meelitab eurot Eestisse“ (Karnau 2009) paigutub antud töö tähenduses eelarvepoliitika ja valitsuse otsuste teemavälja alla ning annab mõista euro tuleku tõenäosuse suurenemisest.

3. Lokaalne tähendus

Lokaalseid tähendusi uurides puututakse van Dijk'i (2005: 313) sõnul kokku diskursuse tegeliku „sisuga“ ja see on koht, kus enamik ideoloogilisi uskumusi inkorporeeritakse teksti ja kõnesse. Siia alla paigutuvad info selektiivsus ehk selle kohaolu või puudumine, info väljendamine või varjamine, positiivse „meie“ ja

negatiivse „nende“ rõhutamise jm. Nt rõhutab Eiki Nestor oma arvamuse artiklis negatiivselt Ansipi 2005. aastal seatud euro eesmärgi ebaõnnestumist, kasutades ka hüperboolset sõnastust „Siinkohal oleks kohatu targutada, mitmendat korda Ansip peaministrina jätab Eesti eurole üle viimata. Sest pole näha ka soovi, et eurole minna tahetaks“ (Nestor 2009).

Lokaalsete tähenduste raames vaadeldakse järgnevaid aspekte:

- **Väärtused** (esitletud väärtused ja nende kombineerimine) ja **hoiakud** (ideoloogilised hoiakud teemade, inimeste ja probleemide suhtes).
- **Positsioon** ehk meie-nemad („meie“ positiivsuse ja „nende“ negatiivsuse rõhutamise ning „meie“ negatiivsuse ja „nende“ positiivsuse varjamine) ja **võrdlus** (kellega samastatakse, kellest eristatakse).
- **Ideoloogiline/sotsiaalne vastandumine** (kas eksplitsiitselt või implitsiitselt) ning **konflikt ja kriis** (poliitiliste, majanduslike ja sotsiaalsete konfliktide kasutamine ideoloogilises võitluses).

4. Stiililised väljendusvahendid

Leksikaalne ja grammatiline stiil on kõnelejale kättesaadavaimad vahendid, millega väljendada eksplitsiitselt või implitsiitselt oma ideoloogilisi arvamusi sündmustest ja selle osalistest (van Dijk 2005: 319). Sõnavara võimaldab analüüsida, millist tähendust omistatakse sõnadele, mis kirjeldavad sündmuseid, tegevusi, inimesi jne; ning kas toonitatakse või varjatakse kindlaid arvamusi, fakte, hoiakuid (van Dijk 2005: 244-245). Analüüsi käigus jälgitakse ka modaalsust, et vaadelda sündmuse, tegevuse, otsuse, arvamuse lubatavust, vajalikkust, kohustuslikkust jne. Samuti jälgitakse, kas kasutatakse deklaratiivset, käskivat ja küsivat kõneviisi (Fairclough' kohaselt võimupositsioonile viitavat kõneviisi), kas esineb olulisi suhtemodaalsusi, kas ja kuidas on väljendatud „meie“ ja „teie“ (Fairclough 1989: 111).

Ka **lauseehituse** kaudu on võimalik analüüsida, milliseid tähendusi, fakte, arvamusi toonitatakse või varjatakse; kuidas on esile tõstetud sisegrupp/välisgrupp; kuidas on defineeritud meie-nemad jne (van Dijk 2005: 241; Fairclough 1989: 111). Lähtudes van Dijk'ist täidavad retoorilised kujundid diskursuse struktuuri eri tasanditel veenmisfunktsiooni, nagu nt metafooride, eufemismide jne tasandil (van Dijk 2005: 320). Uuringu käigus jälgitakse, milliseid sõnu rõhutatakse, kasutatakse või tähendusi

omistatakse, kas kasutatakse metafoore, eufemisme, võrdlusi, irooniat jt (van Dijk 2005: 247; Fairclough 1989: 110-111).

Uurimisalaks on materjali esialgse tutvumise tulemusel kaardistatud neli peateemat ehk teemavälja. Esiteks **sisekeskkonna muudatused**, mille all mõistetakse peamiselt valitsussektori defitsiidi ohjamiseks ja majanduskriisist väljumise egiidi all valitsuse ja riigikogu otsuseid – muu hulgas näiteks käibemaksutõusu, II pensionisamba maksete peatamist, ettevõtluskeskkonna arendamist, sotsiaalvaldkonda puudutavaid otsuseid nagu tööpuudusega tegelemine, aga samuti ka võimalikke rahapoliitilisi otsuseid nagu vahetuskursi säilitamine. Teiseks teemaväljaks on **eurole ülemineku suutlikkus**, mis hõlmab ülemineku võimalust, ajastust, kriteeriumide täitmist. Kolmandaks erinevaid alateemasid koondavaks ühisnimetajaks on **euro kasutuselevõtu mõjud**, mis tähendab nii euro vajalikkuse põhjendusi nagu investeeringute kasv, usaldusväärsus jms, aga ka skeptilisi lähenemisi nagu hinnatõus, vahetuskursi muutumine, tööpuuduse suurenemine. Viimase teemaväljana on käesoleva töö raames välja toodud **väliseskkonna mõju ja roll**, mis tähendab ühelt poolt Eesti identiteedi küsimusi nagu eristumine Balti regioonist, eurosooni priimuseks olemine, aga teisalt ka eurosooni ja sealhulgas Eesti tuleviku ning EL institutsioonide hoiakuid. Samadel teemaväljadel vaadeldakse diskursusi ka meediatekstides.

Diskursusanalüüsi viiakse läbi kahel tasandil. Esiteks analüüsitakse valitsuskommunikatsioonitekste ning seejärel meediatekste. Valitsuskommunikatsiooni tekstid hõlmavad 14 teksti erinevast ajaperioodist - pressiteated, kõned, pressikonverentside stenogrammid (nimekiri on esitatud lisana 4). Tekstide valik lähtub ühelt poolt kommunikatsioonis olulistest sõlmsündmustest, aga teisalt ka teksti sisust. Sisu valikul on eelistatud hoiakuid, vastandusi, konflikte jm elemente sisalduvaid tekste. Analüüsi käigus viiakse esmalt läbi nn makroanalüüs ning seejärel hakatakse rühmitama ja analüüsima läbivaid teemasid ning konstrueeritakse erinevad diskursused.

Meediatekstide analüüsi valim hõlmab erinevate peateemade alla paigutuvaid artikleid, milles esineb hinnanguid, vastandusi ning mis esindavad ka erinevaid žanre ja erinevate kommunikatsiooni agentide arvamusi eri ajaperioodidest. Kokku kasutatakse analüüsis 18 artiklit (nimekiri on esitatud lisana 4).

5. EMPIIRILISED TULEMUSED

Käesoleva peatüki eesmärgiks on esitada läbi viidud avaliku kommunikatsiooni kriitilise analüüsi, kontentanalüüsi ja meediatekstide kriitilise diskursusanalüüsi tulemused vastavalt seatud uurimisküsimustele ja uuringu raamistikule.

5.1 Avaliku kommunikatsiooni aegrida

Analüüsi eesmärk oli tuua olulisemad euro teemat puudutavad avalikud sündmused ajateljele ning leida peamised sõlmpunktid kommunikatsioonis. Arvestades poliitilist eesmärki liituda eurotsooniga 2011. aastal, analüüsitakse alljärgnevalt, kuidas suhestuvad sellesse eesmärki erinevad sündmused ja otsused ning seotud kommunikatsioon.

Peamised eurot puudutavad otsused, sündmused ja tegevused on koondatud lissasse, mis hõlmab nii valitsuse otsuseid, riigikogu tegevust, reitinguagentuuride hinnanguid jms, mida avalikult kommunikeeriti kas pressiteadete, pressikonverentside või kõnede kaudu. Analüüsi perioodil (2009. aasta 1. veebruar – 2010. aasta 1. mai) on kokku leitud üle 60 eurot puudutavat otsust, sündmust või tegevust (vt lisa 1).

Sündmused on grupeeritud lähtudes ühes ajaperioodis kõige iseloomulikumatest ja olulisematest sündmustest-otsustest ning valitud poliitilisest diskursusest. Igale grupile on püütud leida ka ühine teema, mis euroga seondult prevaleeris ning hinnatud euro saavutamise tõenäosust lähtuvalt kommunikatsioonist.

Välja selekteeritud olulisimad ja laia kõlapinda saanud sündmused koos kokkuvõtvate märksõnadega on alljärgnevad:

2009. aasta

- **Veebruar-märts: Kommunikatsioonis antakse lootust euroga liitumiseks 2011, valdavaks märksõnaks kulude kärpimine**
 - 18. veebruar - Valitsus saatis riigikokku negatiivse lisaeelarve. Peaminister Andrus Ansip ütles oma poliitilises avalduses pärast negatiivse lisaeelarve

üleandmist Riigikogule, et lisaeelarve vastuvõtmisega hoiab riik osa reserve ka tulevikuks ning säilitab lootuse liituda eurotsooniga juba 2011.aastal.

- 10. märts – Rahvusvahelise valuutafondi (IMF) missiooni lõppjärelused, milles toonitatakse, et valuutakomitee süsteem on ennast õigustanud. Eesti krooni kindel seotus euroga ja kavandatud euroalaga liitumine omavad vajalikku stabiliseerivat mõju majandusele.
- 10. märts - EL rahandusministrite nõukogu (Ecofin) kiitis Brüsselis igaaastase liikmesriikide majandus- ja eelarvepoliitikate hindamise raames heaks arvamuse Eesti 2008. -2012.a. konvergensiprogrammi kohta.
- 31. märts - Valitsuskabinet kinnitas peale rahandusministeeriumi kevadise majandusprognoosi infoga tutvumist eurole ülemineku tähtjaks 2011.

Vaadeldav periood euro-teemalises sündmuste reas algas tinglikult 2009. aasta veebruaris valitsuse poolt koostatud negatiivse lisaeelarvega, millega seoses andis valitsus mõista, et eelarvega säilitatakse võimalus liituda eurotsooniga 2011. aastal. Toetavad signaalid valitsuse tegevusele (küll mitte otsesõnu 2011. aasta kohta) anti ka IMFi hinnangus ja EL rahandusministrite poolt. Positiivse värvinguga sündmuste jada kulmineerus 31.03. kabinetiistungi otsusega seada konkreetseks eurole ülemineku tähtjaks 1. jaanuar 2011. aasta.

• **Aprill: Kommunikatsioonis euro eesmärgile väga ei rõhuta, kasutatakse pigem riigi tõrgeteta toimimist, pankrotist päästmist**

- 8. aprill - Fitch alandas Eesti riigireitingut ühe astme võrra. Agentuur väljendab kahtlust Eesti eelarvepoliitika jätkusuutlikkuse ja eelarvepuudujäägi suhtes.
- 22. aprill - Avaldatakse Eesti Panga prognoos, mille kohaselt peab selleks käesoleva aasta eelarve tasakaalu parandama lisaks veebruarikuisele lisaeelarvele veel 8,5 miljardi krooni võrra ning järgmisel aastal täiendava 7 miljardi võrra.
- 28. aprill - Rahandusminister allkirjastas käskkirja, millega ajutiselt piiratakse riigiasutuste väljamaksete tegemist riigieelarvest.
- 30. aprill - Valitsus otsustas võtta laenu 6,5 miljardi krooni ulatuses Euroopa Investeeringuspangast ja Swedbank'ist ning võtta stabiliseerimisreserv kasutusele 3,5 miljardi krooni ulatuses.

Aprilli alguses tuli negatiivne pööre, mis algas reitinguagentuuri Fitch poolt riigireitingu alandamisega, kes avaldas kahtlust Eesti eelarvepoliitika jätkusuutlikkuse kohta. Samasse kuusse jäid valitsuse otsus võtta laenu, et maksta välja pensionid, palgad jm eelarvest tulenevad kohustused. Eurost rääkimine asendus riigi pankrotist päästmise sõnumitega. Seeder (Valitsuse...2009): „*See eesmärk ei ole mitte mingisugune finantsfundamentalism ega isegi mitte ainult eesmärk saavutada eurot, mis on ülimalt vajalik Eesti majandusele ja Eesti elule ja Eesti jätkusuutlikule arengule, vaid puhtalt sellepärast, et meil lihtsalt ei ole füüsiliselt seda raha*“.

- **Mai-juuli: Kommunikatsioonis eurole ei rõhuta, märksõnadeks erimeelsused valitsuses ja kulude kärpimine**

- 21. mai - Valitsus saatis Riigikogusse 2009. aasta teise lisaeelarve seaduse eelnõu. Peaminister Andrus Ansip tegi ettepaneku sotsiaaldemokraadid valitsuskoalitsioonist välja arvata.
- 4. juuni - Rahandus- ja siseministri kohtadele asusid Reformierakonna ja IRL poliitikud, Eesti jätkab vähemusvalitsusega.
- 18. juuni - Riigikogu võttis vastu teise negatiivse lisaeelarve, millega parandatakse 2009. a eelarvepositsiooni ligikaudu 5,5 miljardi krooni võrra.

Kuna mais saatis valitsus riigikogusse teise negatiivse lisaeelarve ning vajadus eelarvepositsiooni parandada oli jätkuvalt olemas, siis euro eesmärk kommunikatsioonis ei domineeri. Mai lõpus lahkusid valitsuskoalitsioonist sotsiaaldemokraadid, mida põhjendas peaminister 21. mai valitsuse pressikonverentsil mitte euro eesmärgi, vaid rahandusliku stabiilsusega.

- **August-september: Kommunikatsiooni tuleb tagasi eurole ülemineku sõnum, märksõnadeks järjekordne kärbe, majanduse põhi käes**

- 10. august - S&P alandas Eesti riigireitingut ühe astme võrra.
- 27. august - Rahandusministeerium avalikustas suvise majandusprognoosi, mille kohaselt täidab Eesti seni kättesaamatuna püsinud Maastrichti inflatsioonikriteeriumi novembris.

- 30. september - Valitsus andis Riigikogule üle kriisist väljumise eelarve. Kriisist väljumise eelarveks nimetatud 2010. aasta eelarve kulude tase on võrreldav 2009. aasta kuludega, mis on mahus 89,6 miljardit krooni.

Augustis avaldas rahandusministeerium suvise majandusprognoosi, mille kohaselt on Eestil võimalik täita liitumiseks vajaminevad kriteeriumid. Euroga liitumise tõenäosus hakkas taas prevaleerima seotud otsuste ja sündmustega. Nii ütles riigikogu istungijärgu avakõnes 14. septembril Ene Ergma: „*Peaminister on kinnitanud, et Eesti liitub eurotsooniga 2011.aastaks. Kui eesmärk jääb saavutamata, pole tegemist mitte ainult peaministri isikliku poliitilise vastutusega, vaid tagasilöögiga meile kõigile*“ (Riigikogu... 2009).

- **Oktoober-november: Kommuniqueeritakse juba häid euro väljavaateid, märksõnadeks sisepoliitiline, sh eelarvepoliitika rahunemine**

- 26. oktoober - 2009. aasta IMFi artikkel IV konsultatsiooni avaldus: võtmeküsimus on 2010. aasta
- 19. november – Rahandusministeeriumi andmetel, oli viimasel neljal kuul riigieelarve olnud ülejäägis ning septembris oli esmakordselt käesoleval aastal ka kogu valitsussektori eelarve ülejäägis.

Oktoobris jätkusid positiivse mõjuga sündmused nagu Maastrichti kriteeriumide piiresse jääva eelarve menetlemine, riigieelarve kuine ülejääk jt. IMFi missiooni järeldusi kommenteerides tõdeti (Eesti Vabariik... 2009): „*Praeguste ja varasemate pingutuste tulemusena on euro kasutuselevõtt 2011. aastal käeulatuses*“.

- **Detsember: Kommunikatsioonis on euro eesmärk peaaegu kindel, sõnumiteks Eesti tublidus ja eurotsooni pääsemine**

- 9. detsember - Riigikogu kiitis heaks 2010. aasta riigieelarve. Eelarve defitsiit on alla 3 protsenti SKP-st, et Eestil oleks võimalik täita eurole ülemineku kriteeriumid ja võtta euro kasutusele 2011. aasta jaanuaris.
- EP avaldas euro kasutuselevõtu aruande: kriteeriumide täitmine võimalik käesoleva aasta lõpus, mis lubaks euro kasutusele võtta 2011. aastal.
- 16. detsember - Eurostati andmeil täitis Eesti Maastrichti inflatsioonikriteeriumi.

- 17. detsember – Rahandusministeeriumi andmetel oli riigieelarvesse laekunud üle 90 protsendi, valitsussektori eelarvedefitsiidi 3 protsendi piiresse jäämine on tõenäoline.

Detsembris andis euroga liitumise sõnumitele tuge 2010. aasta riigieelarve vastuvõtmine (mis mahub suure varuga defitsiidi kriteeriumi piires), riigieelarve tulude positiivne laekumine, positiivsed signaalid ekspertidelt. Eesti Panga pressiteade 16. detsembril: „Kevadisel korralise hindamise ajal täidab Eesti keskpanga hinnangul kõik Maastrichti kriteeriumid“ (Eurostati... 2009).

2010

• Jaanuar: Kommunikatsioonis prevaleerib euro realistlikkus, sõnumitesse lisandub, et Eesti peab nüüd ja edaspidi jätkama korras rahandusega

- 4. jaanuar - Uuringufirma TNS Emor küsitluse kohaselt toetas euro kasutuselevõttu 47 protsenti Eesti elanikkonnast.
- 8. jaanuar - IMFi artikkel IV konsultatsioonid, mille järel dustes tõdetakse, et kui eelarve konsolideerimist jätkatakse, eeskätt tulude suurendamise näol, võib Eesti 2010. aastal täita kõik Maastrichti kriteeriumid.
- 28. jaanuar - Valitsus kiitis heaks konvergenstiprogrammi, mille kohaselt täidab Eesti vajalikud tingimused 2011. aastal euro kasutuselevõtuks.

Jaanuaris süvenes positiivne euro-ootus ning põhjust selleks andis jaanuari lõpus rahandusministeeriumi poolt koostatud konvergenstiraport, mille kohaselt on Eesti valmis euro kasutusele võtma 2011. aasta alguses.

Veebruar: Kommunikatsioonis euro tuleku realistlikkus, lisanduvad eurotsooni olukorra ja Eesti eristumise sõnumid

- 16. veebruar - EL rahandusministrite kohtumisel arutati põhiteemana Kreeka eelarve olukorda.
- 23. veebruar - Vabariigi aastapäeva kõnes ütles peaminister Andrus Ansip: „Eesti on saanud hakkama päris võimatuga. Tehtu krooniks saab euro kasutuselevõtt Eestis“.
- 24. veebruar - Ene Ergma kõne Eesti Vabariigi aastapäeval 24. veebruaril 2010: „Eesti parlament ja valitsus on suutnud eelarvepositsiooni oluliselt parandada ja tõenäoliselt me täidame Maastrichti kriteeriumid.“

Väikesed muudatused kommunikatsioonis tulid veebruaris, mil uue euroga seotud teemana tuleb väliskeskkonnast üha jõulisemalt päevakorrale Kreeka olukord. Valitsuskommunikatsiooni vastusena sellele järgnesid sõnumid Eesti korras rahandusest ja eristumisest. Valitsuse pressiteade 23. veebruaril resümeerib peaministri kõnet (Peaminister... 2009): „*Me oleme riigi ja rahvana saavutanud viimase aasta jooksul uskumatult palju,“ ütles Ansip, kelle sõnul on meie konservatiivne eelarvepoliitika ja võime muutunud oludes kiirelt reageerida tekitanud hämmastust*“.

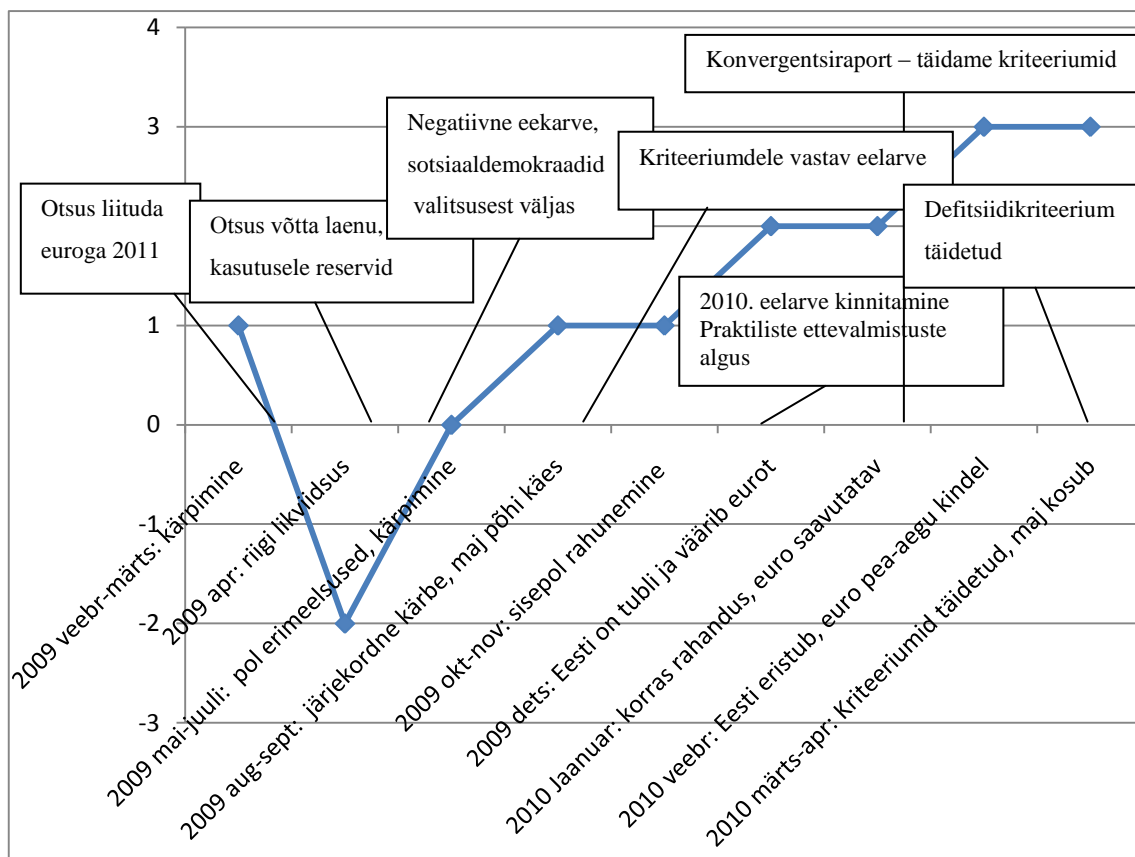
• **Märts-aprill: Kommunikatsioonis domineerib, et Eesti on täitnud kõik euro kriteeriumid, majandus hakkab kosuma**

- 4. märts - Rahandusministeeriumi esialgsetel andmetel oli 2009. aasta puudujäägi suurus ca 1,7 protsenti SKP-st, mis on tunduvalt väiksem Maastrichti kriteeriumi 3 protsendi piirist.
- 31. märts - Moody's tõstis Eesti riigireitingu väljaaadet.
- 26. märts - Statistikaameti andmetel oli Eesti 2009. aasta valitsussektori puudujääk 1,7 protsenti SKP-st.
- 13. aprill - Rahandusministeeriumi kevadise majandusprognoosi kohaselt hakkab majandus aasta teisel poolel aastases võrdluses kasvama.

Aprillis kinnistus Eesti suutlikkus liituda eurotsooniga 2011. aasta alguses, seda toetasid nii statistikaameti poolt välja antud 2009. aasta valitsussektori puudujäägi andmed, riigireitingu tõstmine Moody'se poolt kui rahandusministeeriumi uus majandusprognoos.

Võib täheldada, et eurole ülemineku teemad valitsuskommunikatsioonis on seostatavad põhiliselt kolme tüüpi sündmustega – eelarve (eelarvekärped, eelarve koostamine, (lisa)eelarvete heakskiitmine), väliskeskkonnast tulenevate hinnangute ja arvamustega (kohtumised EK ametnikega, juhtpoliitikutega, reitinguagentuuride hinnangud) ning majanduskeskkonna muudatuste ja prognoosidega (hinnangud kriteeriumide täitmisele, majandusprognoosid, konvergenstsiiprogramm jms). Üksikute sündmustena kerkisid esile ka muuhulgas kõned vabariigi aastapäeval, riigikogu istungijärgu avamisel ning eurole ülemineku praktilised ettevalmistused ja uuringud.

Kindlus euro eesmärgi saavutamise või mittesaavutamise kajastub ka valitsuskommunikatsiooni sõnumite muutustes. Kui skemaatiliselt asetada võtmesündmused ja –otsused ajateljele ning lisada sellele eurole ülemineku tõenäosus (see on töö autori poolt seatud hinnanguline 5-punkti skaala), siis näeks kommunikatsiooni dünaamika välja alloleval joonisel kujutatuna:

Joonis 5. Euroga liitumise perspektiivi dünaamika oluliste sündmuste teljel

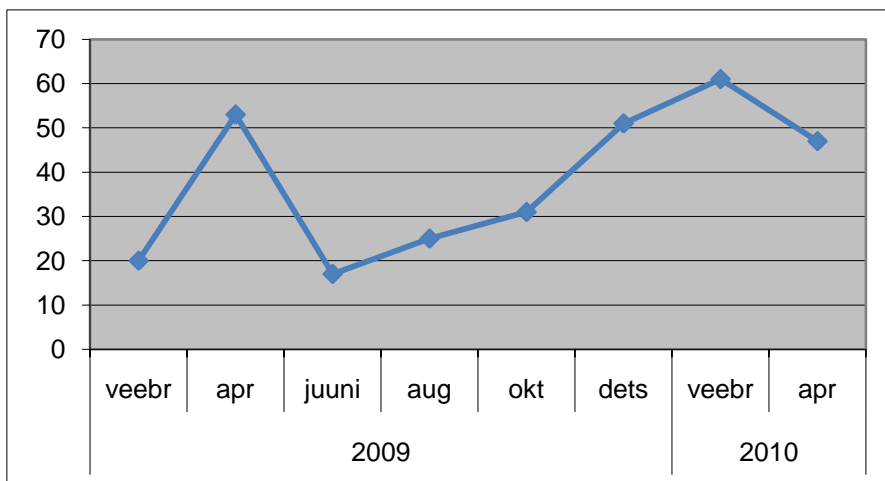
Tuleb mõõnda, et toodud joonis ei hõlma kõiki olulisi teetähiseid euro saavutamisel ning määratlus euro perspektiivist on hinnanguline, küll aga aitab see visualiseerida ühe näitena euroga seotud valitsuse/riigikogu/Eesti Panga jt osapoolte tegevuste ja otsuste seotust ning ajalist dünaamikat.

5.2 Kontentanalüüsi tulemused

Kontentanalüüsi eesmärk oli analüüsida euroga seotud teemade käsitlemist ja selle muutust Eesti päevalehtedes. Uurimisküsimustes püstitatud küsimustest ja meetodika alapeatükis täpsustatud aspektidest lähtuvalt antakse alljärgnevalt ülevaade põhilistest uuringu tulemustest koos illustreerivate graafikutega. Kuna uuringu tulemuste esitamisel on oluline jälgida teemakajastust väljaannete lõikes ja tuua näiteid iseloomulikest pealkirjadest, siis on viited märgitud väljaannetele ja artikli kuupäevale, mitte autorile. Selguse huvides on seetõttu kasutatud artiklite loetelu toodud eraldi lisana 3.

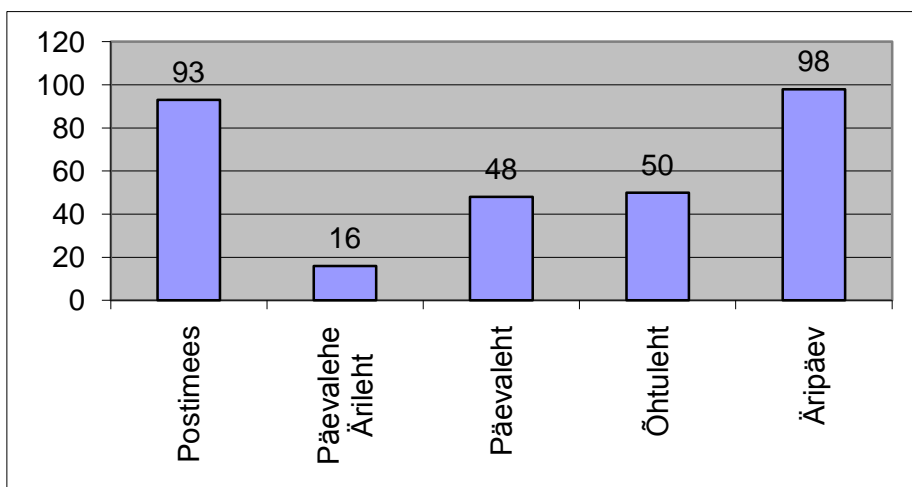
5.2.1 Euro teema kajastuse erinevus päevalehtedes

Analüüsiperioodi jooksul avaldati päevalehtedes eurole ülemineku temaatikat sisaldavaid artikleid kokku 305. Euroga seotud artiklite arvu muutumine ajas on vaadeldav joonisel 6 ning artiklite jagunemine lehtede vahel joonisel 7. Teemade atraktiivsuse ja kajastuse sageduse muutus ajas tundub sõltuvat nii euroga seotud valitsusotsuste, riigikogu töö jt osapoolte tegevusest kui mõistagi väliskeskkonnast tulenevatest mõjudest. Nii on ka alloleval jooniselt näha, et 2009. aasta aprillis, mil oli värskest valitsuse poolt seatud eurole ülemineku tähtaeg (31.03.2009), tõusis ka kajastuste arv hüppeliselt. Samuti jääb 2010. aasta veebruari-märtsi taaskord rohkem kajastusi, kuna siis tuli peaaegu iganädalaselt uudiseid Eesti euroga liitumise võimalikkuse kohta, üha enam kajastust said ka eurosooni probleemid ja Kreeka olukorra lahendus ning juba räägiti ka praktilistest ettevalmistustest. Näiteks: „Mida toob €-päev“ (Postimees 8.02.2010) või „Eestpoolt Eesti, tagantpoolt Kreeka“ (Õhtuleht 12.02.2010) või „Kreekale seatakse eeskujuks Balti riike“ (Äripäev 17.02.2010).

Joonis 6. Euro teema kajastuse sageduse muutus ajas

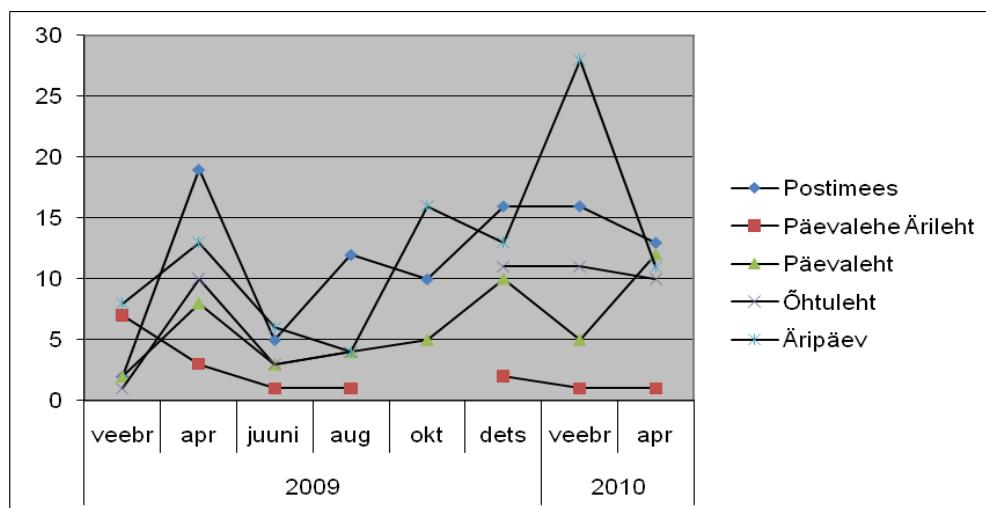
Alloleval joonisel 7 on toodud euro-teemaliste artiklite kajastamissagedus väljaannete kaupa, millest nähtub, et kõige sagedamini ja läbivalt kirjutati eurost Äripäeva (edaspidi ÄP) veergudel, aga samuti ka Postimehes. Mõnevõrra väiksema kajastuste arvuga on Eesti Päevaleht (edaspidi EPL) ja Õhtuleht.

Joonis 7. Euroga seotud artiklite arv väljaannete lõikes

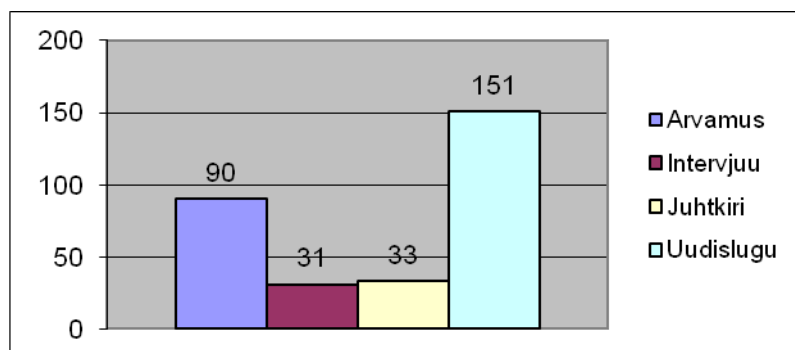
Allolevalt on lisatud 8. joonisele ka ajaskaala, millelt nähtub, et oktoobris ei kajastanud ei Õhtuleht ega EPL Ärileht ühtegi suuremat euroga seotud käsitlust. Nimetatud ajavahemik oli ka nn euro-uudistes üks vaesemaid, kuna riigieelarve, mis peaaegu kindlustas eelarvedefitsiidi kriteeriumi täitmise, oli riigikokku ära esitatud ning uusi uudiseid ei inflatsioonikriteeriumi ega EL institutsioonide hinnangu kohta ei

edastatud. Seda ajaperioodi iseloomustab ehk kõige paremini Postimehes ilmunud artikkel pealkirjaga „Ruta Arumäe: kas läbi udu paistab euro?“ (Postimees 12.10.2009): „Nii et kokkuvõttes on praegu üsna võimatu öelda, kas euroga või eurota. Majanduse perspektiivi seisukohalt loodan ma igatahes, et võimalikult vara euroga. Loodetavasti 2011, sest kui mitte nüüd, siis ma ei kujuta väga hästi ette, millal veel“.

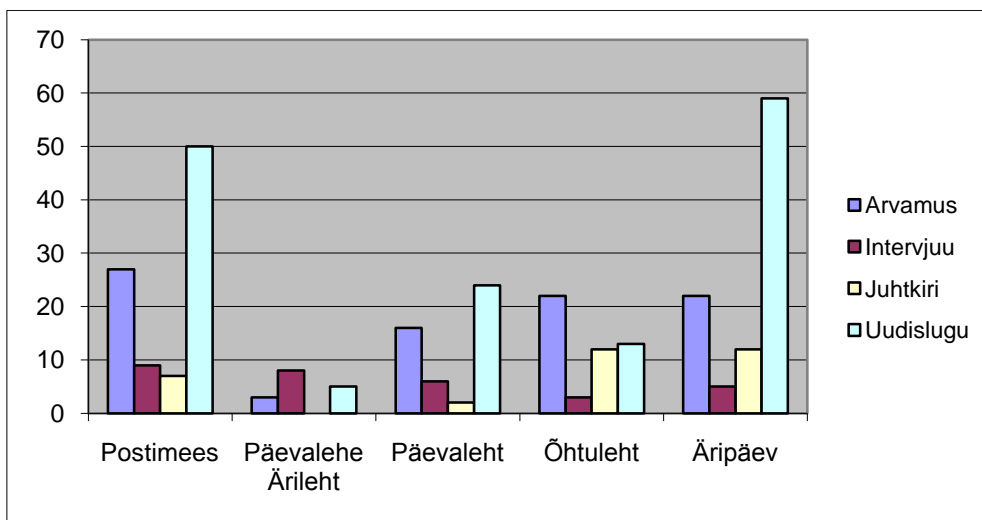
Joonis 8. Euro teema kajastus väljaannete lõikes ajalisel skaalal

Artikli üldiste kategooriate all vaadeldi ka žanrilist jaotust, millest nähtub, et arvamusaluste osakaal kõikidest artiklitest on üllatavalt suur (vt allolev joonis 9). See võiks viidata sellele, et ka diskussioon on mitmekesine ja sõna võtavad erinevad nn hääled. Kõige enam esines euro teema uudislugudes, seejärel arvamusartiklites ning juhtkirjades. Kodeerimisjuhendis märgiti ühe kategooriana ka analüüs, kuid seda ei esinenud euroga seondult ühtegi.

Joonis 9. Artiklite žanriline jaotus koguvalemist

Proportsionaalselt kõige enam on euroga seotud arvamused avaldatud Õhtulehes ja EPL-is. Tavapärastelt pärinevad arvamused kas toimetuse enda sulest, valdkonna ekspertidelt või aramusliidritelt-poliitikutelt. Nii on ka euro teemal enim arvamused kirjutanud just väljaande enda ajakirjanikud, toimetajad ning järgnevad Eesti aramusliidrid. Täpsemalt arvamused autorite ja nende poolt käsitletavate teemade kohta antakse ülevaade alapeatükis 5.2.3.

Joonis 10. Artiklite žanriline jaotus väljaannete lõikes

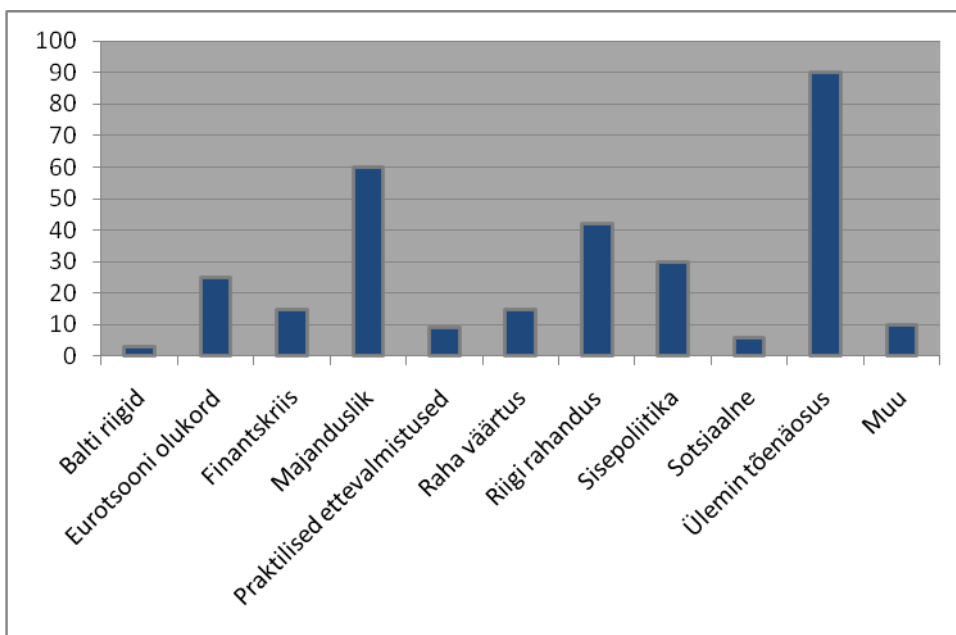
Seega võib kokkuvõtlikult märkida, et 305 uuritud artiklit hõlmasid kõiki Eesti päevalehti, millest enim euroga seotud kirjutisi oli ÄP-s, järgnesid Postimees ja EPL. Euro teemaga seotud artiklite hulk erineval ajaperioodil varieerus 20-st artiklist 2009. aasta juunis 60 artiklini 2010. aasta veebruaris, mis on küllaltki suur erinevus ning eeldatavasti seotud erinevate eurole ülemineku puudutavate otsuste, sündmuste ja tegevuste ajastusega.

5.2.2 Euro kajastuse temaatiline kontekst

5.2.2.1 Temaatiline kontekst väljaannetes

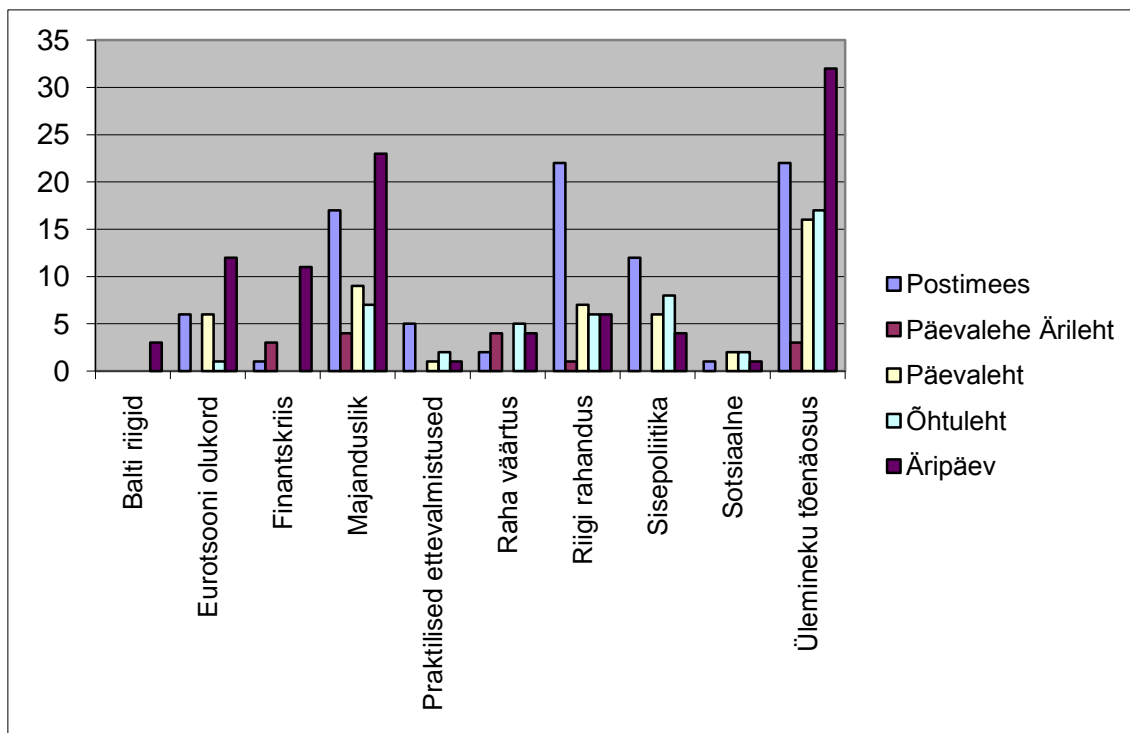
Alloleval joonisel on välja toodud artikli peateema ehk läbiv kontekst, millega seoses eurost kirjutati. Nagu näha, prevaleeris eurole ülemineku tõenäosus/võimalikkus/suutlikkus ja sellega seotud käsitletud isegi riigi rahanduse ja majandusolukorra üle. Domineerivaimad kontekstid on seega – eurole ülemineku

võimalikkus/suutlikkus, riigi rahandus ehk eelarve kärped ning kolmandaks majandusolukord. Siinkohal tuleb tõdeda, et kodeerimisjuhend ei olnud selles osas piisavalt konkreetne, et alati väga täpselt eristada nt riigieelarve kärped ja eurole ülemineku eesmärki, sellisel juhul lähtuti esmasest kontekstist ning märgiti kõrvalkontekstina teine läbiv teema. Muu alla liigitusid vaid mõned artiklid, nt Davosi majandusfoorumi toimumine ja euro arutelud, eestlaste lähituleviku väljavaated jt.

Joonis.11. Peateemad ehk läbiv kontekst, millega seoses eurost kirjutati

Kui jälgida teemade kajastust veelgi detailsemalt (joonis 12), siis nähtuvad mõningad erinevused väljaannete vahel. EPL ja Õhtuleht on käsitlenud eurole üleminekut sarnases võtmes ehk peamiselt kajastanud ülemineku tõenäosust, suutlikkust ja võimalikkust, nt Õhtuleht: „Valuutafond ergutab eurole üle minema“ (7.04.2009), seejärel majandusolukorra kontekstis, nt EPL: „Valitsus sel korral sügisest majandusennustust ei tee“ (31.10.2009) ning alles siis seoses riigieelarve kulude ohjamisega. Seevastu ÄP on oodatult kajastanud lisaks eurole ülemineku suutlikkusele ja tõenäosusele ka sagedasti eurot majandusolukorra ning eurosooni olukorra kontekstis, nt „Kreeka draama on õppetund teistelegi“ (17.12.2009). Postimees on eurole üleminekut kajastanud aga kõige sagedamini riigi rahanduse ehk valitsussektori positsiooni parendavate uudistega seonduvalt nagu „Ohvrid euro altarile“ (6.04.2009) või „Kärbime koos“ (27.04.2009).

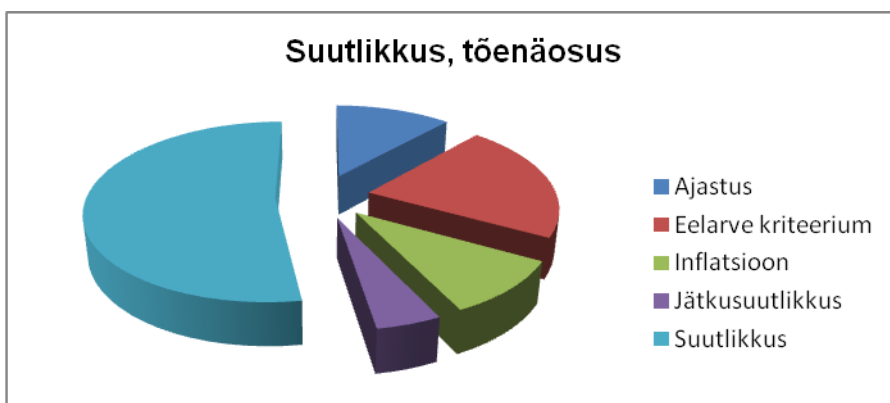
Joonis 12. Peateema ehk läbiv kontekst, milles eurole üleminekut käsitletakse

5.2.2.2 Euroga seotud teemad

Selleks, et võrrelda teemade kajastatust päevalehtedes ja valitsuskommunikatsiooni sõnumeid, tuleb omakorda detailsemalt analüüsida, milliste aspektide või küsimustega seoses eurost kirjutati. Kuna peakategooriaid (teiste sõnadega teemavälju) teemade analüüsiks oli neli (liitumise tõenäosus ja suutlikkus; eurole ülemineku mõju; sisekeskkonna muudatused; väliskeskkonna mõju), siis kirjeldatakse allolevalt teemade esinemissagedust selles neljases jaotuses. Tähele tuleb ka panna, et ühes artiklis võidi puudutada kõiki nelja teemavälja, mistõttu tegemist ei ole artiklite võrdlusega.

Esimeses, **kriteeriumide täitmise ja liitumise tõenäosusega seotud teemaväljal** domineerisid ootuspäraselt üldised käsitlused teemal - kas Eesti on valmis eurotsooniga liituma, kas kriteeriumide täitmine on meile jõukohane, kas meie majandusolukorra tõttu meil on üldse võimalust saada eurotsooni liikmeks jms. Näiteks avaldati sel teemal artiklid „Loobume kiirest liitumisest euroga?“ (ÄP 6.02.2009) või „Kas Eesti annab alla?“ (Postimees 24.04.2009). Esinemissageduselt teine oli eelarve kriteeriumide täitmine, mis arvestades terve vaadeldava perioodi läbinud kärpimise

diskursust on samuti üsnagi ootuspärane, tuues lugejate ette selliseid artikleid nagu näiteks „Stenbocki majas algas viimase 2 miljardi jagamine“ (ÄP 2.02.2009) või „Riigieelarve täitumise seis lubaks Eestil eurot loota“ (ÄP 22.12.2009). Huvitav on märkida, et kategooria „muu“ alla paigutusid mitme väljaande käsitletud euro eesmärgist kui sellisest.

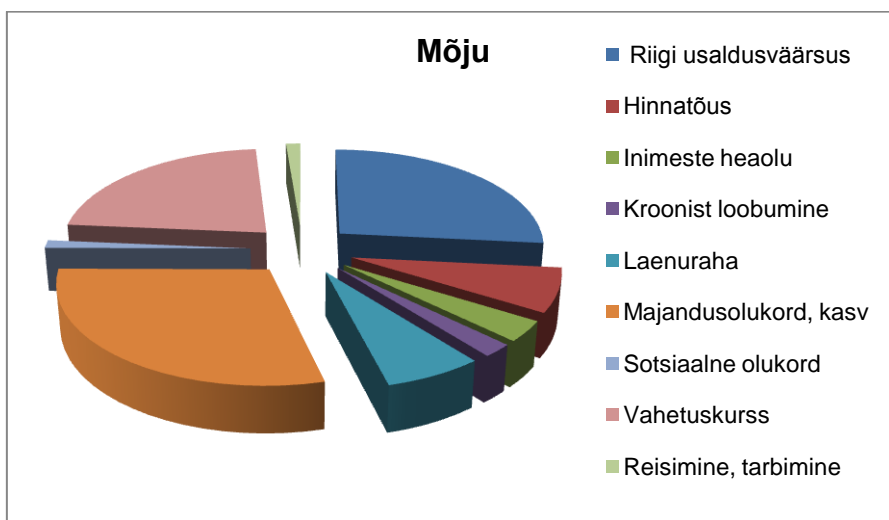
Joonis 13. Kriteeriumide täitmise ja suutlikkusega seotud teemade kajastuse sagedus

Teise, **liitumise mõjusid hõlmava teemavälja raames** on domineerivamateks majandusolukorra paranemise (sh kiirem majanduskriisist välja tulek), riigi usaldusväarsuse (sh investeringute suurenemine) kasv ning kolmandana vahetuskursiga (kas euro tulek muudab vahetuskurssi jms) seotud teemad (vt joonis 14). Läbivalt kirjutati eurost kui abivahendist kiiremaks kriisist väljumiseks, majanduse stabiliseerimiseks ning arutleti, kas euro tulek ikka iseenesest muudab midagi. Nt „Kõik majandused kukuvad vahel auku, meid aitaks välja euro“ (ÄP 20.02.2009), „Kas euro toob õnne meie õuele?“ (Õhtuleht 17.08.2009) jt. Teise, pea sama suure osakaaluga teemaks osutus riigi usaldusväarsus, millega seoses kirjutati euro tulekuga kaasnevates lisainvesteeringutest, majanduse ja regiooni usaldusväarsuse suurenemisest, atraktiivsusest investoritele jms. Näiteks käsitleti neid teemasid artiklites „Ahelast priiks“ (ÄP 3.06.2009), „Teadlased ja ettevõtjad: euro nimel tuleb pingutada“ (Postimees 18.08.2009) jt.

Järgnesid vahetuskursiga seotud teemad, mille kõrge esinemissagedus on suhteliselt üllatav. Teema raames käsitleti vahetuskursi püsimist eurole üleminekuni ning arutleti üldisemalt devalveerimise mõistlikkuse teemadel. Siia kuuluvad artiklid nagu „Devalvatsioonist ja deflatsioonist, ausalt“ (EPL Ärileht 18.02.2009) või „Kas ja

kui palju võidakse krooni devalveerida, kui Eesti võtab kasutusele euro?“ (EPL Ärileht 4.02.2009). See teema tõusetus kontentanalüüsi käigus ka ühe peamise nn euroskeptilise vaate esindajate levinud seisukohaks.

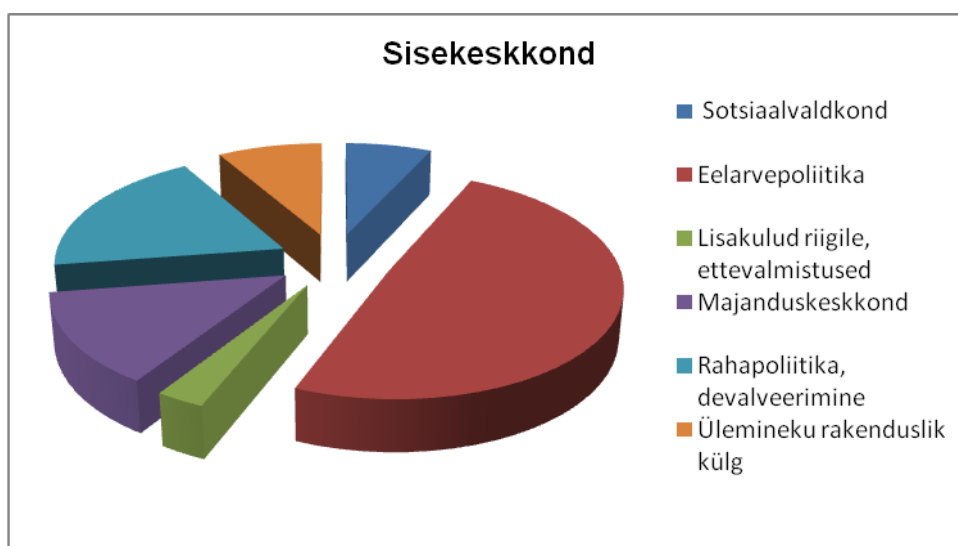
Arvestatava osakaaluga olid meedias esindatud hinnatõusu ja laenuraha kättesaadavusele pühendatud kirjutised. Muu kriteeriumi alla liigitusid mitmed erinevad seisukohad, miks ja milleks euro veel hea/halb on, näiteks julgeolek, sisepoliitiline stabiilsus, integreeritus jt.

Joonis 14. Eurole ülemineku mõjuga seotud teemade kajastuse sagedus

Allolevalt jooniselt nähtub, et **sisekeskkonna teemaväljas** on taaskord arvatult kõige sagedamini käsitletud euroga koos eelarvepoliitika teemasid (vt joonis 15). Nagu ka eelpool öeldud, olid kärbeta teemad iseloomulikud nii 2008. aasta lõpule kui tervele 2009. aastale, mistõttu teemade sidumine euroga on ootuspärane, hõlmates nii kriitilisi käsitusi pealkirjadega „Ansip peatab riigi ja inimeste maksed II pensionisambasse“ (EPL 1.04.2009) või „Euro ei tee lolli rikkaks“ (Õhtuleht 16.06.2009) kui positiivsemaid käsitusi „Tubli töö, valitsus! Eeskujulik eelarve“ (ÄP 10.12.2009). Teiseks suuremaks teemaks, mille all eurost kirjutatakse on rahapoliitika ja devalveerimine, mis osaliselt kattub ka eelmises teemaväljas toodud vahetuskursi käsitlustega, kuid siiski tähistab pigem valitsuse võimalikku/vajalikku devalveerimise otsust. Siin on iseloomulikuks käsitlused, kas krooni devalveerimine päästaks majandust ja aitaks kriisist väljuda, kui valitsus nii otsustaks, ning kuidas see eurole ülemineku perspektiiviga suhestub. Näitena kahest väljaandest - “Joaquín Almunia: Eestit

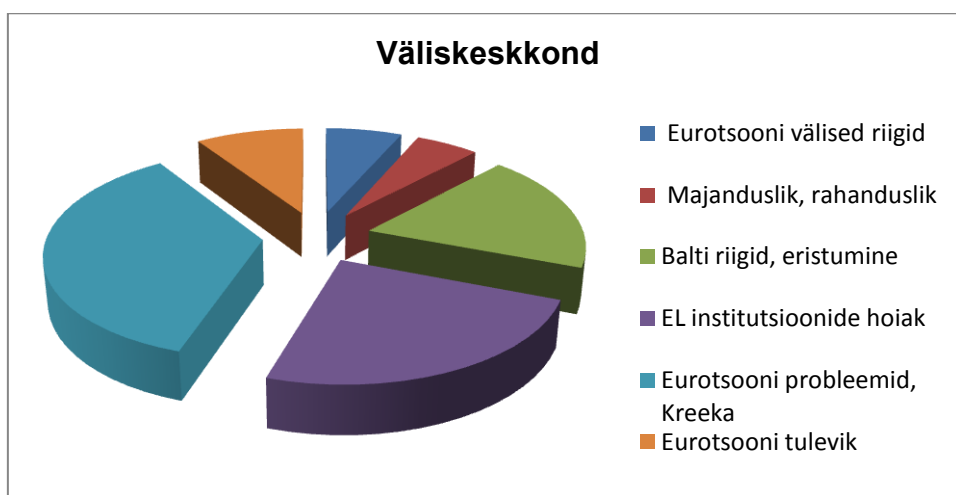
devalveerimine ei ohusta“ (EPL 21.02.2009) ja „Prohvet Savisaar: kroon devalveeritakse 18. oktoobril (Õhtuleht 3.04.2009). Kolmandaks käsitletakse eurot ka sageli majanduskeskkonna muudatustega seoses, näiteks kuidas meelitada rohkem ettevõtlust Eestisse, kuidas muuta maksusüsteemi atraktiivsemaks, mis jääb pärast kärpeid alles majandusest jne - näiteks „Loobume kiirest liitumisest euroga?“ (ÄP 6.02.2009). Üllataval kombel räägitakse vähem sotsiaalpoliitikast, töötusest, toetustest jt teemadest, mis seoses majanduskriisiga meedias üldiselt prevaleerisid. Ülemineku rakendusliku küljega seotud teemad tõusetusid alles 2010. aasta alguses, mistõttu on ka nende vähene esindatus loogiline. Kõnealuse teemavälja raames jaotusid paljud teemad nime alla „muu“ hõlmates arvamusi, et maksame euro eest liiga kõrget hinda või üldisi hinnanguid valitsuse töö kohta euro nimel üldiselt, aga ka arutlusi teemal, kas euro on eesmärk või vahend.

Joonis 15. Sisekeskkonna muudatustega seotud teemade kajastuse sagedus

Väliskeskkonna teemaväljas on sagedaseim eurokäsitus seotud eurosooni probleemidega (vt joonis 16), mis 2009. aasta alguse käsitlustes piirdus nentimisega, et ka eurosooni riikide rahandused pole korras ja nad ei täida kriteeriume ning kulmineerus Kreeka võlaprobleemide kajastusega 2010. aasta alguses. Sellesse kategooriasse jäävad artiklid „Kreeka võlaahelais“ (ÄP 29.04.2010) või „Enamik EL-i riike hädas suure eelarvedefitsiidiga“ (EPL 22.10.2009). Teine suur kategooria puudutab EL institutsioonide hoiakuid ning hõlmab peamiselt käsitlusi sellest, kas Eesti

on EK või IMFi või kellegi kolmanda arvates eurokõlbulik, 2009. aasta alguses oli palju juttu ka kriteeriumide lõdvendamise teemal ning 2010. aasta alguses juba peamiselt eurotsooni probleemidega võitlemisest. “IMF utsitab eurot kasutusele võtma” (Postimees 7.04.2009) või ka „Euroopa Keskpank kahtleb, kas Eesti ikka on eurokõlblik“ (EPL 16.04.2010). Kolmandal kohal asetsevad Balti riikide olukorra ja Eesti eristumisega seotud teemad, mis viitavad Eesti võimalusele Balti riikide seas silma paista, aga ka Läti raskele eelarveolukorrale või ka üldistele Balti regiooni võimalustele nagu „Eestil Balti riikide seas parimad šansid euro kasutusele võtmiseks“ (ÄP 23.04.2009), „Läti peaminister ei karda rahutuste kordumist“ (Postimees 11.12.2009).

Joonis 16. Väliskeskkonna teemadega seotud kajastuse sagedus

Kokkuvõtlikult üteldes on mitmete teemade dominantsus ootuspärane – nt eelarvepoliitika väga suur ülekaal teiste sisekeskkonda puudutavate otsuste ja teemavaldkondade ees ning kriteeriumide täitmise suutlikkus või ülemineku kõlbulikkus üldiselt. Analüüsist nähtus, et Postimees eristus teistest väljaannetest käsitledes eurot väga sageli koos eelarvekärbete ja teiste riigi rahanduse teemadega ning EPL Ärileht pühendas teistest enim leheruumi vahetuskursi ja devalveerimise teemade kajastamisele. Viimati nimetatud teema suur osakaal kogukajastustest oli üllatav, kuna esialgsel meedia sirvimisel tundus see pigem marginaalne teema ning valitsuskommunikatsioonis puudus see sootuks. Samamoodi üllatav oli sotsiaalvaldkonna vähene esindatus ja nõrk seotus euroga. Isegi mõjude teemaväljas ei

pääsenud esile euro seos tööpuuduse, inimeste elu-olu muutus ja teiste sarnaste teemadega. Vähe esines eurost kõneldes ka kroonist loobumise argumente ning praktiliste muudatuste nagu reisimise, tarbimise lihtsamaks muutmist. Eraldi teemana kerkis esile euro kui eesmärk või vahend ning seda nii majanduskriisist väljumise kui kärbete tegemise kontekstis. Väliskeskkonna teemade raames olid sagedased artiklid sellest, kuidas EL või erinevad institutsioonid midagi soovitavad või riike manitsevad euroga seoses.

5.2.3 Kõneisikute poolt tõstatatud teemad

5.2.3.1 Sagedasemad kõneisikud

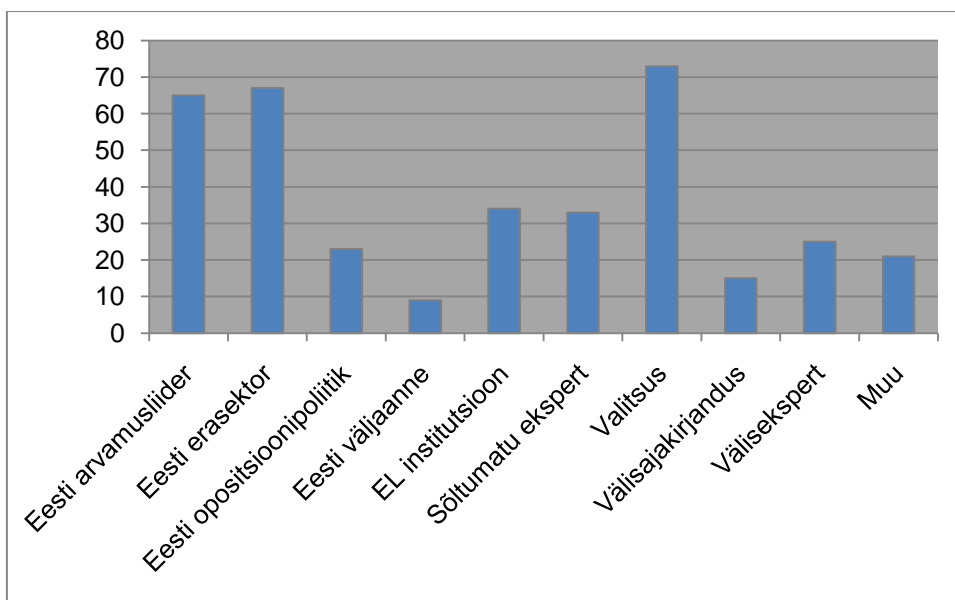
Alloleval joonisel 17 on näha, kuidas jagunevad kõikide artiklite lõikes erinevad kommunikatsiooni osapooled. Nagu jooniselt nähtub, saavad kõige rohkem sõna valitsuse liikmed, sh ametnikud ja koalitsioonipoliitikud. Teise suure grupina kasutatakse Eesti erasektorit ning samaväärselt Eesti arvamusiidreid. Valitsuse liikmetest on ootuspäraselt enim sõna saanud peaminister Andrus Ansip ning rahandusministrid Ivari Padar ja Jürgen Ligi, aga ka koalitsioonierakondade peasekretärid Margus Tsahkna ja Kristen Michal.

Eesti erasektori esindajatena on enim arvamust avaldanud pangajuhid (nt Kraft, Rehe) ja pankade analüütikud (nt Pajula, Lauri, Arumäe) ning hinnanguid on andnud ka paljud ettevõtjad nagu Jüri Kõo, Urmas Sõõrumaa, Jüri Mõis jt. Eesti arvamusiidrite hulgast on sõnasaajateks olnud president Toomas Hendrik Ilves, teadlased Andres Arrak, Rainer Kattel, Raul Eamets, Ivar Raig ning Arengufondi esindajad Heido Vitsur ja Raivo Vare. Opositsiooni häälteks on teiste hulgas näiteks Aivar Sõerd, pärast riigikokku naasmist Ivari Padar, Eiki Nestor ning ka Edgar Savisaar. Opositsioonipoliitikute madal esindatust on väga üllatav, jäädes praktiliselt samale tasemele välisekspertidega (peamiselt reitinguagentuurid, majandusekspertid).

EL institutsioonidega ühte kategooriasse liigitusid teised suured rahvusvahelised organisatsioonid ja institutsioonid nagu Euroopa Keskpang, Rahvusvaheline valuutafond, OECD jt, seetõttu on ka nende osakaal artiklites üpris suur. Sageli viidatakse neile nn anonüümselt kui organisatsiooni arvamusele,

tippametnike seisukohale vms, vaid EK volinik Joaquín Almunia on nimeliselt kõige sagedasem tsiteeritav.

Kui analüüsida veel ka väljaannete erinevust, siis võib täheldada, et Postimees on enim viidanud ja tsiteerinud valitsuse ja koalitsiooni kõneisikuid, mis ilmselt on tõlgendatav väljaande suurema huviga riigi rahanduse, sh eelarve teemade vastu. EPL Ärileht on oma spetsiifikast tulenevalt kasutanud enim sõltumatuid eksperte ja erasektorit, EPL ise aga seevastu peaaegu võrdselt valitsuse, erasektori ja arvamusiidrite seisukohti. Õhtuleht on enamjaolt tsiteerinud arvamusiidreid ning ÄP erasektorit, mis on samuti mõlema lehe auditooriumi arvestades ootuspärane.

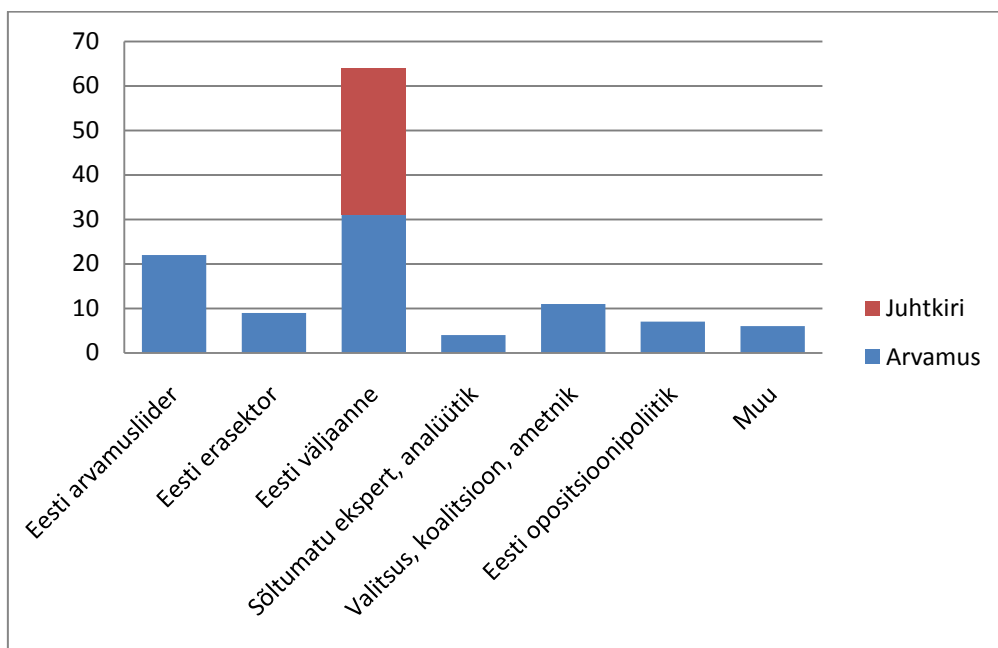

Joonis 17. Kommunikatsiooni osapoolte esindatus koguvalimist

Kõikides artiklites kasutatud tsiteeritavate ja viidatavate isikute kõrval on oluline eraldi vaadelda ka eurot puudutavate arvamused artiklite autoreid. Sealjuures peab arvestama, et tegemist ei ole ainult ja läbivalt euro teemal kirjutatud artiklitega, vaid ka nt majandusolukorda analüüsivate, Eesti arenguperspektiive pakkuvate, sisepoliitilisi teemasid avavate jms artiklitega, milles on käsitletud ka eurole üleminekut. Nagu jooniselt näha, on arvamused artiklite autorite profiil mõnevõrra erinev ülaltoodud häälestest ehk peamised arvamused artiklite autorid on väljaande enda ajakirjanikud ning kui lisada veel ka juhtkirjad (markeeritud punasega), siis on kaalukauss ilmselgelt veelgi rohkem

väljaannete toimetuste seisukohtade poole kaldu. Neile järgnevad Eesti arvamusiidrite (sh teadlaste) arvamused.

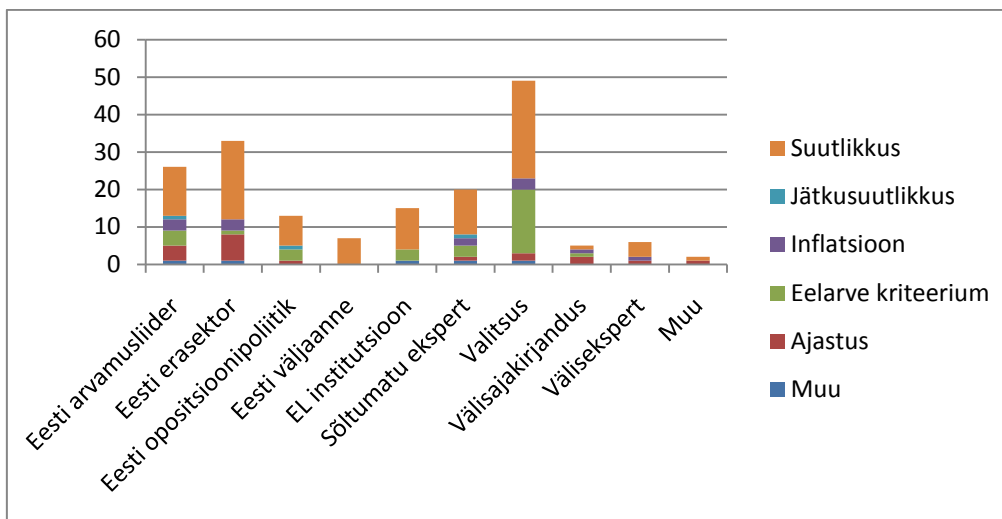
Kokkuvõtlikult saab märkida, et esindatud on kõik eelpool toodud kommunikatsiooni osapoolte „hääled“, kuid siiski saavad rohkem sõna valitsuse/koalitsiooni esindajad, arvamusiidrid ning erasektor. Arvamusiidrite põhjal, mis väljendavad selgelt ühe või teise osapoolte arvamust, on prevaleeriv väljaannete enda arvamus ja nn rahva nõudmisi esindav hääl.

Joonis 18. Arvamusiidrite autorid

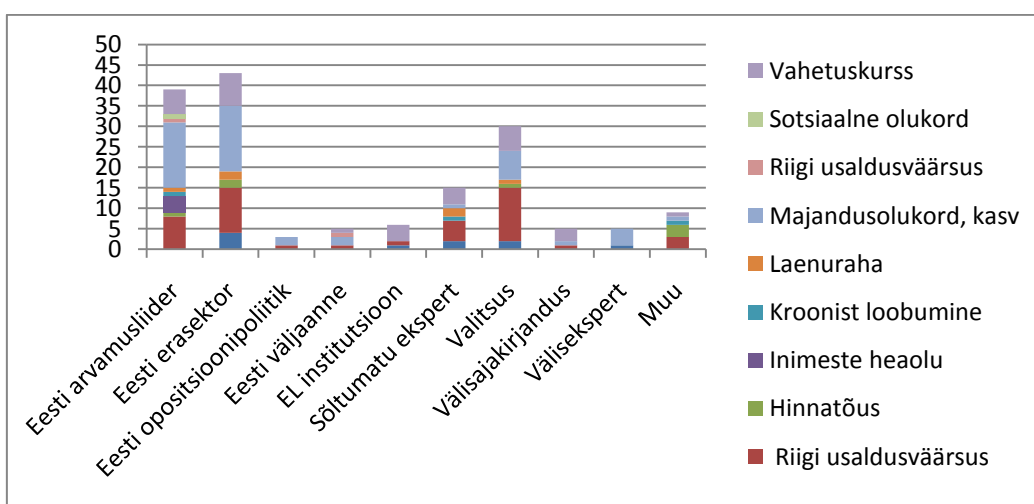
5.2.3.2 Kõneisikute euroga seonduv teemavalik

Allolevalt jooniselt 19 nähtub, et ülekaalukalt on kõik kommunikatsiooni osapooled enim sõna võtnud Eesti suutlikkusest ja tõenäosusest ühineda eurotsooniga. Valitsus (sh koalitsioonipoliitikud) on ühe suure teemana rääkinud eelarvedefitsiidi kriteeriumi täitmisest. Seevastu Eesti arvamusiidrid ja erasektor on teise olulise teemana rääkinud ülemineku ajastusest ehk sellest, kas praegune hetk on õige, kas on vaja kiirustada jms. Näiteks ütleb Urmas Sõõrumaa: "Kui ma peaks hääletama selle või teise poolt, kaaluksin eurole üleminekut hiljem" (ÄP 3.06.2009).

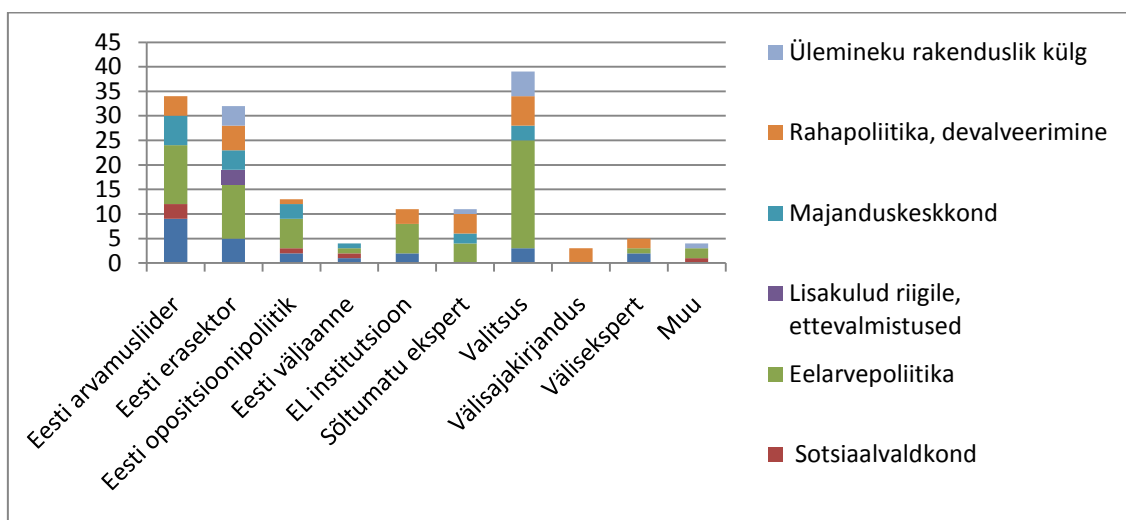
Joonis 19. Kommunikatsiooni osapoolte käsitus euro suutlikkusega seotud teemadest

Eurole üleminekuga kaasnevate mõjude esindatuse analüüsist on näha, et peamiselt seostatakse eurot majandusolukorra paranemise/halvenemisega ning seda ülekaalukalt just arvamusiidrite ja erasektori poolt. Näiteks Andres Arrak ütleb järgmist: „Olen Eestisse euro tuleku poolt ühel põhjusel. Keskpikas perspektiivis annaks see Eesti majandusele hädavajaliku uue tõuke“ (ÄP 20.02.2009). Valitsuse kõneisikud ja Eesti Panga esindajad toonitavad enam riigi usaldusvärsuse tähtsust. Läbivalt räägitakse eurost ka vahetuskursiga seoses.

Joonis 20. Kommunikatsiooni osapoolte käsitus euroga kaasnevatest mõjudest

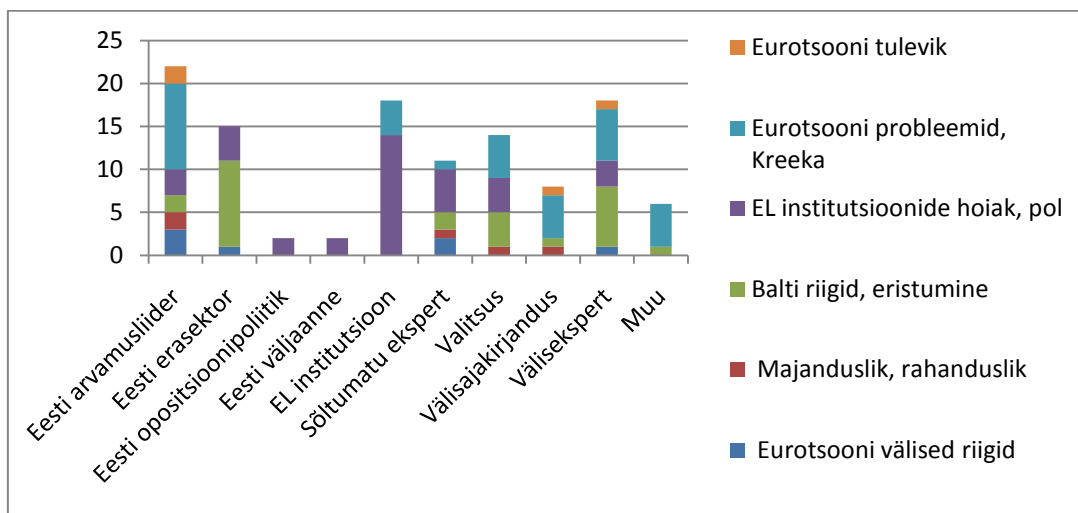
Kolmanda teemavälja sisekeskkonna muudatuste raames joonistuvad välja eelarvega seotud aspektide prevaleerimine pea kõikide osapoolte hinnangutes ja arvamustes, siiski on täheldatav teema kõige suurem osakaal valitsuse kõneisikute arvamustes (see on selgitatav meedia kõrgendatud huviga eelarvekärbete vastu, kus vältimatud kõneisikud on valitsuse/koalitsiooni esindajad). Samamoodi on pea kõikide osapoolte sõnumites esindatud rahapoliitika ja valitsuse võimalik otsus devalveerimise kasuks (eriti välisekspertide poolt). Ka majandusolukorra ja majanduse teemade käsitlemise osakaalus ei ole kommunikatsiooni osapoolte vahel suuri erisusi. Samas on eurole ülemineku rakenduslikust poolest (rahavahetus, ettevalmistused) rääkinud vaid valitsuse ja erasektori esindajad, nt „Swedbanki arvates võtab uute müntidega harjumine aega, aga suuri probleeme see tekitada ei tohiks“ (Õhtuleht 29.04.2010).

Joonis 21. Osapoolte käsitus sisekeskkonna muudatustega seotud teemadest

Viimase teemaväljana on allaolevalt joonisel 22 toodud eristus väliskeskkonna teemade raames, kus kommunikatsiooni osapoolte teemakäsitluste erinevused on märgatavad. Üllatavalt vähe oli üldse otseselt euro vastaseid arvamusi, mistõttu viidati ka eurotsooni välistele riikidele suhteliselt vähe, nt Ivar Raig (Õhtuleht 8.12.2009): „Valitsus peaks analüüsima ja selgitama, miks rahaliiduga pole ühinenud mitte ainult Rootsi, Taani ja Suurbritannia, vaid selle on kaugemasse tulevikku lükanud ka Tšehhi, Ungari ja Poola“. Nagu jooniselt nähtub, rääkisid Balti riikide olukorrast, Eesti eristumisest ja selle positiivsest mõjust majandusele enim just erasektori esindajad ja väliseksperdid, vähem aga valitsus ja aramusliidrid. Nt „Eesti võib olla ainus kolmest

Balti riigist, kes suudab 2011. aastal euro kasutusele võtta, vahendas Bloomberg Morgan Stanley raportit.“ (ÄP 23.04.2009). Nagu jooniselt on näha, paistavad taaskord kõige laiemad teemade valikuga silma arvamusiidrite seisukohad.

Joonis 22. Kommunikatsiooni osapoolte käsitus väliskeskkonnaga seotud teemadest

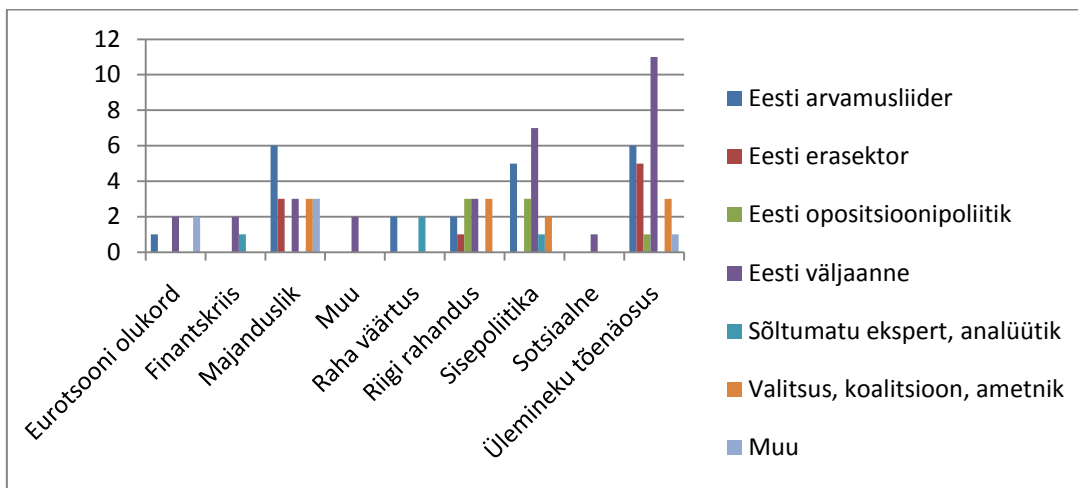
Kokkuvõttes joonistub välja, et läbivalt kõikide osapoolte ütlustes ja kirjutistes räägitakse enim Eesti eurovõimekusest üldiselt. Erasektor ja aramusliidrid arutavad ka eurole ülemineku sobiva aja ja eesmärgi teemal ning mõjude teemal, valitsus seevastu keskendub eelarvedefitsiidi kriteeriumi saavutamisele. Väga sageli tuuakse välja, enim just valitsuse esindajate poolt välja riigi/majanduse usaldusväärsuse argument. Eelarveteemad on ootuspäraselt kõikide osapoolte aramusavaldustes, enim arusaadavalt valitsuse kommunikatsioonis. Sageli arutletakse ka vahetuskursi ja devalveerimise teemal ning selle mõistlikkusest Eesti majandusele ja euro kasutuselevõtule. Väliskeskkonnaga seotud teemadest tõusis enim esile eurotsooni olukord, sh Kreeka ja teiste riikide võlakooormused ning olulisel määral käsitleti EL institutsioonide hoiakuid uute riikide europüüdlustes.

5.2.4 Arvamusartiklite temaatiline kontekst ja hoiak

Ülaltoodud teemade ja kommunikatsiooni osapoolte paljusus ei võimalda küll erinevalt algselt kavandatust välja tuua detailseid hinnanguid euroga seotud aspektidele positiivne-negatiivne skaalal, kuid analüüsimeks, kuidas varieeruvad erinevate

osapoolte hoiakud kõikide euroga seotud teemade osas, esitatakse allolevalt kokkuvõtte arvamused artiklite autorite ja nende hinnangute kohta.

Nagu eelpool mainitud, siis kõige enam on kirjutanud arvamused artikleid/kommentaare väljaannete enda ajakirjanikud ja toimetajad. Seejärel on need tellitud/avaldatud Eesti arvamusiidritelt ning seejärel valitsuse esindajatelt. Kui vaadelda, millises lätivas kontekstis arvamused artiklite kirjutajad euroga seoses räägivad, siis on näha, et kõige enam käsitletakse eurot ülemineku võimaluse ja tõenäosuse teemadel, seejärel sisepoliitika, majandusliku olukorra ja riigi rahanduse kontekstis - joonisel 23. Näiteks avaldati artikleid majanduskontekstis pealkirja all „Usk tervesse mõistusse – pöörakem kriis enda kasuks“ (Postimees 18.02.2009), eurotsooni olukorrast „Kui euro saab saatuslikuks“ (EPL 22.02.2010).

Joonis 23. Arvamused artiklite peateema ehk lätiv kontekst autorite lõikes

Detailsem euroga seotud teemade käsitus ja hinnang nendele annab tunnistust juba eeltoodud tervikpildi proportsioonide kehtivusest. Esiteks, euroga liitumise tõenäosuse teemade raames domineerib kõikide osapoolte arvamustes üldine euroga liitumise realistlikkus ja Eesti suutlikkus täita kriteeriumid 2010. aastal. Kokkuvõtvalt hindavad kõik kommunikatsiooniosapooled suutlikkust pigem positiivselt. Üllatuslikult on ka eelarvedefitsiidi kriteeriumi saavutamisele antavad hinnangud üldjuhul neutraalsed, v.a. opositsiooni esindajate puhul. Autorid ütlevad muuhulgas järgmist: „Tõsi, 2010. aasta riigieelarvega on ehk võimalik üle minna eurole, kuid selle hind on majandusele ja inimestele liiga kõrge. Suurel hulgal inimestel pole enam kroonegi, mida

eurodeks vahetada. See on juba suurem mure, võrreldes sellega, millal euro meie õuele saabub“ (ÄP 15.12.2009).

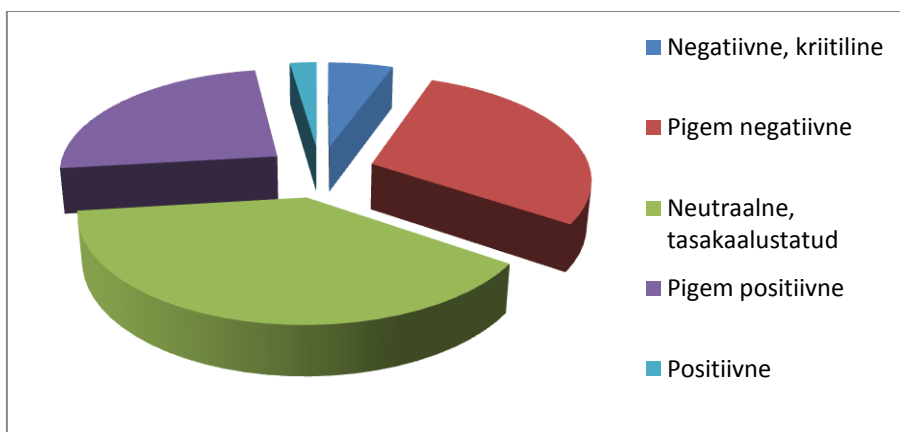
Teiseks, euro tuleku mõjusid koondavate teemade raames mainiti arvamusartiklites enim majandusolukorra paranemist või halvenemist, kus erasektori vaated majanduskriisist väljumisele olid ülekaalukalt positiivsed, kuid näiteks arvamusliidrid pigem kahtlevad ja kriitilised. Mõjusid puudutavate teemade käsitluses ilmnes, et vaid arvamusliidrite artiklites käsitleti euro tulekut ka inimeste heaolu paranemise võtmes, kuid seda pigem negatiivses toonis. Nii kirjutab Ivar Raig (Õhtuleht 8.12.2009) „Euroraha kiire kehtestamine Eestis seob meid küll tugevasti Brüsseli ja Euroopa Keskpanga külge, ent samas võib see veelgi süvendada erinevusi Eesti eri piirkondade ja sotsiaalsete gruppide võimes tulla toime majandusraskustega“. Mitmed osapooled tõid korduvalt välja ka riigi usaldusväärse suurenemise ning seda valdavalt positiivse hoiakuga. Ka vahetuskursi teema oli artiklites korduv, selle osas olid hinnangud pigem neutraalsed ja kirjutised arutlevad.

Sisekeskkonna teemade hulgast tõusevad esile taaskord eelarvedefitsiidi ohjamise otsused, mis on sagedaseim euroga seotud teema kõikide kommunikatsiooni osapoolte arvamustes. Välja joonistuvad erinevused hoiakutes. Näiteks on valitsuse liikmed ja koalitsioonipoliitikud eelarvet puudutavate otsuste osas neutraalselt või pigem positiivselt meelestatud, seevastu arvamusliidrid ja erasektor pigem negatiivselt. Tsahkna ütleb Postimehes järgmist: „Järgmise aasta riigieelarve on vastu võetud ja seda võib ilma valehäbita nimetada Eesti tuleviku eelarveks. See on alus minna üle eurole ning väljuda majanduskriisist“ (11.12.2009). Samas kirjutab Õhtulehe (4.12.200) ajakirjanik „Tohtri manu ei saa, töötuid tuleb juurde, inimesed ägavad maksmata arvete all, hädalised on üksi jäetud, paljudele lastele on päeva ainus soe söök koolilõuna. Meeletu kokkuhoid ning sulgemine-likvideerimine-kaotamine-ilma jätmine läheb järjest pöörasemaks. Kas kellegi ihaldatud võluvitsake ehk euro, meie kannatuste põhjus, teeb tõesti meie eluolu kohe paremaks ning elamisväärseks? No ei taha uskuda“.

Väliskeskkonnaga seotud teemadest käsitleti läbivalt Balti riikide olukorda Eesti eristumise võtmes ning valdavalt positiivses valguses, näiteks EPL Ärilehes (29.04.2009) ütleb Arakas nõnda: „Nüüd on meil võimalik teha kübaratrikk ning olla esimene Balti riik, kes võtab kasutusele euro. Euro ei ole kindlasti meie majanduse lõplik päästerõngas, kuid see on parim, mis meiega lähitulevikus juhtuda saab (...)“.

Teine oluline teema eelkõige arvamusiidrite ja valitsuse esindajate arvamustes oli eurotsooni olukord ja Kreeka probleemid, mida valitsuse liikmed käsitlesid neutraalses võtmes, kuid teised osapooled pigem negatiivsemalt.

Kui vaadelda artiklite üldist tonaalsust, siis nähtub jooniselt 24, et suurem osa artiklitest olid tasakaalustatud või neutraalsed, seejärel esines arvukuselt negatiivseid ja kriitilisi artikleid ning veidi vähem positiivseid. See võib aga tuleneda suures osas 2009. aasta alguses levinud skeptilisusest eurole ülemineku suutlikkuse osas, 2010. aasta alguses sagenenud eurotsooni probleeme käsitlevatest artiklitest ning riigi rahandust ja eelarvekärpeid sisaldavate artiklite suurest osakaalust.

Joonis 24. Artiklite üldine tonaalsus

Ülevaatlilikult võib tõdeda, et kuigi pigem negatiivsed või kriitilised arvamused euroga seotud teemadel olid ülekaalus, anti hinnang sellega seoses mitte euro kasutuselevõtule, selle vajalikkusele või mõjule, vaid pigem otsustele ja tegevustele, mis viivad meid euroni. Päris euro kui ühisraha kasutamise vastaseid seisukohti avaldati vaid üksikuid, näiteks Ivar Raigi poolt (Õhtuleht 8.12.2009). Enamjaolt puudutas skepsis või vastasus eurole ülemineku tähtaja mõistlikkust, nn iga hinna eest püüdlusi selle nimel ning euro käsitlemist kui ainukest majanduskriisist välja aitajat.

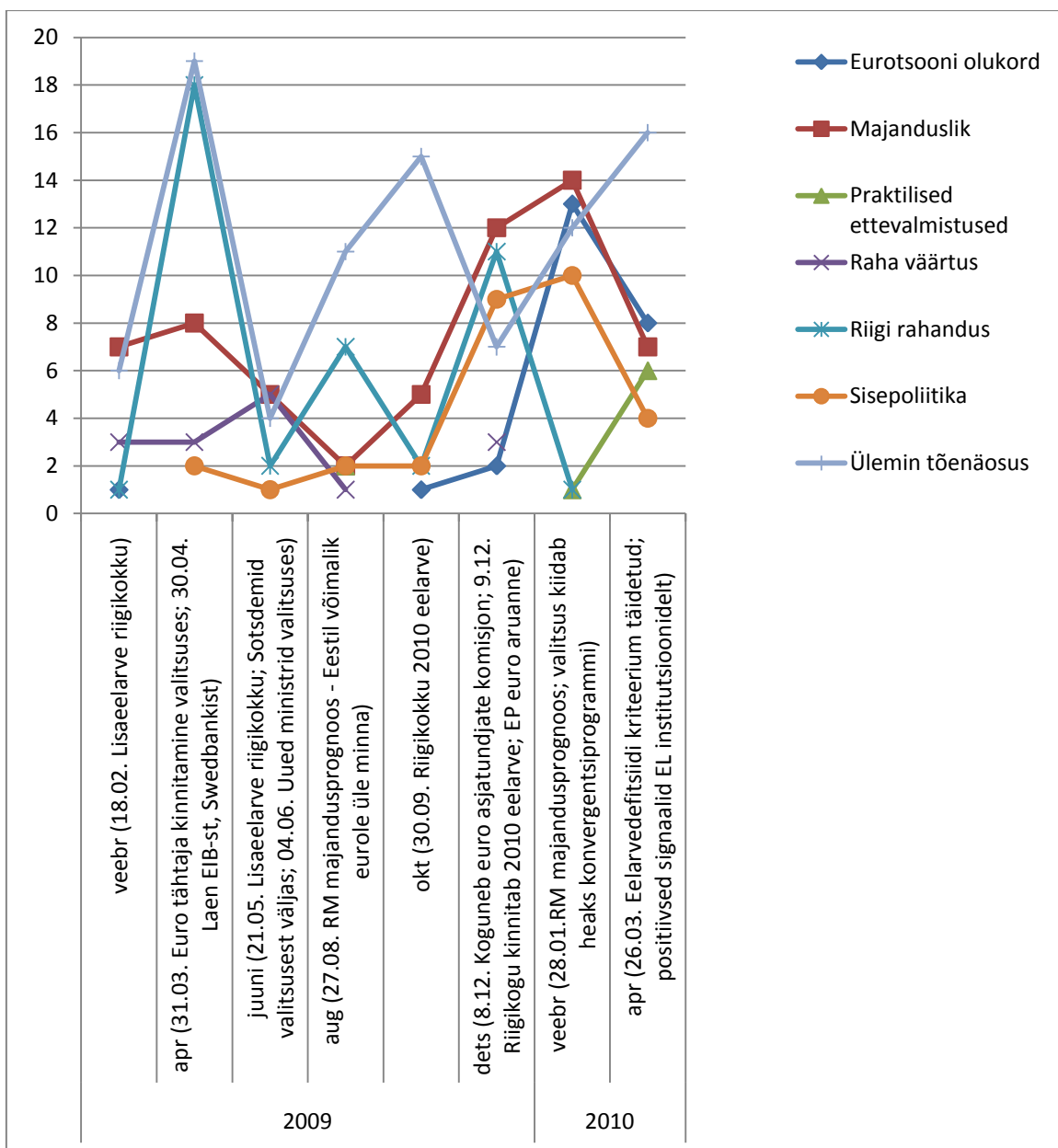
5.2.5 Kokkuvõte

Kontentanalüüsi käigus kodeeriti kokku 305 artiklit, mis käsitlesid euro temaatikat ning millest enim avaldati artikleid ÄP-s ja Postimehes, umbes kaks korda vähem Eesti Päevalehes (sh Ärileht) ja Õhtulehes. Artiklite hulk varieerus kuude lõikes

väga palju, enim euroga seotud artikleid avaldati 2010. aasta veebruaris. Euroga seotud artiklite esinemissagedusest võib leida korrelatsiooni välis- ja sisekeskkonna sündmuste ning valitsuskommunikatsiooniga. Nii näiteks saenes euro teemaliste artiklite arv lisaeelarvete koostamise ajal või eurotsooni probleemide teraval esilekerkimisel.

Artiklite läbivat konteksti silmas pidades ilmneb, et peamiselt kirjutati eurost ülemineku tõenäosust puudutavates, majandusolukorda või riigi rahanduse probleeme (peamiselt eelarvedefitsiidi ohjamine) lahkavates artiklites. Siin võib märgata erisust väljaannete vahel, kust nähtub, näiteks et erinevalt teistest väljaannetest kirjutati Postimehes eurost enim riigi rahanduse kontekstis, teistes väljaannetes pigem üldise eurole ülemineku suutlikkuse või tõenäosuse võtmes. Üllataval kombel räägiti eurost väga vähe sotsiaalses kontekstis ja ka nn finantskriiside ja panganduse valguses (seetõttu ei peegeldu need kategooriad ka alloleval joonisel). Kui võrrelda, millised euro käsitlemise kontekstid lisandusid valitsuskommunikatsioonis esinenutele, siis võib märkida, et ühe suurema teemana räägiti ajakirjanduses eurost vahetuskursi ja devalveerimise ning samuti eurotsooni probleeme lahkavates kirjutistes. Kuna esimene neist on väga tundlik teema ja võimalik paanika külvaja, siis valitsuskommunikatsioonis seda enda algatusel ei tõstatatud, eriti olukorras, kus valitsus oli korduvalt kinnitanud vahetuskursi paikapidavust ka eurole üleminekul. Ka eurotsooni probleemid on Eesti püüdluste taustal komplitseeritud teema, eeldatavasti seetõttu ei käsitletud seda teemat valitsuskommunikatsioonis samuti oma-algatuslikult.

Paigutades valitsuse ja riigikogu sõlmsündmused ajaskaalale koos euro-teemaliste artiklite konteksti muutusega, siis võib märgata, et teatud teemade osas ilmneb korrelatsioon ajakirjanduses ilmunud artiklite konteksti ja valitsuskommunikatsiooni vahel nagu on visualiseeritud alloleval joonisel 25. Nii näiteks suureneb hüppeliselt liitumise tõenäosust ja suutlikkust käsitlevate artiklite arv euro eesmärgi kinnitamise, 2010. aasta eelarve kokkusaamise ja valitsussektori defitsiidi numbri selgumisega. Ka on näha, et praktilised ettevalmistused leidsid kajastust peale valitsuse sellekohast tegevust ja sõnumeid (asjatundjate komisjoni kokkukutsumine, ettevalmistustest kommunikeerimine).

Joonis 25. Eurot käsitletavate artiklite sagedus valitsuskommunikatsiooni ajateljel

Uuringus vaadeldi eraldi euroga seotud teemasid ja hinnanguid. Seotud teemadest (artiklites käsitletud erinevad teemad, arvamused, argumendid) domineerisid ajakirjanduses enim üldine Eesti suutlikkus (135) võtta 2011 kasutusele euro ning kui arvestada kokku kõik eelarvega seotud teemad (nii eelarvedefitsiidi täitmise suutlikkus kui eelarve positsiooni parendavad otsused), siis kokkuvõttes enim kajastati eurole üleminekut just eelarvedefitsiidi kontekstis (147 korral). Sageduselt järgmised seosed

olid vastavalt vahetuskursiga seotud teemad (91), euro mõju majandusele (69), eurotsooni probleemid (65), euro mõju riigi/majanduse usaldusväärsusele (64), EL ja teiste institutsioonide hoiak eurotsooni laienemisele ja Eesti olukorrale (44). Kahe esimese teema dominantsus kattub ka sisuliselt valitsuskommunikatsiooni sõnumitega eelarvedefitsiidi ohjamisest ja Eesti püsimisest eurokursil. Kolmandana esinenud vahetuskursi ja devalveerimise kajastus oli valitsuskommunikatsioonist erinevalt sage.

Euroga seotud teemade osas varieerusid väljaannete lähenemised, Postimees keskendus teistest enam riigi rahanduse ja eelarvedefitsiidi ohjamisele, EPL Ärileht käsitles võrreldes teistega sagedamini vahetuskursi ja devalveerimise teemat. Nagu eelpool läbiva konteksti juures, tuleb ka siin tõdeda, et eurot seostati üllatavalt vähe sotsiaalvaldkonnaga nagu tööpuudus, toetused, elatustaseme tõus jm, samas olid need kaudselt esindatud eelarve kulude-tulude käsitlustes. Vähe esines eurost kõneldes ka kroonist loobumise argumente ning praktiliste muudatuste nagu reisimise, tarbimise lihtsamaks muutmist. Eraldi teemana kategooria „muu“ all kerkis esile euro kui eesmärk või vahend ning seda nii majanduskriisist väljumise kui kärbeta kontekstis. Samamoodi räägiti palju euro liiga kõrgeist hinnast ja ohverdustest. Väliskeskkonna teemade raames tõusid esile eurotsooni olukorda puudutavad teemad ning EL või erinevate institutsioonide soovitusel nii eurotsooni laienemise kui Eesti perspektiivide osas.

Artiklites viidatud ja tsiteeritud allikate ehk kommunikatsiooni osapoolte esindatus oli suhteliselt mitmekesine. Kõige enam anti sõna valitsuse ja koalitsiooni esindajatele, vaid veidi vähem arvamusiidritele ja erasektorile. Üllatavalt nõrk ja väikesearvuline oli opositsiooni ning sõltumatute ekspertide hääl. Väga suuri kääre erinevate osapoolte arvamustes ei esinenud, läbivalt arutletakse ülemineku suutlikkuse teemadel, erasektor ja arvamusiidrid ka eurole ülemineku sobiva aja teemal. Euro kasutuselevõtu mõjudest räägitakse enim majandusolukorra paranemise või halvenemise võtmes ülekaalukalt erasektori esindajate poolt. Huvitaval kombel tuli kontentanalüüsi käigus välja, et valitsuskommunikatsioonis mittesisalduva vahetuskursi ja devalveerimise kõneisikuteks meedias on valdavalt valitsuse/koalitsiooni esindajad, järgneb erasektor ja Eesti arvamusiidrid, mis viitab, et teema on tõstatatud ajakirjanike endi poolt ning küsitud seejärel kommentaare valitsuse esindajatelt.

Euro kui ühisraha kasutamise vastaseid seisukohti avaldati vaid üksikuid, enamjaolt puudutas skepsis või vastasus eurole ülemineku tähtsaja mõistlikkust, nn iga

hinna eest püüdlusi sel nimel ning euro käsitlemist kui ainukest hooba kriisist väljumisel, mitte niivõrd eurole üleminekut kui sellist.

Seega võib tõdeda, et meedias toimuv arutelu oli kommunikatsiooni osapoolte mõistes küllaltki laiapõhjaline ning erinevad hääled arvamustes-hoiakutes esindatud. Küll aga on võrreldes teistega enim sõna saanud valitsuse esindajad, mis tuleneb enamjaolt eelarveteemade suurest ülekaalust. Teemade esinemise mõttes on proportsioonid väga ebauhtlased, läbivalt ja enim on räägitud eelarve defitsiidi ohjamisest seoses euroga, euro mõjust majanduskeskkonnale ja usaldusväärsele, mis paistab ka valitsuse kommunikatsioonist läbivana. Lisateemana on üsna oluliselt meediapildis vahetuskursi ja devalveerimise teema, mis on sagedasem ja olulisemgi kui näiteks majanduskeskkonna muutused või Eesti tulevik eurosooni osana. Marginaalsed või puuduvad üldse sellised teemad nagu krooni kui rahvussümboli kadumine, reisimise-tarbimise hõlbustumine, eurosooni-väliste riikide näited, elatustaseme tõus/langus jt nn tavapoliitika teemad.

5.3 Diskursusanalüüsi tulemused

Metoodika peatükis kirjeldatust tulenevalt jaguneb käesolev alapeatükk kaheks. Esmalt on esitatud kriitilise diskursusanalüüsi tulemused valitsuskommunikatsiooni tekstide kohta ning seejärel meediatekstide analüüsi tulemus. Viimaks kõrvutatakse mõlemad tulemused ning tuuakse välja läbivad diskursused.

5.3.1 Valitsuskommunikatsiooni tekstide diskursusanalüüsi tulemused

Diskursusanalüüsis kasutatud valitsuskommunikatsiooni tekstide loetelu on esitatud lisas 4. Allolevalt on kirjeldatud põhilisi euro teemalisi diskursusi, mis vaadeldaval perioodil ja valitud valitsuskommunikatsiooni tekstides esinesid. Oluline nende kirjeldamisel on arvestada ka eelmises alapeatükis toodud sündmuste ahelat ja taustainformatsiooni, mistõttu on see märksõnaliselt diskursustele lisatud.

Lähtudes van Dijk'ist (2005) teostati esmalt makroanalüüs korduvate teemade ja positsioonide väljasõelumiseks ning jätkati analüüsi sellele toetudes. Diskursused väljendusid valitsuskommunikatsioonis kõigepealt ainult valitsussektori defitsiidi

ohjamise vajadusega seoses. Edasise analüüsi käigus tõusis esile läbivalt ka Eesti usaldusväärsuse ning naabritest parem olemise diskursused. Suuremad diskursused jagunevad mõnel juhul omakorda aladiskursusteks ning on lühidalt kirjeldatud samuti allolevalt.

Poliitilises meediadiskursuses esineb Fairclough järgi viit tüüpi hääli: poliitikat käsitlevad ajakirjanikud; poliitikud; eksperdid; sotsiaalsete liikumiste ehk kolmanda sektori esindajad ja tavakodanikud. Valitsuskommunikatsiooni diskursustes esinesid mõistagi poliitikud ja ametnikud, täpsemalt on euro teemal nn häälteks:

- a) peaminister Andrus Ansip;
- b) rahandusministrid Ivari Padar ja Jürgen Ligi;
- c) riigikogu esimees Ene Ergma, rahanduskomisjoni esimees Taavi Rõivas.

Sisekeskkonna muudatustega seotud teemade analüüsimisel ilmnes ootuspäraselt üheks läbivaimaks ja domineerivaimaks diskursuseks nn valusate otsuste diskursus. Allolevalt on välja toodud erinevatele diskursustele iseloomulikud elemendid koos näidetega. Näidete juures olevate viidete allikad on koondatud lissasse 4.

A. „Valusate otsuste“ diskursus

2009. aasta veebruaris seisis valitsus silmitsi negatiivse lisaeelarve koostamisega. Taustaks oli 2008. aasta eelarve puudujäägina 5 miljardit krooni ning selge oli, et 2009. aasta riigieelarve oli vaatamata jõuliste kärbetele koostatud liiga optimistlikel alustel. Seega jätkus juba 2008. aastat iseloomustanud valitsussektori kulude ohjamise ja tulude suurendamise tee ehk kokkuvõtlikult – eelarve kärpimine, mida seostati kas otseselt või kaudselt ka eurole üleminekuga. Diskursus lõppes 2010. aasta 26. märtsi Statistikaameti hinnanguga, mille kohaselt Eesti valitsussektori defitsiit jäi lubatud kolme protsendi piiresse. 2009. aastal koostati kaks negatiivset lisaeelarvet, suurendati eelarvetulusid riigikogu menetluse käigus ning tehti nn eelarveväliseid positiooni parandavaid otsuseid nagu AS Eesti Telekomis osaluse müük, kohalike omavalitsuste defitsiidi ohjamise meetmed, täiendavate dividendide võtmine jms.

Diskursuse läbivaks teemaks on seega eelarvepositsiooni parendavad rasked sisepoliitilised otsused, mida nimetatakse kas „valusateks“, „rasketeks“, „ebapopulaarseteks“, „keerulisteks“ ning teisalt „vastutustundlikeks“, „vajalikeks“, „kasulikeks“, „(...) neid otsuseid me ei oleks saanud mitte kuidagi tegemata jätta (...)“,

„tõsisteks“ jt. Läbi vastanduse konstrueeritud diskursus on meeldejääv ja lisab valitsusele autoriteetsust. Kokkuvõtvalt võiks tsiteerida peaminister Andrus Ansipit (5.02.2009): „*Need otsused ei ole meeldivad mitte kellelegi, kuid nad on vajalikud*“.

Valitsuskommunikatsioonis on **peamised diskursuse hääled peaminister Andrus Ansip ning alguses rahandusminister Ivari Padar, hiljem Jürgen Ligi**. Sel teemal võtavad valitsuse pressikonverentsidel sõna ka teised ministrid oma vastutusvaldkonna piires, kuid need ei jää üldjuhul domineerima ega vastandu ka pea- ja rahandusministri sõnumitele. Valitsuskommunikatsiooni toetavateks „häälteks“ on diskursuses sõltumatud eksperdid Eesti Pangast, kus peamisteks kõneisikuteks on Eesti Panga president Andres Lipstok ning asepresidendid Märten Ross ja Andres Sutt. Lisaks valitsusele edastasid järjekindlalt defitsiidi ohjamise sõnumit ka kaks koalitsiooniparteid – IRL ja reformierakond.

Diskursusele on iseloomulik **selgepiiriline kavatsuse väljendus** ja kõneleja initsiatiiv, et selgitada, miks on otsused vajalikud. Kõneisik (peamiselt peaminister) annab väga sageli enda algatusel kõigepealt vastuse küsimusele, miks neid valusaid eelarve, maksu jt puudutavaid otsuseid üldse vaja on. Diskursuse osaks on retoorilised küsimused, millega alustatakse järgnevat seisukohavõttu, et anda ette sobiv raam öeldu mõistmiseks: „*Kõigepealt võib-olla sellest, et miks me seda teeme? Kui vaadata jaanuarikuu maksulaekumisi, siis maksulaekumised on olnud ju väga head*“ (Ansip 5.02.2009). Samas on ka valitsuse pressikonverentsidel ajakirjanike huvi kärbete vastu erakordselt suur ning küsimusi esitatakse kärpeotsuste kohta ka siis, kui päevakorral on hoopis teist laadi teemad. Nt ütleb peaminister (6.08.2009): „*Ma mitte ei tahaks, et jääks jälle kõlama siin mingisugune kärpimine. Täna ei rääkinud me istungil kärpimisest mitte poolt sõnagi*“.

Otsuste langetamise eesmärgiks on valdavalt **kriisist väljumine ja likviidsuse säilitamine ning põhiliseks väärtuseks korras rahandus ehk mahtumine Maastrichti 3 protsendi defitsiidi kriteeriumi piiresse**. Euro saavutamise eesmärk eksplitsiitselt ei domineeri. Nt: „*Peaeesmärk on säilitada Eesti riigi maksevõime ka pikemas perspektiivis kui kuus kuud*“ (Ansip 5.02.2009) aga harvem ka: „*Euro eesmärgina on meie jaoks ülimalt oluline ja seda eesmärki silmas pidades peaksime me praegu otsima võimalusi, mida rakendades me saaksime oma valitsussektori tasakaalu parandada*“ (Ansip 23.04.2009).

Kõnelejad kasutavad enamasti „**meie**“ **positsiooni**, mis tähendab diskursuses valdavalt valitsuskabinetit, kui on juttu otsuste langetamisest, eesmärgistamisest või teatud otsuste vajalikkusest. Rahandusminister Jürgen Ligi kasutab lähtuvalt oma

valdkonnast „meie“ positsiooni mitmekesisemalt ning defineerib „nendena“ 2010. aasta eelarve koostamise kontekstis ka teisi ministreid või partnererakonda, kasutades sõnastamisel metafoore ja hüperboole, nt *„Valesti räägivad need, kes ütlevad, et sotsiaalkulusid ei ole kärbitud. Tegelikult ikkagi on üksjagu ja vaadaku ikkagi peeglisse need kõige suuremad ütled, kes räägivad, et nad jätavad lihtsalt midagi ehitamata ja siis on suurelt panustanud“* (06.08.2009). Sisepoliitiliselt on „**nemad**“ peamiselt opositsiooniparteid, implitsiitselt viidatakse teistsugust ideoloogiat (ilmselt keskerakonnale) kandvate ideede ebamõistlikkusele ning rõhutatakse umbisikulist „need“: *„Need, kes räägivad eurost pensionide kärpimise kontekstis, need võivad otsida endale teise adressaadi“* (Ansip 27.08.2009). Kolmikvalitsuse lagunemisega 2009. aasta mais kerkis korraks diskursuses „nende“ positsioonile ka sotsiaaldemokraatlik erakond ja seda esindavad ministrid.

Läbivaks **väärtuseks**, millele diskursuses rõhutakse, ning millele otsuste sisu üles ehitatakse, on **solidaarsus**. Läbivalt rõhutatakse kärbeta tegemise printsiibina solidaarsust, kas kõigi ühiskonnaliikmete seas või valdkondade vahel või ka erakondade huvisid silmas pidades: *„Raske kärbe, kuid ajad on rasked ja me peame kõikidest valdkondadest tegema kärpeid selleks(...)“* või *„Aga kui me negatiivse eelarvekava koostasime, siis me pidasime silmas seda, et need kärped oleksid jaotatud ühtlaselt üle kõigi ühiskonnakihtide“* (5.02.2009). Solidaarsust mainitakse tihti ka põhjusena, miks üht või teist otsust tehakse ning tundub, et see on ka argument, millele on raske poliitiliselt vastu vaielda. Sellistel puhkudel domineerib modaalsus „peab“, „tuleb“, „on vaja“. Oluline on ka tähele panna, et ajakirjanikud ise on solidaarsuse retoorika omaks võtnud ja esitavad sellest lähtuvalt ka küsimusi, nt 5.02.2009 valitsuse pressikonverentsil: *„Nende kärbeta kõneluste käigus räägiti väga palju solidaarsusest, (...) Kui me nüüd seda esialgset projekti vaatame, siis noored pered ja lapsed, nemad ei pea osalema, aga pensionärid peavad“*. See annab tunnistust, et solidaarsuse retoorika on kärbetest rääkimise kontekstis hästi vastuvõtjateni jõudnud, ning on hakanud tööle ka nn uute kärbeta nõutamise-ootuste ahelas.

Teise **olulise väärtusena** kerkib esile **ühesus ja rahva toetus**, millega tundub, et püütakse teatud mõttes legitimeerida valusaid kärpeid. Nt: *„Negatiivse lisaeelarve kokkupanemisel tunnetasime kõikide osapoolte tahet koos töötada ja lahendusi otsida“* (Ansip 23.02.2009) või *„See oli valusate otsuste raske aasta. Täna kõiki Eesti inimesi mõistva suhtumise eest, mis on andnud Riigikogule ja valitsusele jõudu vähendada riigi kulutusi“* (Ergma 1.01.2010).

Eraldi teemana ja samuti läbivalt tõuseb esile **pensionäride eest võitlemine**. Kõik kolm valitsuserakonda üritavad sel teemal endale lisahääli võita. Ideoloogilist hoiakut rõhutab peaminister „mina-positsioonilt“ korduvalt ja väga jõuliselt: „Kordan veel kord üle, mina sellesse valitsusse ei kuulu, kus pensione hakatakse kärpima“ (27.08.2009) või rõhutatakse pensionäride õiglast panust korduse ja teisele autoriteedile (kes on andnud varasemalt ka veidi kõhklevaid signaale) viitamisega „Pensionitõusu kohta olen ma korduvalt arvamust avaldanud ja on ka Jürgen Ligi seda öelnud, et pensionärid on olnud muu ühiskonnaga solidaarsed, (...) seega on pensionärid olnud kindlasti kogu muu ühiskonnaga solidaarsed“ (Ansip 23.04.2009). Pensionidega seotud küsimused on lisaks maksupoliitikale ka peamised sisepoliitiliste võitluste ja vastanduste teemad, mida kasutati kahe valitsuserakonna poolt ka enne sotsiaaldemokraatide valitsusest lahkumist. Allolevalt näide peaministrilt koos retooriliste küsimuste esitamisega: „Pensionidest oli meil juttu. Jälle kord, pressiteade „Sotsiaaldemokraadid võitlesid jõuliselt ja pensione ei alandatud“. Ma küsin, kellega võideldi?“ (21.05.2009).

Selgelt ja läbivalt kasutatakse **võrdlust teiste riikidega**, peamiselt EL liikmesriikidega üldiselt. Enamjaolt esineb kahte tüüpi võrdlust - väga selge „meie=positiivne“ ja „nemad=negatiivne“ vastandamine ning teisalt „meie kõik oleme samas olukorras“ (st kogu Euroopa või kogu maailm). Kõnelejad kasutavad läbivalt võrdlust meie olukorra paremuse kinnitamiseks, kus esinevad kärpeotsuste õigeaegsus, targad sisepoliitilised valikud, hea maksukeskkond jm: „(...) Vähem on meil rõhutatud seda, et samasuguste olude kitsenemisest tulenevate valikute ees on ka kõik teised maailma riigid. See ei ole Eestile ainuomane probleem. Sellel taustal võin julgelt ütelda, et Eesti on praegusteks oludeks märksa paremini valmistunud kui paljud teised riigid“ (Ansip 23.02.2009).

Diskursusele on omased mitmed läbivad sõnastuslikud ja lauseehituslikud elemendid, millele on viidatud ka juba eelpool. Otsuste põhjendamisel kasutatakse mõisteid nagu õiglus, solidaarsus, ühtsus, mida on raske vaidlustada või ennast nendele väärtustele vastandada. Väärtustunnetuse rõhutamiseks kasutatakse ka väljendeid „mitte keegi ei taha ju“ ning viidatakse, sellele, et kogu ühiskond on saanud aru otsuste vajalikkusest „Oleme viimasel ajal harjunud mõttega, et peame siin Eestis püksirihma pingutama ja kokku hoidma“. Ideoloogiliste vastaste seisukohtadele antakse hinnang jõuliste väljendustega – „kohatu, absoluutselt sobimatu“ ning kasutades väite rõhutamiseks hüperboole – „Lõpuks on see ka õigluse küsimus. Ma olen seda ka varem

öelnud, mitte keegi ei taha töötada ennastsalgavalt selle ühiskonna heaks, kus vanemaid inimesi ei austata. Nii et igasugused sildistamised a' la, keegi tahab pensione vähendada, on kohatud ja absoluutselt praeguses kontekstis sobimatud“ (Ansip 23.04.2009). Mitmel pool kasutatakse deklaratiivset mina-positsioonilt kõnestiili, nt: „(...) *on minu meelest kohatu ja täiesti vastuvõetamatu minu jaoks*“.

Kui vaadelda Eesti Panga kui eksperdi häält, siis ilmneb, et pank oma kommunikatsioonis kordab järjekindlalt vajadust jätkata kärpeotsustega. Nt: „*Nii on praeguste hinnangute kohaselt võimalik euro kasutusele võtta 2011. aastal. Samas saab kindlasti üheks võtmeküsimuseks eelarve puudujäägi kriteerium*“ (18.02.2009).

Kirjeldatud diskursusel on ka mitmeid ala- või kõrvaldiskursusi. Mõned näited on esitatud allolevalt.

A1. „Ohverduste“ aladiskursus

Lisaks ülaltoodud valusatele otsustele kerkib võtmeteemana esile kas kogu ühiskonna või kindlate ühiskonnagruppide ohverdused euro nimel. Juba tehtud ohverdused tuuakse vahel ka põhjuseks, miks tuleb seniseid valusaid otsuseid jätkata. Teisalt kasutatakse seda rahva tunnustamiseks ja valitsuse renomee tõstmiseks.

Sõnastamisel kasutatakse sõnumi rõhutamiseks ja nn teisitimõtlejate radikaalsetele arvamustele viidates hüperboole: „*Ma tahaksin küll kõiki neid, kes on pidanud midagi ohverdama selle nimel, tunnustada ja tänada. Ja mitte mingil juhul öelda nendele, kes on pidanud senini paljust loobuma, et nagunii nad on ühed luuserid ja läbikukkujad*“ (Ansip 27.08.2009). Või lisades tähtsust rõhutades seniste ohverduste ajaloolisust mainides, et oleme pingutanud märksa rohkem, kui Eesti liitumisel Euroopa Liidu või NATOga. Positiivne varjund kärpeotsustele ja ohverdustele lisatakse juba nähaolevate tulemustega. See kinnitab omakorda senitehtu õigsust: „(...) *See on suur väärtus, et meil on Euroopa Liidu kõige väiksem valitsussektori võlakoormus. Nendel pingutustel, ohverdustel, mis rahvas on teinud, on olnud tagajärjed, need kannavad vilju juba praegu, enne veel, kui me oleme eurosooniga liitunud*“ (Ansip 6.08.2009).

A2. „Riigi pankroti vältimise“ aladiskursus

Eurolootuse kahanemisega kerkis 2009. aasta kevad-suvel esile riigi maksevõime säilitamisega seotud aladiskursus. Selle taustale asetuvad laenu võtmine ja reserve kasutuselevõtu otsused, et säilitada riigi võimekus maksta välja lepingutega

seotud kohustused. Nt põhjendab rahandusminister Ivari Padar otsuseid nii: *"Oluline on, et riigil oleksid (...) lisavahendid selleks, et õigeaegselt ja lubatud mahus maksta välja nii pensionid, palgad kui toetused"* (30.04.2009). Otsuste legitimeerimiseks kasutatakse nn ühiskonna haavatavamate gruppide toimetulekule rõhumine – pered, pensionärid, politseinikud-õpetajad: *„Et saaksime välja maksta palgad päästeametnikele, politseinikele ja õpetajatele, et pensionärid saaksid väljateenitud pensioni, et võiksime toetada lapsi ja lastekasvatamist“* (Ansip 23.02.2009).

B. „Euro kui boonus“ diskursus

Vaadeldav diskursus on seotud samuti ühelt poolt sisepoliitiliste otsustega, mille kontekst on pikemalt lahti kirjutatud eelmise diskursuse alguses. Kuid teisalt toetab see valitsuse rahanduspoliitilisi lühi- ja pikaajalisi eesmärgi ning kiiret kriisist väljumist. Samuti paikneb see osaliselt euro kasutuselevõtu mõjudega seotud teemaväljal hõlmates euro eesmärgiga seotud positiivseid mõjusid Eesti majanduskeskkonnale ja ka inimestele.

Euro ei ole eesmärk, vaid „boonus“, „mõõt“, „kaasnev asi“, „lisahüve“ või „vahend“ läbis diskursusena tervet vaadeldavat ajaperioodi nii valitsuse pressikonverentsidel, pressiteadetes kui sõnavõttudes. Eurot mainitakse ja sellest räägitakse mitte kui eesmärgist, vaid justkui boonusest või positiivsest hindest, mille me pärast pingutusi ja õigesti ja õigel ajal langetatud otsustest saame. Peamiselt oli **diskursuse algatajaks ja hoidjaks rahandusminister Jürgen Ligi ja peaminister Andrus Ansip**. *„Euro ei ole asi iseeneses, vaid ta on lihtsalt üks mõõt, mille kriteeriumid on paika pandud just selleks, et riigid hoiaksid oma rahandust korras.“* (Ligi 27.08.2009) või *„(...) see ei pea tähendama seda nüüd minu jutus, et peaeesmärk on euro. Parimal juhul on euro peaeesmärgi saavutamiseks kaasnev asi“* (Ansip 5.02.2009). Sama diskursuse **vastaspoolt esindab Eesti Pank**, kes pigem rõhutab oma teadetes, ettekannetes ja kõnedes euro eesmärki, mille nimel ohjata eelarve kulusid, suurendada tulusid jms. Kõnelejateks panga president Andres Lipstok ning asepresidendid Andres Sutt ja Märten Ross. *„Eesti usaldusvärsuse, aga ka eurole ülemineku võimaluse kindlustamiseks tuleb langetada vajalikke otsuseid (...)“* (Ross 8.04.2009).

Sõnumit korratakse läbivalt ja vajadusel ka korrigeeritakse: *„Peaminister Andrus Ansip ütles täna Vikerraadio saates Reporteritund, et euro on boonus kui me teeme ära vajalikud kärped eesmärgiga säilitada riigi finantsstabiilsus ka pikemas perspektiivis*

(24.04.2009)“. Samas näib, et Eesti Pank seostab järjekindlalt kogu rahanduspoliitikat euro eesmärgiga, andes sõnumile kaalu metafooridega: „Iga majanduspoliitiline hind, mida peame euro kasutuselevõtu eest maksma, on väärt maksmist“ (16.04.2009).

Diskursust iseloomustab selge ja sage „**mina-positsiooni**“ kasutamine ning seda peamiselt millegi kinnitamiseks või ümberlükkamiseks (nt „Minu jaoks on küsimus eelkõige selles, et Töötukassa peab olema finantsiliselt jätkusuutlik (...)“; valitsuse tegevuse selgitamiseks ja nn eksperthinnangu andmiseks (nt „Ma ei arva, et me oleksime pidanud tegema midagi kardinaalselt teistmoodi (...)“). Võrdselt valitsuskabineti „meiega“ domineerib vaadeldavas diskursuses „meie“ kui eesti ühiskond, nt „(...) kui need otsused meile eurot siiski ei anna, (...)“.

Selget definitsiooni, kes on „nemad“ tekstidest ei ilmne, ilmselt on mõeldud ajakirjandust, kus tõepoolest enim seostati kärpeid euroga. Vastandumise rõhutamiseks kasutatakse kordusi ja modaalsust: „Need, kes arvavad, et kui need otsused meile eurot siiski ei anna, et siis nad olid mõttetud, need on sügavalt eksinud“ (Ansip 27.08.2009).

Sarnaselt valusate otsuste diskursusele seatakse olulisele kohale **rahanduse korrashoid**, kuid siin peamiselt reserve olemasolu, madala võlakooormuse, tuludekulude tasakaalu võtmes ning **usaldusväarsuse** ja **kiire majanduskriisist väljumise** eesmärgil. Nt „Euro ei ole asi iseeneses, vaid ta on lihtsalt üks mõõt, mille kriteeriumid on paika pandud just selleks, et riigid hoiaksid oma rahandust korras (...)“ (Ligi 27.08.2009).

Läbivaks väärtuseks on **usaldus**, mis tähendab usaldust valitsuse vastu, Eesti riigi ja meie majanduse-rahanduse vastu, ka usaldust kriisist väljumise võimekuse osas. „Valitsuste kõige tähtsam ülesanne ongi praegu usalduse taasloomine majanduses ja ühiskonnas laiemalt ja selle nimel tegutseb ka Eesti valitsus“ (23.02.2009). Usaldusele ja usaldusväarsusega argumenteeriti ka sotsiaaldemokraatide valitsusest lahkumist. „Riigi rahanduslik usaldusväarsus on midagi niisugust, mida me pelgalt seetõttu, et erakondadel on soov siis hoolitseda valimiste eel eelkõige oma erakondliku populaarsuse eest ja pole soovi võtta ebapopulaarseid otsuseid vastu (...)“ (Ansip 21.05.2009).

Diskursusele ei ole läbivalt omane võrdlus teiste riikide, eurosooni või eurosooni-väliste riikidega. Võrdlused on küll tekstides läbivad, kuid pigem omased Eesti eristumise või valitsuse maine diskursustele. Mõned näited siiski: „Sel ajal, kui väga paljud riigid otsivad laenuturgudel hirmus kalli hinnaga raha, on Eestil 20 miljardit krooni valitsussektori reservides“ (6.08.2009). Nagu ka eelpool öeldud, kasutatakse diskursuses retooriliste küsimuste esitamist ja nn läbi vastuargumendi sõnumi esiletõstmist. „(...) See oleks

vastus ka neile, kes küsivad, et kas euro on eesmärk või vahend. Mina ikkagi räägin temast kui vahendist või märgist, kui riskimaandajast“ (Ligi 19.11.2009). Iseloomulikuks on ka tugevate modaalsuste kasutamine, mis koos „meie“ vormiga nõuab nõustumist „Ka väikese defitsiidiga tohime leppida ainult lühikest aega“.

Eesti Panga roll vaadeldavas diskursuses, nagu eelpool öeldud, on äraspidine. Pressiteadetes ja esinemistes korratakse jõuliselt ja selgelt euro eesmärki. Samuti kasutatakse sageli usalduse ja usaldusväarsusele viitamist ning euroga kaasnevate muutuste väljatoomist. Nt: *"Agentuuri otsus näitab väga ilmekalt, kuivõrd suurt tähtsust omab euroalaga kiire ühinemise perspektiiv Eesti majanduse usaldusväarsusele ja lähiaastate arengule"* (Ross 10.08.2009).

C. „Eurokursil püsimise“ diskursus

Pärast konkreetse euro-eesmärgi püstitamist 2009. aasta märtsi lõpus võib märgata „Eurokursil püsimise“ diskursust, mille väljenduseks on peamiselt valitsuse pressiteated ning pea- ja rahandusministri sõnavõttud pressikonverentsil, mis kinnitavad euro-eesmärgi saavutatust ning hinnangut Maastrichti kriteeriumide täitmisele. Diskursus hõlmab peamiselt kahte teemavälja - Eesti suutlikkust täita liitumise kriteeriumid ning sisekeskkonna muutuseid. Diskursus on ajas muutuv sõltuvalt sellest, kui kindel on hetkel euroga liitumine 2011. Näiteks 2009. aasta veebruari alguses valitsuse pressikonverentsil tõdeb rahandusminister Ivari Padar, et eurost on vähe räägitud ja mainib ise seda inflatsioonikriteeriumiga seoses, tuues selle põhjenduseks mitte langetada makse puudutavaid otsuseid: *„Kui me oleme eesmärgiks seadnud seda inflatsioonikriteeriumit täita, siis see eeldab, et lähiaegadel maksudega, mis seda inflatsiooni tõstaksid, nendega tegeleda ei saa“*. Vahepealsetel kuudel räägitakse peamiselt kulude vähendamisest ja eelarvedefitsiidi ohjamisest ning vähem eurost kui eesmärgist ja selle saavutamise tõenäosusest. Nt ütleb peaminister 23.02.2009 peetud aastapäeva kõnes, et aktsiise tõsteti ainuõigel ajal, vastasel juhul *„ mõistagi tuleks unustada euro“*. 2009. aasta augusti lõpul, mil avaldati euro tõenäosust kinnitav rahandusministeeriumi prognoos muutub diskursus selgepiiriliseks ja –sõnaliseks: *„Kõigepealt ma kinnitan, et me liigume euro kursil“* (27.08.2009) ning siis juba täit kindlust väljendavad sõnumid, kus juba õigusega tuuakse välja ka tehtud tõhus töö: *„Alates novembrist on meil täidetud inflatsioonikriteerium. Eelarvekriteeriumi võimaldavad meie hinnangul varuga täita valitsuse otsused ja tõhus tulude kogumine 2009. aastal“* (Ligi 28.01.2009).

Diskursuse häälteks on pea- ja rahandusminister, aga ka riigikogu esimees ja rahanduskomisjoni esimees. Diskursust iseloomustavad ühelt poolt kindlad ja jõulised mina-positsioonilt väljaütlemised, kuid teisalt kasutatakse ka tõenäosuse pehmendamise võtteid. „Aga ma kinnitan veel kord, me püsime euro kursil, meil on olemas plaan, me viime selle plaani ellu ja mina tänase seisuga usun küll, et me oleme võimelised liituma eurotsooniga 1. jaanuarist 2011“ (Ansip 27.08.2009). Riigikogu esimees kasutab 2009. aasta sügisistungijärgu avakõnes väga selgelt meie-positsiooni, rõhudes riigikogu liikmete vastutusele ja võimekusele, mis ei anna ruumi vastupidistele väidetele. Ta ütleb: „Kui eesmärk jääb saavutamata, pole tegemist mitte ainult peaministri isikliku poliitilise vastutusega, vaid tagasilöögiga meile kõigile. Seetõttu kutsun ma kõiki erakondi üles mitte üksnes kritiseerima, vaid pakkuma ja toetama lahendusi, kuidas Maastrichti kriteeriumeid täita“ (14.09.2009). Valitsuskommunikatsioonis vaadeldava diskursuse raames sisepoliitilist vastandust ei toimu, euro-eesmärki ega selle saavutamist ei vaidlustata.

Iseloomulikuks on kõnelejate ja kirjutajate **viitamine välisekspertide arvamusele**, suhtumisega – see on, mis loeb (isegi kui arvestada, et tavainimesele ei ütle reitinguagentuur ja selle arvamus midagi). Nt: „Endiselt on meie eesmärk mahtuda Maastrichti kriteeriumi raamesse, hoida oma defitsiit allpool 3 protsendi piiri SKP-st. Ja nagu ka reitinguagentuur Moody's hiljuti ütles, on see nende hinnangul saavutatav“ (Ansip 6.08.2009). Samuti on üheks oluliseks näitajaks olla **korras rahandusega riik teiste silmis**, kuid siiski sajaprotsendilist kindlust selle saavutamisel ei anta. 6. augusti valitsuse pressikonverentsil on kasutatud ka kolmas läbiv hoiak, et Eesti täidab ühena vähestest EL riikidest kriteeriumid, mida aga taaskord pehmendatakse tingiva kõneviisiga: „Aga ma olen endiselt meelestatud nii, et Eesti peaks nende riikide hulgas olema, kes suudab selle 3 protsendi sisse mahtuda“ (Ansip 6.08.2009).

Tekstides ilmnevad mitmed **konfliktide konstrueerimised** ja näited võimalikest stsenaariumidest, kui eesmärki ei saavutata. Näiteks riigikogu esimees sügisistungijärgu avamise kõnes viitab võimalikule IMFi sekkumisele (seda 2009. aasta sügisel, mil positiivsed märgid majanduses ja 2010. aasta eelarve kokkupanekul juba prevaleerusid): „Kui vajalikke otsuseid ei tee meie, siis on suur tõenäosus, et seda teeb IMF meie eest“. Ka jäetakse võimalus, et euro-eesmärki tõepoolest ei saavutata, kuid see juhtub siis valitsusest mittesõltuvatel põhjustel, nt ütleb peaminister Ansip: „Mis peaks juhtuma, et me ei saavuta seda eesmärki? Midagi väga hirmsat nagu Lehman Brothers peaks maailmas toimuma, siis tuleb tunnistada, et me seda ei saa. Aga midagi sada protsenti meil ka

garanteeritud ei ole“ (27.08.2009). Nagu eelpool viidatud, kuulub Eesti nende riikide hulka, kes täidab Maastrichti kriteeriumid (alates 2009. aasta augustist) ning diskursuses hakkab aasta teisel poolel domineerima teistest parem olemise diskursus.

Lisaks eelpool kirjeldatud suhte-modaalsuste ja sõnakasutamisele, ilmnevad tekstides ka mitmed retoorilised küsimused, mis tõmbavad tähelepanu ja loovad kogu tekstile mõttesuuna, nt *“Küsi endalt ausalt, kas tahame jõuda oma ambitsioonika eesmärgini - täita euro-kriteeriumid aastaks 2011?” (Ergma 14.11.2009).*

D. „Eesti teistest parem“ diskursus

Eesti eristumise ehk „Eesti teistest parem“ diskursus oli valitsuskommunikatsiooni tekstides samuti valdav ning algas praktiliselt juba analüüsitava perioodi alguses ehk veebruaris 2009. Diskursus paikneb väliskeskonna teemaväljal, kuid see hõlmab ka eurole ülemineku mõjusid. Diskursus on ühelt poolt suunatud sisekeskkonnale, aga ka Eestist väljapoole, nt rahandusminister Jürgen Ligi ütleb järgmist: *„Oluline sõnum, mida peame aegsasti levitama nii investoritele ja ka rahvusvahelistele finantsorganisatsioonidele, on see, et meie majandus stabiliseerub ja me oleme täitmas Maastrichti kriteeriume“ (8.10.2009).*

Diskursus on ajas mõnevõrra muutuv, sõltudes Eesti euro-kindluse saavutamisest, arengutest majanduses, aga ka ELis ja eurotsoonis toimuvast. Samas jääb **iseloomulikuks „meie“** ehk Eesti paremuse mõõnmine ning erinevate aspektide rõhutamine, nt *„Meil on praegu reservides umbes 20 miljardit krooni. On palju riike, kellel üldse reserve ei ole“ (5.02.2009).* Peamiseks hääleks on siin taaskord peaminister, kes kasutab Eestit kui positiivset näidet pea kõikides rahanduspoliitilistes sõnavõttudes ja tekstides, tihti algab sõnavõtt juba ise iseloomuliku rõhuasetusega: *„Võtame jälle näiteid mujalt maailmast“ (6.08.2009).* See on veenev ja lihtne viis anda hinnanguid Eesti olukorra ja tubliduse kohta. Peamiselt siseriiklikule diskursusele sekundeerisid mitmed väliseksperdid, teiste riikide ministrid ja EK komisjoni ametnikud, keda ka tsiteerides anti valitsuskommunikatsiooni läbivale diskursusele veel lisajõud.

Kõnealuses diskursuses esinevad taaskord eelmistest diskursustest tuttavad rahanduspoliitilised märksõnad koos iseloomulike epiteetide ja omadussõnadega Eesti olukorra kohta **„väikseim valitsussektori võlakoormus“**, **„kõige rohkem reserve“**, **„laenuressurss märgatavalt odavam“**, **„üks paremini korrashoitud rahandusi“**, **„võlakoorem kõige madalam“**, **„reitingud märksa paremad“**. Vastupidiselt teiste riikide

kohta esinevad väljendid nagu „valitsussektori võlakoormused väga kiiresti kasvanud“, „suurem defitsiit“ jms. Ehk kokkuvõtlikult võiks väljendada diskursust tsiteerides peaminister Andrus Ansipit: „Väike võlakoormus, reservid ja kulude kokkuhoid on valitsuse üldteada poliitika ja Eesti üldteada tugevus“ (23.02.2009).

Kõneleja kasutab siin peamiselt juhtpoliitiku ja majanduseksperdi rolli. Peamiselt kasutatakse „meie“ **defineerimist kogu rahva ja riigina** (nt „*nagu meil siin Eestis praegu*“), sellelt positsioonilt kõneldakse ja suhestatakse ka auditooriumiga. Mõnel juhul kasutab kõneleja ka juba tuttavat mina-stiili ekspertteadmiste edastamiseks või jõuliste hinnangute andmiseks (nt „*see ei ole palju teada, ehkki ma olen seda ka mitmed korrad korrutanud, et Eesti valitsussektori võlakoormus (...)*“). „**Nendena**“ **defineeritakse** peamiselt neid riike, regioone, kellega Eestit võrreldakse ning kellest me eristume. Ehk siis tegemist on peamiselt teiste EL või eurotsooni riikidega, mõnel juhul ka Balti riikide ja Skandinaaviaga. Iseloomulikuks on selles kõrvutamises Eesti parem positsioon võrreldes teistega – kriisist väljumisel, euroga liitumise kriteeriumide täitmisel, rahanduse jätkusuutlikkuses, majanduse tõusuteele lükkamises. Esineb tüüpiline mudel meie = positiivne, teised = negatiivne.

Tekstis esinevaks väärtuseks on Eesti **tublidus** ja **unikaalsus** nii rahanduse korrastamisel, Maastrichti kriteeriumide täitmisel kui valitsuse ettenägelikkuses. Diskursust iseloomustavad nn pingeridade kasutamine. See tähendab, et pressiteadetes, kõnedes, pressikonverentside ettekannetes kasutatakse ühe illustreeriva vahendina erinevaid edetabeleid, kus Eesti paikneb esimeste hulgas. Nt „*Võtke see sama nende suurte riikide edetabel, koostage valitsuse sektori võlakoormuse järgi,*“ (27.08.2009); „*Me oleme ilmselgelt juba praegu oma defitsiidi väiksusega Euroopa esimese viie hulgas*“ (6.08.2009). Seega positiivsed võrdlused baseeruvad peamiselt Eesti *versus* EL liikmesriigid tervikuna või üksikutel juhtudel ka Eesti *versus* Balti riigid. Tihti on viited ka umbisikikulised, nt *paljud teised riigid*.

Kõnelejad/kirjutajad kasutavad sagedasti retoorilisi küsimusi, andmaks ise soovitud vastuseid ning tee teksti mõistmiseks, nt „*Öelge üks Euroopa Liidu liikmesriik, kus protsendina SKT-sse on olemas taolised reservid, nagu Eestis. Te ei suuda nimetada sellist liikmesriiki*“ (27.08.2009). Tekstides esineb ka määrsõnade kasutamist, et rõhutada arvamuse tugevust ja õigsust, nt „*(...) et Eesti on praegusteks oludeks märksa paremini valmistunud kui paljud teised riigid ja teinud ka kriisiolukorras kindlasti paremaid valikuid kui mitmed neist*“. Samamoodi nagu teistele diskursustele omane, kasutatakse

ka siin retoorilisi küsimusi, rõhutades sõnumit iroonilise hüperbooliga „*Miks Eesti siis nii erinev peab teistest olema, et meil peab reserve aegade hämaruseni jätkuma?*“ (Ansip 27.08.2009).

D1. „Valitsuse tubliduse“ diskursus

Eraldi aladiskursusena kerkis euro eesmärgiga seoses esile valitsuse maine kujundamise ehk „Valitsuse tubliduse“ diskursus. Diskursuse alguses on tegemist pigem valitsuse renomee toetamisega valusate otsuste tegemisel ja majanduskriisist väljumiseks, hiljem aga mitte enam maine hoidmine, vaid juba valitsuse boonuspunktide teenimine ja erakondade maine kasvatamine Eesti viimise kaudu euroalasse.

Diskursust läbivateks märksõnadeks on „**õiged otsused**“, „**tuleme kriisist välja paremini kui teised**“, „**vajalikud otsused**“, isegi „**maailmameistrid**“ („*Pisut liialdades võiks öelda, et me oleme tasakaalu parandamises maailmameistrid. Mitte ainult esimese viie hulgas Euroopa Liidus.*“). Kokkuvõtlikult võiks diskursuse kokku võtta peaministri poolt väljaõeldu (mis tol hetkel, 2009. aasta talvel on iseloomulikult ettevaatlik, kasutades tingivat kõneviisi): „*Ma tahaks öelda seda, et kui me langetame õiged otsused, siis me tuleme sellest kriisist paremini välja kui teised, kes neid otsuseid ei langeta*“ (5.02.2009).

Valitsuskommunikatsiooni poolt on taaskord **juhtfiguuriks peaminister Andrus Ansip, rahandusminister Ivari Padar ja Jürgen Ligi**. Aktiivselt toetavad valitsust ja räägivad diskursuses kaasa Eesti Panga esindajad, riigikogu esimees ja rahanduskomisjoni esimees (toetades sellega ka riigikogu renomeed) ning reformierakonna ja IRLi juhtpoliitikud.

Kõnelejad kasutavad tekstides **meie-positsiooni**, defineerides seda vastavalt kas valitsuse liikmetena või riigikogu liikmetena. Eesti panga esindajad viitavad valdavalt valitsusele kolmandas isikus ning eraldi vastandust või meie-positsiooni ei loo. „*Eesti usaldusväärsus, aga ka eurole ülemineku võimaluse kindlustamiseks tuleb langetada vajalikke otsuseid ja hoida tänavu eelarvedefitsiit allapoole kolme protsendi taset SKP-st*“ (8.04.2009). Ka mina-positsiooni kasutatakse nn erapooliku hinnangu andmiseks valitsuse tööle: „*Ma väidan seda, et meie valitsused on ajanud väga kaugele vaatavat, ettenägelikku poliitikat ja see on ka praegu Eesti riigi tugevus*“ (Ansip 23.04.2009).

Vastandutakse diskursuses peamiselt **umbisikulisele „nendele“**, kellele omistatakse kindlaid väiteid või arvamusalaldusi ning vastatakse nendele emotsionaalselt, retoorilisi küsimusi, võrdlusi ja metafoore kasutades: „Keegi on ka öelnud, et maksusüsteem Eestis ei toimi, et maksusüsteemi tuleks praegu revideerida. Ei, sõbrad, vaat sellega ma küll kindlasti nõus ei ole“ (Ansip 23.04.2009).

Nagu eelpool nimetatud, siis positiivsete väärtusena tuuakse esile valitsuse **julgust langetada valusaid otsuseid ja viia riik kriisist välja**. Sellega seoses apelleeritakse korduvalt kõrgele missioonitundele, nt „Ühegi otsuse eest aplausi ei järgne, ovatsioone ei tule, lilli ei tooda, hääli ka ei anta“ (21.05.2009). Teiseks läbivaks väärtuseks on võimekus teha tarku sisepoliitilisi valikuid, nt „Headel aegadel maksime tagasi varem võetud võlgu“ (27.08.2009) või ka lihtsalt õigeid otsuseid nagu väljendab riigikogu esimees: „Meie tulevik sõltub inimestest ja riigist, kes suudavad teha keerulisel ajal õigeid otsuseid“ (01.01.2010); ning nagu lisatakse EK sõnu vahendades: „Euroopa Komisjon kiidab lisaks mõistlikule maksusüsteemile ka Eesti valitsuse valikuid kulutamisel“ (Ansip 23.02.2009). Viidatud väärtuseid ja hoiakuid järgides pakutakse aladiskursuses positiivne tulevikustsenaarium, mille osadeks on **majanduskasv, heaolu suurenemine, usaldusväarsuse kasv**. „Teiselt poolt on see väga tugev signaal, kui me räägime usaldusest ja usalduskriisist“ (Padar 5.02.2009).

Eraldi kerkis esile ka ajakirjanike roll diskursuses, mil pressikonverentsil küsiti, kas valitsuse töö on läbi kukkunud, kui Eesti 2011 eurotsooniga ei liitu. Valitsusliikmed vastasid sellele võrdluse kaudu teiste, veelgi hullemas olukorras olevate riikidega läbi teatud iroonia: „(...) tähendaks selline hinnang ju põhimõtteliselt seda, et enam kui 20-ne Euroopa Liidu liikmesriigi valitsused on läbi kukkunud, sest nad ei suuda täita käesoleval aastal Maastrichti kriteeriumeid.(...) me mahume oma defitsiidiga aasta lõpuks loodetavasti esimese viie Euroopa Liidu liikmesriigi hulka selle väiksuse poolest. Seda ma ei julgeks läbikukkumiseks kindlasti pidada“ (Ansip 27.08.2009).

Diskursuses kasutatakse ka nn ideoloogilise vastase arvamuse mõttetusele viitamist ja selle ümberlukkamist valitsuse esiletõstmiseks: „Analoogselt palgakulude vähendamine, mõnigi ekspert on öelnud, et see on selles universumis võimatu. Aga ikka kärbime“ (Ligi 27.08.2009). Lisaks taaskord tuttavad võrdlused teiste Euroopa riikidega, mis annavad kinnitust valitsuse adekvaatsusele.

Sõnakasutuses ilmnevad **paljud ülivõrded ning positiivsed võrdlused** nagu “oleme tasakaalu parandamises maailmameistrid”, “oleme olnud ettenägelikud”, “oleme vältinud halbu stsenaariume”, “näeme väga head välja”, “oleme esimesed”.

2010. aasta alguses hakkas kerkima ka uus diskursus euro teemas ning see puudutas praktilist üleminekut eurole ehk „Sujuva ülemineku“ diskursus. Selle eelduseks oli pea sajaprotsendiline kindlus, et Eesti kriteeriumid täidab ning uks euroalasse on avatud. Diskursuse raames kerkisid esile hinnatõusu ennetamine, vahetuskursi kindlus, pankade valmisolek, hinnavõrdlus jm teemad. Kuna diskursuse areng ja sisu avaldub peamiselt 2009. aasta teises pooles, siis seda süvitsi antud töö raames ei analüüsita.

5.3.2 Meediatekstide diskursusanalüüsi tulemused

Analoogselt ülaltoodule on diskursusanalüüsiga uuritud ka ajakirjanduses ilmunud artikleid. Tekstide loetelu on leitav lisast 3. Ajakirjandustekstides konstrueeritud diskursused esitatakse juba eeltoodud diskursuste täienduste ja mõnel juhul ka uute diskursustena. Samamoodi nagu valitsuskommunikatsiooni tekstide puhul, tuleb ka allolevalt arvestada üldist taustainfot, mis on toodud olulisemate sündmuste kaardistusena peatükis 5.1.

Korduvate teemade ja diskursuste sõelumiseks valiti erinevatest žanritest, autoritelt ja väljaannete poolt avaldatud iseloomulikud artiklid, mida esialgselt jäi sõelale ligi 40. Pärast esmast analüüsi korrigeeriti lõplikku valimit ning analüüs teostati 18 artiklile. Ühe kriteeriumina jäid sõelale artiklid, mis väljendaksid erinevat tüüpi hääli ning valitud artiklite kontekst ja teemakäsitus paigutuks erinevatele euroga seotud teemaväljadele.

A. „Valusate otsuste“ diskursus

Valitsuskommunikatsioonis esinenud diskursus ei avaldu arusaadavalt päris sellisel kujul ajakirjanduses. Läbivalt domineerivad küll viidatud teemad nagu „**kulude kärpimine**“, „lisatulude leidmine“, „maksutõus“, „pensionisamba maksete peatamine“ jms ning ka märksõnadena „**valusad**“, „ebapopulaarsed“ jms, kuid nende otsuste „vajalikkusesse“ ja „mõistlikkusesse“ suhtutakse jahedamalt ning skeptilisemalt. Erinevalt valitsuse sõnumitest, julgevad väljaanded oma kommentaarides ning arvamusiidrid

oma seisukohtades kahelda sellises mastaabis kärpeotsuste mõistlikkuses, kasutades väljendusi nagu „läheb järjest pöörasemaks“, „teeb keegi üha suuremaid lollusi“, „kannatlikkus hakkab kõigil osalistel lõppema“ jms.

Teisalt jälle huvitaval kombel **võimendab ajakirjandus veelgi enam järgnevate kärpete vajalikkust**, ning suurendab muuseas „edasiste valusate kärpete“ ootust, nende mittetegemist heidetakse isegi valitsusele ette ning kärpimisele omistatakse mõnel juhul ka positiivset varjundit. Näiteks kirjutab EPLi toimetaja Raimo Poom (28.08.2009): *“See tähendab, et aina tõenäolisemaks muutub stsenaarium, kus üle paarisajamiljonilisest eelarvekärpest rohkem sel sügisel ei kavatsenud ette võtta. Valusate kärpete asemel keskendub valitsus ühekordsete tulude suurendamisele”*. Postimehe ajakirjanikud vahendavad ettevõtjate hinnanguid kärpete paratamatuse kohta: *“Kui meil on kindel nõu eurole üle minna, tuleb igal juhul tagada Eesti püsimine defitsiidi osas lubatud kolme protsendi piires”* (Niitra & Meister, 18.08.2009). Ka **ei vastandu diskursuses põhimõtteliselt opositsioonipoliitikud**. Nt kirjutab Eiki Nestor oma arvamuskirjanduses positiivset varjundit andes ning sõnakasutuses kärpimist lausa “riigimehelikuks” pidades: *“Selle sügise vaieldamatult kõige positiivsemaks uudiseks oli teadmine, et vaatamata kiirele majanduslangusele suutsime käituda riigimehelikult ja ametlike andmete alusel oli valitsussektori puudujäägiks 2008. aastal 2,7% SKTst. Kuigi muudatused olid kiired ja sammud valusad, tuleb tunnustada (...)”* (Nestor 11.12.2009) püüdes ilmselt korjata plusspunkte eksrahandusminister Padarile ja erakonnale jõulises kärpimises osalemises.

Sarnaselt valitsuskommunikatsioonis esinenud diskursusele ilmneb ka siin pigem parteipoliitilise ideoloogia vastandumine, mis seisneb mitte kulude ohjamises kui sellises, vaid kärpete sisus. Eiki Nestor kirjutab irooniat kasutades ja nn neutraalse ametkonna seisukohale (ja mitte erakonnale või rahandusministrile) viidates nii valitsusliikmete demagoogiast kui sotsiaaldemokraatide valmisolekust jätkata valitsusvastutuse jagamist: *“Sellele järgnes rahandusministeeriumi selge ja ühemõtteline tõdemus, et (...) ei ole Eestil pääsu tulubaasi tõstmisest. Kaasa arvatud maksude tõstmisest. Kära ja kisa tõusis sellest taevani”* (Nestor 11.12.2009). Samas esineb ka hiljem kaudseid vihjeid koalitsiooni-sisestele erimeelsustele, mille kohta kirjutab Päevaleht (28.08.2009): *“(...) lubas Ligi siiski üritada 2,5-miljardilise kärpe poole liikuda, kuid tõdes oma katse täielikku lootusetust. „Selle lati poole püüdlemine võib valitsuses põhjustada vigastusi.”* kus rahandusminister kasutab metafoorset väljendit kirjeldamaks valitsuse suutmatust jätkata valusate otsustega.

Ka valitsuskommunikatsioonis läbivalt kasutatud **pensionäride eest võitlemine** iseloomustab küll mitte nii jõuliselt, kui siiski värvikalt diskursust ajakirjanduses *“Peaminister Andrus Ansip tegi eile taas jõulisi avaldusi sotsiaalkulude kaitseks, kinnitades karmide sõnadega, et tema valitsus ei lähe ei pensionide ega vanemahüvitise kallale”* (Poom 28.08.2009).

Eelolevast nähtub, et stiililised väljendusvahendid on diskursuses mitmekesised alates metafooride kasutamisest vastandustes kuni võimupositsiooni määratlemiseks modaalsuse kaudu. Väärtustena kerkivad esile ametnike, poliitikute eeskuju kärbete tegemisel, nt ütleb Raivo Vare EPL ärilehe intervjuus *„Kärpe koht ja suurus pole iseenesest tähtis. Tähtis on, et kogu eliit, nii poliitikud kui ka ettevõtjad, peaksid igal juhul näitama eeskuju“* (4.02.2009).

B. „Euro kui boonus“ diskursus

Vaadeldav diskursus paikneb sisepoliitiliste otsuste teemaväljas ning on tihedalt seotud valusate otsuste diskursusega ning majanduskriisist väljumisega. Osaliselt hõlmab diskursus ka euro kasutuselevõtu mõjusid Eestile. Analoogselt valitsuskommunikatsioonile, puudutab diskursus ka ajakirjandustekstides märksõnu nagu **euro on “vahend”, “boonus”,** kuid samas ilmneb väga selgelt diskursuse teine poolus, ehk valitsusele omistatakse kõikide eelarveotsuste ja maksutõstmiste allutamist euro eesmärgile läbi väljendite **“poliitika kuldvasikas”, “euro nimel”, “euro nõuab”, “vajab püha eesmärki”, “hea omada ühte kindlat eesmärki”** jt.

Näiteks vahendatakse ettevõtja sõnu Postimehes järgnevalt (Hankewitz 7.02.2009): *“Valitsusel, kellel on pea pulki täis, on väga hea hoida ühte kindlat eesmärki”,* kus valitsust justkui naeruvääristatakse pika-ajalise visiooni mitte-omamise tõttu. Samamoodi ütleb Danske majandusanalüütik: *“(…) Samas seaksin ma küsimärgi alla, kas õige asja tegemiseks on tingimata vaja eurot ettekäändeks tuua”* (ÄP 5.10.2009).

See on huvitav paradoks, kuna valitsus ise oma kommunikatsioonis on rääkinud eurost pigem kui vahendist ning rõhutanud kärbete ja rahanduse korrastamise vajadust ka sõltumatult eurost. Ilmselt mängib siin rolli ka valitsusliikmete endi kohati äraspidised sõnumid, mis ajakirjandustekstides ilmnesevad, nt *“Lähtudes optimistlikust riskistsenaariumist niisugust karjuvat vajadust eurot silmas pidades kolmanda lisaeelarve järele ei ole,” ütles peaminister lihtsalt”* (Poom 28.08.2009). Samas on ettevõtjad oma sõnumites korduvalt rõhutanud ja valitsust toetanud selles, et euro ei saa olla põhiline eesmärk,

vaid vahend (tööpuuduse leevendamiseks, ekspordi kasvatamiseks vms). Nt: *“Majandusspetsialistid tõdesid (...), et euro kasutuselevõtt pole Eesti riigi eesmärk, vaid lihtsalt vahend”* (Hankewitz 07.02.2009). Või ütleb ka euroskeptikuna tuntud ettevõtja Indrek Neivelt Postimehes (Hankewitz 7.02.2009): *“Praegu aetakse eesmärk ja vahend segamini. Euro ei ole eesmärk, euro on vahend. Eesmärk peaks olema tööhõive”*. Lisaks valitsusele ja ettevõtjatele kasutavad „Euro kui boonuse või vahendi“ diskursust ka opositsioonipoliitikud, nt ütleb Eiki Nestor (11.12.2009): *“Ka eurole üleminek ei muuda eelarve tasakaalu hoidmiseks tehtavaid pingutusi mittevajalikuks”*.

Erinevalt valitsuskommunikatsioonist, tuli ajakirjandust analüüsides esile veel nn diskursuse laiendatud versioon. Ehk, et väga levinud märksõnadeks lisaks ülalmainitud „euro kui vahend“, „euro kui boonus“ jne osutusid euro käsitlemine „võluvitsana“, „võluravimina“, lausa „võluvitsakesena“ „päästerõngana“, „valge laevana“. Seda küll peamiselt läbi eituse, ehk et valdavalt kasutati sõnastusi nagu: *„Kas kellegi ihaldatud võluvitsake ehk euro, meie kannatuste põhjus, teeb tõesti meie eluolu kohe paremaks ning elamisväärseks? No ei taha uskuda“* (Suviste 4.12.2009). Kaudselt, ilma viidatud sõnastuseta räägitakse eurost läbivalt kui **majanduse elavdajast, usaldusväärse toojast** jne. Nt majandusteadlase Arraku (Niitra & Meister 18.08.2009) sõnul vajab Eesti uut positiivset tõuget, milleks oleks euro ja sellega seoses eristumine: *“Kui see õnnestuks meil esimesena Baltikumis, voolaks hulk väliskapitali just Eestisse”*. Samamoodi eristumise argumendina ja usaldusväärse tekitajana räägib eurost kui hädavajalikust vahendist ka ettevõtja Jüri Käo (Niitra & Meister 18.08.2009): *„Suurettevõtja Jüri Käo lausus, et eurole ülemineku võimalust ei tohi mingil juhul käest lasta. Tema hinnangul aitaks euro meie majanduse usaldusväärset taastada“*. Väärtus „**usaldus**“ on diskursuses läbiv, millest räägitakse pigem kui eesmärgist, millele euro kaasa aitab ja mida siis ilmselt peetakse silmas „euro kui võluvitsa“ metafoori kasutamisel, nt: *“Välisinvestorid näevad, et seal on euro, järelikult on seal kõik korras, sõnas (...)“* (Hankewitz 7.02.2009). Nendele arvamustele vastandub juba viidatud võluravimi metafooriga Danske Bank'i vanemanalüütik Lars Christensen (ÄP 5.10.2009): *„Euro käibelevõtt aitab lahendada teatud osa probleemidest, kuid see pole mingi võluravim, mis aitab kõigi Eesti majanduse hädade vastu“*.

Lisaks kasutavad mõningad arvamusiinidrid siiski ka otsesõnu euro eesmärgi sildistamist väites, et kärbete asetamine eurole on lihtne **viis solidaarseteks ja legitiimseteks kärbeteks** (lisades irooniat metafooride kaudu ning vastandades valitsust

ja rahvast) nt: *“Tundub, et Ansip ja Laar tunnevad end ilma eurota palju narrimalt kui väike Lesta ilma uurita. Euro on see praeguse poliitika kuldvasikas, mida kummardama tahavad kaks valitsusparteid sundida kogu Eesti rahvast”* (Reiljan 16.06.2009). Otsesõnu viitab sellele Raivo Vare andes mõista, et ideoloogilised erinevused ei laseks ilma euro eesmärgita vajalikke otsuseid langetada: *“Eurole üleminek on üks väheseid poliitiliselt korrektseid argumente, et riigi kulutusi kärpida.”* (Reimer 4.02.2009).

C. „Eurokursil püsime“ diskursus

Analoogselt valitsuse tekstidele (pressikonverentsid, kõned ja pressiteated), kasutatakse ka läbivalt ajakirjanduses eurokursil olemise või mitteolemise diskursust. Diskursus on tihedas seoses valitsuse tegevuse (käpimise, maksude tõstmise) ja majandusnäitajate muutumisega (inflatsioon, majanduslangus) ning asetseb euroalaga liitumise tõenäosuse ja sisekeskkonna muudatuste teemaväljal.

Ajakirjanduses on iseloomulikuks kajastused nagu „Eesti püsib keskpanga kinnitusel eurokursil“; „Kui euro 2011. aastal tulema peaks“; „Eesti saab euro aastal 2013“; „**eurotsooniga liitumise kriteeriumide täitmine on reaalne juba sel sügisel**“, „**üleminek eurole eeldab valitsuselt karmikäelist eelarvekärbet**“, mis kokkuvõttes on veidi ettevaatlikumad ja laiapinnalisemad kui valitsuse diskursuses.

Kui valitsuskommunikatsiooni tekstides iseloomustab diskursust kõneisikute seisukohta euro tõenäosusest teadaandev stiil ja kinnitus, et püsime eurokursil, siis ajakirjanduses toetub see ühelt poolt samamoodi valitsuse liikmete või koalitsioonipoliitikute väidete edastamisele, nt *„Eile tutvustas peaminister Andrus Ansip riigikogu kõnepuldis järgmise aasta riigieelarvet. Muu hulgas kinnitas ta, et Eestil on võimalik täita kõik eurole ülemineku kriteeriumid ja võtta euro kasutusele 2011. aasta jaanuaris”* (Sarv 1.10.2009). Teisalt aga käsitletakse erinevate kommunikatsiooni osapoolte arvamusi sellest, kui kaugel Eesti veel on euroga liitumise eesmärgist. Näiteks ÄP intervjuus (5.10.2009) Danske Banki vanemanalüütiku Lars Christensen’ile esitatud küsimus ja tema vastus: *“Kas olete prognooside tegemisel arvestanud eurole üleminekuga 2011. aastal? Me ei rehkenda sellega, et Eesti 2011. aastal euro käibelevõtab.”* **Diskursuse hoidjaks on nii ajakirjanikud, opositsioonipoliitikud kui arvamusiidrid** ning sellest on kujunenud omamoodi valitsuse võimekuse mõõdupuu. Iseloomulikult on diskursuse skeptilised hääled lisaks ülaltoodud analüütikutele ka väljaannete toimetused, poliitika toimetajad, opositsioonipoliitikud ja mõningad arvamusiidrid ning mitte euro eesmärgi

kui sellise suhtes, vaid pigem euro kriteeriumide saavutatuse osas. Näiteks käsitleb Päevalehe toimetaja läbi iroonia valitsuse võimekust euro eesmärk saavutada: *“Endiselt on koalitsiooni eesmärk saada eurosooni liikmeks 1. jaanuaril 2011, kuid selle saavutamist jäävad peamiselt toetama usk ja lootus”* (Poom 28.08.2009).

Diskursuse osaks on ka arutelu euro eesmärgi ajastatuse üle, kus kahtlejate häälteks on ettevõtja Indrek Neivelt, majandusteadlane Janno Reiljan jt. Reiljan kasutab oma mõttekäigu tutvustamiseks mitmeid epiteete ja vastandusi ning irooniat: *„Valitsus seadis end lühinägeliku poliitikaga ise viletsa valiku ette: kui tahad päästa töökohti ja toetada majandust, siis tuleb kriisiajaks loobuda europüüdlustest (...). Ainult Eesti eurokummardajad arvavad, et siin on mingi mõtlemis- ja valikukoht“* (Reiljan 16.06.2009).

Nagu ka valitsuskommunikatsioonis, nii on ka ajakirjanduses oluliseks **välisekspertide ja EL institutsioonide roll**, kelle arvamust kasutatakse eurosuutlikkuse hindamisel, kuid mida sageli iseloomustab kõhklev või ebalev stiil: *„Eestit väisanud IMFi delegatsiooni juht Christoph Rosenberg ütles, et tänavu suudab Eesti ilmselt täita euro kasutuselevõtu eelarvekriteeriumi“* (Raus 27.10.2009). Teisalt kasutatakse seda ka valitsuspoliitika vastandamiseks või korrale kutsumiseks, nt *„Rahvusvaheline Valuutafond (IMF) leiab, et euro kasutuselevõtu kriteeriumide täitmiseks tuleb Eestil vähendada 2010. aasta eelarve puudujääki (...)“* (Raus 27.10.2009). Valitsuse esindajad saavad ka ajakirjanduses sõna positiivsete võrdluste esitamiseks ja Eesti paremuse kinnitamiseks, nt peaminister Andrus Ansip: *“Piisab ühe käe sõrmedest, et üles lugeda Euroopa Liidu riike, kes suudavad hoida eelarve defitsiidi 3 protsendi piires”* (Sarv 1.10.2009).

Ajakirjanduse diskursusele on iseloomulikuks **valitsuse asetamine „nende“ positsioonile** ning ajakirjanduse või arvamusiidrite eksperdi rolli ja võimupositsiooni väljendava modaalsuse kasutamine nagu „valitsusel tuleb vähendada“, „Eesti peab“ jne. Positiivsust märgib aga „Eesti“, mitte valitsus, nt „Eestil on võimalik täita kriteeriumid“, „Eesti liitub euroga“, „Eesti püsib eurokursil“. Huvitavat vastandust meie-nemad kasutab diskursuses rahandusminister Ligi, viidates valitsuse mõistlikule rahanduspoliitikale läbi IMFi arvamuse ning vastandades end teisitimõtlejatega läbi iroonia ja hüperboolide kasutamise: *“Rahandusminister Jürgen Ligi sõnul olid Rahvusvahelise Valuutafondi missiooni järelused suur pettumus valitsuse majanduspoliitika arvustajatele. “Ei leidnud kinnitust mõte, et euro eesmärk tuleks edasi lükata, et eelarve tuleks lasta suuremasse miinusesse, võtta rohkem laene, (...)“* (Raus 27.10.2009).

Isegi enam kui valitsus ise, käsitleb ajakirjandus diskursuse olulise osana **eurokursil püsimiseks vajalike meetmete arutelu ja puuduolevate summade arvutamist**. Sellega annavad panuse majandusproгноoside näol rahandusministeerium ja Eesti Pank, kes ütlevad oma hinnangutes välja euro-eesmärgist ehk valitsussektori puudujäägi kriteeriumi täitmisest puuduoleva summa või inflatsioonikriteeriumi täitmisest lahutavad kuud. Näiteks kirjutab EPLi poliitika toimetaja Raimo Poom (28.08.2009): „(...) *et valitsussektori defitsiidi kriteeriumi täitmiseks peaks valitsus sügisel eelarvet kärpima veel umbes 2,5 miljardit krooni*“.

D. „Eesti teistest parem“ diskursus

Erinevalt valitsuskommunikatsiooni sõnumitest, ei olnud ajakirjandustekstides Eesti eristumise diskursus nii selgelt jälgitav. Eesti eeskujulikkust ja teistest parem olemist kasutati küll majanduskriisist väljumise kontekstis ja euro kasutuselevõtuga kaasnevatest mõjudest rääkimisel, kuid pigem ühe argumendina teiste seas. Seega käsitletakse eristumist puudutavaid teemasid ajakirjandustekstides teiste diskursuste osadena.

Eraldi diskursusena hakkas see tekkima 2009. aasta lõpus, mil euro saavutamise eesmärk oli juba peaaegu kindel. 2009. aasta kevadest võib leida muuhulgas nt uudise ÄP-st (23.04.2009) “Balti riikide seas parimad šansid euro kasutusele võtmiseks“, milles vahendatakse Bloombergi raportit: “*Eesti võib olla ainus kolmest Balti riigist, kes suudab 2011. aastal euro kasutusele võtta, vahendas Bloomberg Morgan Stanley raportit.*” Uudis põhineb kolme Balti riigi võrdlusel ning kasutab Läti 2013. aasta eesmärgi kohta väga jõulisi hinnanguid nagu “kättesaamatu”. Eesti on uudise kohaselt ka ainuke, keda erinevalt Lätist ja Leedust ei ähvarda IMF ega devalveerimine. Nagu öeldud, vaadeldakse neid ja analoogseid näiteid teiste diskursuste osistena.

E. „Ohverduste“ diskursus

Kui ohverduste diskursus paigutus valitsuskommunikatsiooni tekste analüüsides kõrvaliste teemade või pigem ühe aladiskursuse raamesse, siis ajakirjanduses oli see läbiv teema kogu analüüsitava perioodis ning tõusis paralleeldiskursusena nii valusate otsuste diskursuse kui majanduskriisist väljumise teemade kõrvale.

Ajakirjanduse ja valitsuse tekstide erinevuseks diskursuses on nii hoiak kui rõhutatud väärtused. Läbiva varjundina iseloomustab ajakirjandusartikleid euro eest

makstav liiga kõrge hind, väljendudes kas “**tööpuuduse ja vaesuse hinnaga**”, “**palkade vähenemises**”, “**maksude tõstmises**”, „**kannatlikkus hakkab lõppema**“, “**sotsiaalpoliitika kaotamises**”.

Diskursuse **häälteks on ajakirjandusväljaanded** ise - juhtkirjade, kommentaaride ja intervjuude näol, seejärel arvamusiidrid ning positiivsema hoiaku kandjatena valitsuspoliitika esindajad. Üheks kriitilisemaks sõnavõtjaks vaadeldavas valimis on sel teemal Janno Reiljan, kes kirjutas artikli TÜ majandusprofessorina ja mitte rahvaliidu esindajana pälvides sellega ilmselt suurema auditooriumi tähelepanu ja veenvuse. Reiljan kirjutab: “(...) Paraku valitseb Eesti europüüdlustes selge mõistlikkuse defitsiit. Valitsusparteide esimehed näivad nõustuvat suvalise hinnaga, sest maksab seda – nagu kõigi poliitiliste otsuste puhul – nende asemel ju rahvas” (Reiljan 16.06.2009). Reiljan kasutab selles Õhtulehe aramusartiklis väga selgelt rahva (hea) ja poliitikute (paha) **vastandumist** ning viitab rahva kannatustele, mille on põhjustanud poliitikute ebamõistlikkus (konstruktsioonile annab kaalu nii tugevate väljendite kui epiteetide kasutamine – “mõistlik mees”, “selge ebamõistlikkus”). Et mitte otsesõnu valitsust süüdistada, kasutab kirjutaja kaudset kõneviisi “näivad nõustuvat”.

Huvitav on jälgida, et valitsuse poolt edastatud jõuline **solidaarsuse väärtustamine** kärbeta tegemisel, esitatakse enesestmõistetavana: “*Eelmise eelarvekärpe võtsid haiglad vastu üsna rahulikult; kõike ja kõigil ju kärbiti. (...) ja kannatlikkus hakkab kõigil osalistel lõppema*” (Postimees 21.04.2009).

Valitsussektori defitsiidi vähendamise tulemustena tuuakse negatiivsete aspektidena diskursuses välja „**tööpuuduse suurenemine**“, „**vaesuse süvendamine**“, „**sotsiaalkindlustussüsteemi uuesti üles ehitamine**“, „**kodanike usalduse sulamine**“ jpm. Näiteks „*Valitsus tahab Eestit rahva tööpuuduse ja vaesuse hinnaga «eurokõlblikuks» muuta, s.t panna täitma reegleid, mida keegi meie liidukaaslastest ei täida*“ (Reiljan 16.06.2009), kus kirjutaja kasutab eesmärgi absurdsust näidates ka võrdlust teiste riikidega või kasutab eriti dramaatilisi väljendeid ja võimendusi nagu “(...) euro kasutuselevõtu nimel saata hukka veel tuhandeid ettevõtteid ja kümneid tuhandeid töökohti?” (Reiljan 16.06.2009). Analoogselt on läbi konflikti esitatud ohverduste tulem Postimehes (21.04.2009): “*Lõpuks võib riik leida end olukorrast, kus euro küll on, aga kodanike usaldus on sulanud ja sotsiaalkindlustussüsteem tuleb taas algusest peale üles ehitada*”.

Oluliseks väljendusvahendiks nii ohverduste kui valusate otsuste diskursuses on **kärpekääride metafoor**, mille kaudu omistatakse kulude kokkuhoiule jõuline ja

negatiivselt võimendatud tähendusväli nagu *“Tundub, et ravieelarvet on lõigatud juba niivõrd, et kusagile enam kääre lüüa pole võimalik”*; *“Kärpekäärid lõikavad usaldust riigi suhtes”* (Postimees 21.04.2009) või *“(…) edasistest kärpekääridest säästetavate kulude (…)”* (Poom 28.08.2009).

Diskursusele on omane ka **Eesti kõrvutamine teiste riikidega**, nt negatiivset võimendades ja reformierakonna sloganit naeruvääristades on Eesti eristumist ja võrdlust teistega käsitlenud Janno Reiljan nõnda: *“Viie rikkama riigi kursil purjetades on Eesti majanduslaevuke jõudnud viie viletsama hulka”* (Reiljan 16.06.2009) või ka Eesti eesmärkide nõrkusele ja absurdsusele viitamiseks *“Ainult Eestil on suu liberaalseid loosungeid nii täis, et vile ei tule välja”* (Reiljan 16.06.2009).

Ka ajakirjandusväljaanded ise osalevad aktiivselt ohverduste diskursuse toetamisel ja levitamisel. Õhtulehe ajakirjanik (Suviste 4.12.2009) kirjutab oma kommentaaris: *“Kurb on. Ajal, kui inimestel niigi raske, kitsikus ja hädine aeg uksest-aknast sisse tungib, teeb keegi üha suuremaid lollusi”*, andes negatiivse olustiku kirjelduse ja väljenditega kulude ohjamisele väga selge dramaatilise tähenduse ja viidates valitsuse destruktiivsele tegevusele. Samas kommentaaris kasutatakse ohtralt kõikvõimalikke negatiivseid näiteid, lausestust, hüperboole, epiteete, et vastandada inimesed valitsusele ning näidata eelarvedefitsiiti parandavate otsuste traagikat ja konfliktina hukutavat tulemust meie kõigi (nt „meie“ hõlmab nii memme-taati kui inimesi, kes ägavad maksmata arvete all) eludele. *“Tohtri manu ei saa, töötuid tuleb juurde, inimesed ägavad maksmata arvete all, hädalised on üksi jäetud, paljudele lastele on päeva ainus soe söök koolilõuna. Meeletu kokkuhoid ning sulgemine-likvideerimine-kaotamine-ilma jätmine läheb järjest pöörasemaks”* (Suviste 4.12.2009). Samasuguseid, veidi leebemas võtmes argumente ja sõnastuslikke vahendeid kasutab Postimees oma juhtkirjas: *“(…)pensionisammas juba külmutati, nüüd ei saa enam arsti juurde ka”* (21.04.2009). Sarnased ülidramaatilised kirjutised ei ole muidugi läbivalt valdavad, nt sarnaselt valitsuskommunikatsiooniga seob majandusekspert Heido Vitsur ohverdused positiivse tulemiga: *“(…) praegu valitseb oht üliiranget kulutuste kontrolli rakendades majandusel kõri kinni keerata. „Teisest küljest oleme aga palju pingutanud ja euro on saadaval ja vajalik”* (Niitra & Meister 18.08.2009).

Väga selgelt tuleb esile **ohverduste eesmärk – euro**, samal ajal valitsuskommunikatsioonis oli domineerivamate eesmärkidena pigem “korras rahandus” ja “mahtumine 3 protsendilise defitsiidipiirangu sisse”. Õhtuleht kirjutab:

“Uuel aastal läheb euro nimel elekter kallimaks, kütus ka.(...)” (Suviste 4.12.2009). Postimees seab läbi iroonia samuti valusad otsused eurokaardile, taunides nende mõju ja sisu: „Euro tulekut tahaks kindlasti enamik Eesti inimesi, aga kõik tahaksid ka, et selleks ajaks veel tervist oleks. Nüüd aga hakkab vägisi maad võtma kahtlus, kas Eesti sedapuhku mitte üle oma varju ei püüa hüpata” (Postimees 21.04.2009).

F. „Devalveerimisriski“ diskursus

Nagu kontentanalüüsi käigus selgus, osutusid devalveerimise ja vahetuskursi muudatustega seotud teemad üllatavalt sagedaseks ja läbivaks. Devalveerimise käsitus paikneb kahel suuremal teemaväljal – kõigepealt arutlused ja argumendid teemal, kas eurole üleminekul jääb vahetuskurss samaks või raha väärtus kahaneb; ning teisalt käsitlused sellest, kas valitsus peaks krooni devalveerima ning kuidas see mõjub meie majandusele ja euro väljavaadetele.

Devalveerimise diskursus algas uuritava ajaperioodi päris alguses 4.02.2009 EPL Ärilehes intervjuuga majanduseksperti Raivo Varega. Diskursus on olnud ajas muutuv, sõltudes väliskeskkonna muudatustest (nt Läti olukorra teravnemine), EL institutsioonide hinnangutest (suurem devalveerimise käsitus 11.12.2009, mil avalikustati EKP raport, milles ei välistata devalveerimist) ning ajakirjanike/opositsioonipoliitikute teemapüstitusest. Diskursust iseloomustavad ühelt poolt devalveerimise hirmu hajutavad lähenemised **„E-päev ligemal, D-päeva risk väike“**, aga ka tasakaalustatud arutlused nagu **„Prohvet Savisaar: kroon devalveeritakse 18. oktoobril“** (Teeveere 3.04.2009) ning devalveerimist pooldavad artiklid nagu **„Eksportijad soovivad krooni devalveerimist“** (Reimer 25.02.2009).

Eestvedavaks **hääleks on väljaannete ajakirjanikud**, kes intervjuudes ja uudislugudes vaagivad devalveerimise plusse ja miinuseid, küsides arvamusi ja hinnanguid ekspertidelt ja poliitikutelt. Nt vastab devalveerimise küsimusele Raivo Vare (Reimer 4.02.2009): *„Kui enne pole devalveerimine teemaks, siis eurotsooni sisenemise hetkel võib see olla“*. Üllatuslikult devalveerimist pooldavate häältena ilmnevad lisaks ajakirjanikele ka mõned ettevõtjad. Diskursuse üheks selgeks enda initsiatiivi näidanud hääleks on opositsioonipoliitik Edgar Savisaar, kelle ennustus, et valitsus devalveerib krooni pärast kohalikke valimisi leidis käsitlust ka meedias. Viidates Edgar Savisaare avaldusele, kirjutab Õhtuleht (Teeveere 3.04.2009): *„Krooni devalveerimine päev pärast kohalikke valimisi on Edgar Savisaare sõnul Andrus Ansipi salaplaan Eesti päästmiseks*

majanduskriisist, kuid see lõpeb riigi pankrotiga. Ansipi parteikaaslane Jürgen Ligi kuulutab Savisaare ennustuse aga tühjaks jutuks“. Seega üritab Savisaar inimesi hirmutades (kasutades vandenõuteooriatele omast sõnavara – „salaplaan“, „katastroofiga lõppev valitsuse laenuvõtmiskava“, „meelega riigi pankrotti ajamine“), panna nad loobuma valitsevate erakondade pooldamisest ja tõmmata tähelepanu teistele teemadele. Kuid väljaanded suhtuvad ennustusse üsnagi kriitiliselt, ka viidatud Õhtulehe artiklis järgneb kohe tasakaalustav kommentaar nii riigikogu liikmelt Jürgen Ligilt kui rahandusministeeriumi ametnikult. Samuti suhtutakse läbi iroonilise sõnavara ja lausestuse ka üleolevalt Savisaare avaldusse „*Pankrot saabuks kellegi teise juhtimise all, mis võimaldaks Reformierakonnal hiljem uue päästjana valitsusse minna,*“ *näeb Savisaar enda arvates Ansipi kurikavala plaani juba praegu läbi*“ (Teeveere 03.04.2009).

Devalveerimise diskursuse hoidjaks ja algatajaks on ka EPL Ärileht ning teiste seas seal ilmunud ekspordisektori ettevõtjad öeldes (Reimer 25.02.2009): „*Eurole üle minnes võidame väga vähe – pool protsenti valuutavahetuse kulust – ja meilt nõutakse ikkagi krooni devalveerimist*“. Ilmselt viidatakse kommentaaris ainult ühele marginaalsele euroga kaasnevale mõjule – rahavahetuskulud ning jäetakse välja toomata teised ja peamiselt negatiivsed mõjud. Samuti ähvardatakse ikkagi krooni devalveerimisega, millele ei anta mingit selgitust ega faktiteadmisi. Samuti püütakse kriisi ennustamise (nälga suremine) kaudu veenda lugejaid devalveerimise mõistlikkuses, nt „*Kuid kas me tahame, et rahvas nälga sureks või tahame eurole üleminekuks vajalikku inflatsioonikriteeriumi täita?*“ (Reimer 25.02.2009). Valitsusliikmetel ja ametnikel on diskursuses tavapäraselt tasakaalustav roll, andes tasakaalustavaid sõnumeid (viidates muuhulgas vastaspoole rumalusele) nagu nt ülalviidatud Õhtulehe käsitluses: „*Tema (Ligi) väitel oleks krooni devalveerimine pärast suure laenu võtmist täielik rumalus (...)*“ (Teeveere 03.04.2009).

Diskursuse läbivateks väärtusteks on **devalveerimisest hoidumise preemiana „usaldusväärsus“, „euro tulek“, „inimeste heaolu“,** ning devalveerimise positiivseks tulemiks **„majanduskriisist kiire väljumine“, „majandusareng“, „eksporti toetamine“**. Iseloomulik on ka selge seose tekitamine kärpemeetmete tegemise võimekuse ja devalveerimisega. Nt majandusekspert Vare ütleb (Reimer, 4.02.2009), et kui suudetakse teha valusad kärped, siis võib-olla õnnestub senine vahetuskurss säilitada.

G. „Kas sellist eurotsooni me tahtsime?“ diskursus

Eurotsooni probleeme hakkas Eesti ajakirjandus tõsisemalt käsitlema 2009. aasta oktoobris, mil EPL (Kopli 22.10.2009) kirjutas loo “Enamik EL-i riike hädas suure eelarvedefitsiidiga” nentides, et *“samal ajal kui Eesti üritab euro saamiseks nõutava kolme-protsendise defitsiidi piiresse jääda, on enamik liikmesriike seda nõuet rikkunud”*. Eurotsooni, sh peamiselt Kreeka probleemide lahkamine Eesti europüüdluste valguses jätkus kuni käesoleva magistritöö uurimisperioodi (mai 2010) lõpuni, mil kirjutab ÄP (Mandel 30.04.2009): *“Euroala laienemine ilmselt seiskub mõneks ajaks. Loodetavasti on Eestil ses osas heas mõttes rong juba läinud. Ja avab teisalt meile kohustuse Kreekat jt aidata”*.

Eurotsooni probleeme, peamiselt üldiselt eelarvedefitsiidi kriteeriumi määra ületavate riikide ja eelkõige Kreeka probleeme käsitlev diskursus paikneb väliskeskkonna teemaväljal ning on tihedalt seotud Eesti europüüdlustega. Probleemid eurotsoonis kerkisid teravalt esile enam-vähem samaaegselt kui oli selge Eesti suutlikkus liituda eurotsooniga 2011. aasta algusest. Seega hõlmab diskursus selliseid väljendeid ja märksõnu nagu „**kääriv liit**“, „**euro on surve all**“, „**rahaliidust väljumine**“, „**väljavalitute klubile kadu kuulutavad**“, „**eurot ohustav võlakriis**“, „**Balti riigid kui etalon**“ jne. Diskursuse iseloomustamiseks sobib Õhtulehe (29.04.2010) juhtkirjas mainitu - *„Ühesõnaga – lisaks oma jamadele saame kaela ka Kreeka ja teiste jamad. Seltsis segasem. Lükaku poliitikud ümber, kui see nii pole“*.

Diskursuse häälteks on EL institutsioonide esindajad, liikmesriikide pea- ja rahandusministrid, rahvusvahelised ajakirjandusväljaanded ning Eesti kõneisikutest peamiselt rahandusminister Jürgen Ligi ja väljaannete toimetused/ajakirjanikud. Kreeka ja eurotsooni probleeme on sageli **defineeritud ka „nende“ mureks** („Seega on tegemist Euroopa probleemiga“), mille suhtes avaldatakse ka rahulolematust *„Kuid sellel tumedal taustal paneb üllatama värsket majandusprognoosi esitlenud Eesti Panga juhi Andres Lipstoki muretus, kelle sõnul Kreekas toimuv Eestit ei puudutavat, kuna too asuvat meist nii kaugel“* (Õhtuleht 29.04.2010). Probleeme kirjeldatakse läbi võrdluste ja vastanduste (metafooride, epiteetide, teravate võrdluste kaudu), nt „regiooni podisemine ja plahvatused“, „Kreeka pensionid annavad silmad ette euroala ühele rikkamale“ jms.

Diskursuse sisuks on ka arutelu eurotsooni tuleviku üle, milles ühelt poolt Eestit käsitletakse võitjana, nt *„Euroala laienemine ilmselt seiskub mõneks ajaks. Loodetavasti on Eestil ses osas heas mõttes rong juba läinud“* (Mandel 30.04.2010). Teisalt aga ka ühena nendest, kes kriisis vaevlevaid riike püsti peab hoidma (kirjeldatuna mustades toonides,

võimendades negatiivset olukorda sõnadega – kokku kukkunud, vankuvat jne): „*Eesti liitub euroga ajal, kui eurotsooni kuuluv Kreeka on sisuliselt kokku kukkunud (...). Euro tulekust oodatud kasu asemel peame hakkama koos teiste euroriikidega vankuvat euroraha püsti hoidma*“ (Õhtuleht 29.04.2010). Negatiivseid võimalikke tagajärgi Eesti jaoks on kirjeldatud umbisikuliselt, viidatud lihtsalt asjatundjatele ning võimendades Kreekale antava abi sisu ja suurust: „*Eesti puhul on arvatatud, et oleksime me juba praegu eurotsooni liikmed, peaksime ainuüksi Kreeka putitamisse panustama terve miljardi*“ (Õhtuleht 29.04.2010).

Oluliseks diskursust iseloomustavaks teguriks on **Eesti positiivse eeskuju esitlemine** Kreeka taustal, kus hinnanguid annavad nii rahandusminister Jürgen Ligi („*Balti riigid esile kerkimas kui etalon*“) ja ka väliseksperdid-ajakirjanikud, üteldes, et kärpimisel annavad Balti riigid Kreekale silmad ette (Rank 17.02.2010).

5.3.3 Läbivad diskursused

Käesoleva alapeatüki raames koondatakse nii valitsuskommunikatsioonis kui ajakirjanduses konstrueeritud läbivad diskursused ning kõrvutatakse iseloomulikud jooned. Valitsuskommunikatsiooni tekste analüüsid ilmnes algselt neli suuremat diskursust ja kolm aladiskursust. Ajakirjandustekstides omakorda seitse suuremat diskursust. Kahe tulemuse kõrvutamisel ja ühisjoonte leidmisel on kokkuvõtte järgmine:

A. „Valusate otsuste“ diskursus

Algselt valitsuse tekstides konstrueeritud „valusad, ent vajalikud otsused“ muutus ajakirjandust analüüsid laiapõhjalisemaks ning diskursuses sisaldunud „vajalikud otsused“ omandas pigem skeptilise ja äraspidise mõõtme. Seetõttu koonduvad valusate otsuste diskursuse alla ühelt poolt valitsuse sõnumid õiglastest ja vältimatutest otsustest ning teisalt ajakirjanduses kasutatud ebaõiglastest ja kannatust provile panevate otsuste kajastused.

B. „Euro kui boonust“ diskursus

Ka selles diskursuses on kaks poolust – valitsus esitleb oma sõnumites peamiselt (mõningate eranditega) eurot kui vahendit või boonust või hüve ning räägib euro nimel tehtavatest valusatest otsustest või ohverdustest suhteliselt harva. Seevastu paradoksaalsel moel on ajakirjanduses levinud eeldus, et valitsus näeb eurot kui ainueesmärki ning sellele üritatakse läbivalt vastanduda ning seda ümber lükata. Seega

on diskursuse elementideks ühelt poolt eurost kui vahendist rääkimine ning teisalt erineva varjundiga sellesama tõestamine (euro ei ole võluvits, võluravim, valge laev).

C. „Eurokursil püsimise“ diskursus

Valitsuskommunikatsioonis eristus selgelt diskursuse hinnanguline pool - Eesti püsib eurokursil. Ajakirjandustekstid andsid sellele aga laiema ja kõhklevama mõõtme. Diskursuses koonduvad läbivad hinnangud ja arvamused sellest, kas Eesti mahub Maastrichti kriteeriumide piiresse, ning kas me oleme valmis ja suutelised liituma eurotsooniga 2011. aastal.

D. „Eesti teistest parem“ diskursus

Eesti eristumisega seotud teemad ilmneseid väga selgelt valitsuskommunikatsioonis, ajakirjanduses seevastu kadus see ära teiste teemade ja euroga seotud mõjude hulka. Samas hakkas see taas esile kerkima seoses eurotsooni probleemidega ning Eesti tublidusega. Seetõttu võiks seda käsitleda ühe läbiva diskursusena, mis on tihedalt seotud ka teiste kirjeldatud diskursustega nagu „Eurokursil püsimise“ ja „Valusate otsuste“ ning valitsuskommunikatsioonis eristunud „Valitsuse tubliduse“ diskursusega, mis ajakirjanduses leiab käsitlemist pisut negatiivsemas võtmes.

E. „Ohverduste“ diskursus

Valitsuse tekstides on ohverdustel väike kaal, mistõttu kaardistati see algselt ühe aladiskursusena. Ajakirjanduses osutus see aga üheks läbivaimaks ja suuremaks diskursuseks, mis erinevalt valitsuse poolt edastatud „solidaarsuse“ ja „rahva toetuse“ mõõtmest muutus see pigem negatiivse varjundiga teemakäsitluseks moto all „kaua veel võib“ ja „liiga kõrge hind“.

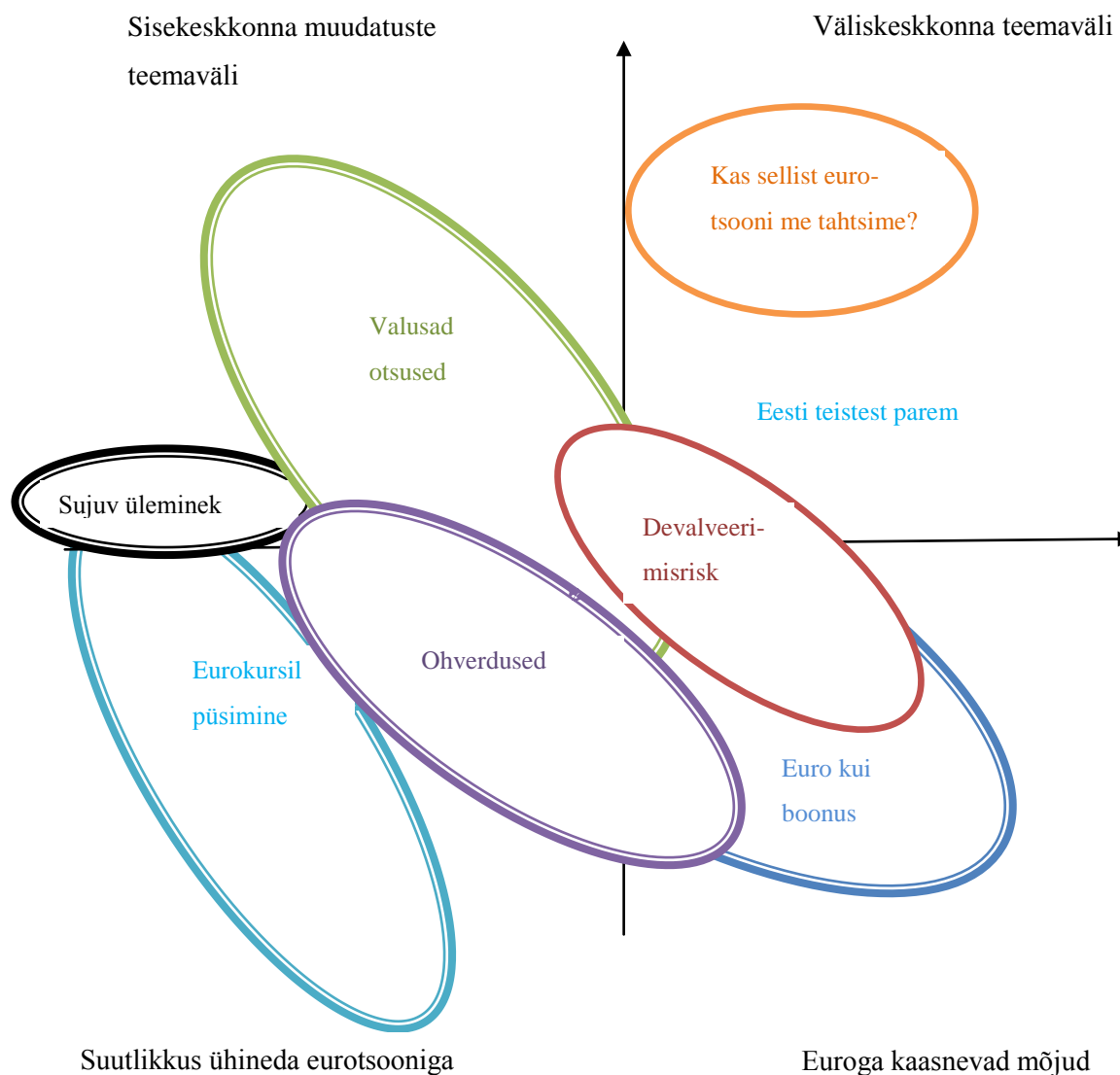
F. „Devalveerimisriski“ diskursus

Eraldi diskursusena kerkisid devalveerimise teemad ajakirjanduses korduvalt esile peamiselt selles võtmes, kas ja millal devalveerimine aset võiks leida, ning kas see on Eesti jaoks mõistlik valik. Samuti leidis eraldi käsitlemist vahetuskursi (mitte)säilimine eurole üleminekul. Kuigi valitsuskommunikatsioonis iseseisvat selleteemalist diskursust ei esinenud, oli ajakirjandustekstides olulisteks häälteks ja tasakaalustajaks ka valitsuse esindajad.

G. „Kas sellist eurotsooni me tahtsime?“ diskursus

Eurotsooni probleeme käsitlev diskursus muutus valdavaks alles 2009. aasta lõpus ning eraldi käsitlemist valitsuskommunikatsioonis selle kohta ei leia. Ajakirjanduses levinud diskursus hõlmab selgelt kahte poolt – eurotsooni probleemide kirjeldamist ja tuleviku arutelusid ning teisalt Eesti rolli nõrgenevas liidus.

Lisaks ülaltoodule võis ajakirjandustekstide, aga ka valitsuskommunikatsioonis hakata täheldama nn „**Sujuva ülemineku**“ diskursust, mis hõlmas praktilisi ettevalmistusi ja juhiseid eurole üleminekul nagu sularahavahetus, paralleelvääringus hindade näitamine jms. Selleks, et saada tervikpilt läbivatest euro-käsitlustest ja seotud teemadest on konstrueeritud diskursused asetatud allolevale skemaatilisele joonisele 26.

Joonis 26. Diskursuste asetsemine neljal teemaväljal, suhtes üksteisega

Nagu jooniselt nähtub, siis hõlmavad peamised diskursused (nii valitsuse kui ajakirjanduse tekstides esinenud diskursused on tähistatud topelt-joonega) sisekeskkonna muudatusi – eelarve kulude piiramine, maksutõusud, majanduse elavdamine jms ning Eesti suutlikkust täita eurotsooniga ühinemiseks vajalikud tingimused. Samas on enamik diskursusi seotud ka euro mõjudega, hõlmates vahetuskursi muutustega ja majanduse usaldusväärsusega seotud teemasid. Päril eraldiseisvaid diskursusi ei ilmnenu (vast ainult eurotsooni probleeme puudutav diskursus). Nagu jooniselt näha on vähe otseselt euroga kaasnevaid mõjusid hõlmavaid diskursusi ning väliskeskkonda puudutavaid teemasid käsitlevaid diskursusi.

6. DISKUSSIOON

Käesoleva, viimase peatüki raames antakse ülevaade töö peamistest järeldustest, vastatakse uurimisküsimustele ning diskuteeritakse töös seatud hüpoteeside paikapidavuse teemal. Lisaks käsitletakse töös kasutatud metoodika õigustatust ning teema edasiarendamise võimalusi.

6.1 Järeldused ja diskussioon

Magistritöö on jagatud tinglikult kaheks – ühelt poolt vaadeldi valitsuskommunikatsiooni põhisündmusi, levinumaid diskursusi ning euro legitimatsioonitaotlust; ning teisalt ajakirjanduse kajastusi ja initsiatiivi teemade algatamisel ning debati arendamisel. Allolevad põhilised töö järeldused koos diskussiooniga on esitatud kahesel jaotusel lähtudes püstitatud uurimisküsimustest.

- **Millised on valitsuskommunikatsioonis konstrueeritud euro teemaga seotud põhisündmused ja avaliku kommunikatsiooni sõlmpunktid?**

Uuringu tulemusel selgus, et valitsuskommunikatsiooni põhisündmused hõlmavad peamiselt kolme tüüpi otsuseid või tegevusi - eelarvedefitsiidi vähendamist, majandusproгноosi muutuseid, sh ka eurosuutlikkuse hindamist ning väliskeskkonnast (EL institutsioonide, reitinguagentuuride jt) tulenevaid hinnanguid-otsuseid. Seega on olulisteks sõlmpunktideks eurost rääkimisel negatiivsete lisaeelarvete arutelud, majandusproгноosid, eelarve heakskiitmine ning Euroopa Komisjoni, IMFi ja teiste organisatsioonide-ekspertide aruanded, proгноosid ja hinnangud Eestile. Sõltuvalt nendest sündmustest ja euroga liitumise realistlikkusest varieerusid ka valitsuskommunikatsiooni sõnumid ja hoiakud eurost rääkimisel.

Peamiste valitsuskommunikatsiooni euro temaatika edastamise kanalitena olid käesoleva magistritöö raames analüüsitud valitsuse, riigikogu, rahandusministeeriumi

pressiteated ning peaministri, riigikogu esimehe kõned ja valitsuse iganädalase pressikonverentsi stenogrammid. Meadow (1980) poliitilise kommunikatsiooni skeemist lähtuvalt oli analüüsiobjektiks pigem meediale kui poliitika vahendajale suunatud informatsioon. Võib ütelda, et valitsuse pressikonverentsid võimaldasid ajakirjanike huvi korral ka laiemaid euroga seotud teemakäsitlusi ja otsest dialoogi.

Eraldiseisvana tõstatati euroga seotud temaatika muuhulgas ka regulaarsetes euro asjatundjate komisjoni tööst informeerivates teadetes, Eesti Panga avalikes ettekannetes ning peaministri välisdelegatsioonide ja ministritega kohtumiste pressiteadetes, kus ühe sõnumina nenditi läbivalt ka Eesti püüdlust mahtuda eurokriteeriumide piiresse või ühineda eurotsooniga esimesel võimalusel. Seda võib tõlgendada ka kui püüdu järjekindlalt kinnistada euro-eesmärgi õigsust ja vajalikkust ning seeläbi legitimeerida euro eesmärki kui sellist.

Nagu töö teoreetilises osas ka viidatud, siis on eestimaalased formaalselt eurole ülemineku eesmärgi legitimeerinud - läbi EL liitumisreferendumi, enamuse toetuse eurole arvamusuuringutes ning ka seotud seaduste, määruste ja plaanide heakskiitmise valitsuse ja riigikogu poolt. Samas võib eeldada, et majanduskriisi tingimustes ja euro eesmärgiga kaasnevate raskete otsuste langetamise vajaduse valguses tuleb pidevalt legitimatsiooni taotleda ka eurole üleminekule kui sellisele. Seega tundub üldise euro eesmärgi kinnistamine, vajalikkuse selgitamine ja tunnustamine vajalik eeldus seotud otsuste legitimeerimisele ning alus legitimatsioonistrateegiale.

- **Milliste teemade, probleemide ja väärtuste kaudu valitsus eurole ülemineku teemat algatab ehk millised on läbivad euro-teemalised diskursused?**

Ülalviidatud kolm põhilist euroga seotud teemavaldkonda tõusid esile ka diskursusanalüüsi käigus – eurole ülemineku suutlikkus, eelarvedefitsiidi ohjamine, väliskeskkonna hinnangud Eestile. Lagerspetz'i ja Vogt'i (2004) kolmest poliitika jaotusest lähtuvalt võib eristada valitsusepoolset legitimatsioonitaotlust järgmistes küsimustes - institutsionaalsel tasandil kriteeriumide täitmine, identiteedipoliitikas Eesti maine kasvatamine ja ümberpositsioneerimine Euroopa kontekstis ning tavapoliitika mõistes eelarvekulused ohjavad otsused. Kriteeriumide täitmist puudutavad otsused on sisuliselt küll seotud nn tavapoliitika teemadega, kuid siiski formaalselt nt konvergensiraporti heakskiitmine, statistikaameti hinnangud

inflatsioonikriteeriumidele, euro kasutuselevõtu aruande heakskiitmine jt on suhteliselt institutsiooni- ja eliidikesksed ning ei nõua ka põhitähelepanu legitimatsioonistrateegias. Identiteediküsimused on Lagerspetz'i ja Vogt'i sõnul olulised sõltumata ajast ja ühiskonnast ning riigi positsiooni maailmas tuleb pidevalt redefineerida. Seega võiks arvata, et valitsuse legitimatsioonitaotluse üks põhifookustest asetub euro kontekstis eelarvedefitsiidi ohjamise otsustele ning teine riigi ja rahvuse identiteediküsimustele. Seda väidet kinnitavad ka valitsuskommunikatsioonis eristunud neli peamist diskursust.

Diskursuse „Valusad otsused“ läbivaks hoiakuks on, et valusad, ebapopulaarsed ja keerulised eelarve kulude piiramise ning tulude suurendamise otsused on vajalikud ja vältimatud. Valusate otsuste peamiseks eesmärgiks on valitsussektori defitsiidi ohjamine, aga ka korras rahandus, mõnel juhul ka euro. Väärtustena apelleeritakse ühiskonna ja poliitiliste erakondade solidaarsusele, rahva ühtsusele ja toele, milles võib näha üht selget valitsuse legitimatsioonitaotluse väljendust. Diskursuses eristusid ka kaks aladiskursust, millest esimeses – ohverduste diskursuses esinesid viited senitehtud ohverdustele ja juba vilja kandvatele tulemustele, mida võiks nimetada ka omamoodi motivatsioonipaketiks edasiste võimalike kärbeta jaoks.

Teiseks oluliseks diskursuseks on „Euro kui boonus“, mille läbivaks sisuks on eurost rääkimine kui vahendist, mõõdust või hüvest, mitte peamisest eesmärgist. Eesmärgina rõhutatakse korras rahandust kiirema kriisist väljumise ja usaldusväarsuse kasvu eesmärgil. Väärtusena apelleeritakse majanduse, riigi ja valitsuse usaldusele ning usaldusväarsusele. Küll valitsuskommunikatsioonis eraldiseisev, kuid sisuliselt siiski viimasena viidatud diskursusega seotud on ka „Eurokursil püsimise“ diskursus. See hõlmab Eesti euro-kriteeriumidele vastamist ja üldist suutlikkust puudutavaid sõnumeid, mis varieeruvad sõltuvalt prognoosidest, majandusolukorra muutustest või järjekordse eelarvekärpe kokkuleppimisest. Oluliseks diskursuse elemendiks ja lisaväärtuse andjaks on välisekspertide ja EK positiivsete arvamuste-hinnangute kasutamine, millega viidatakse valitsuse adekvaatsusele ja õigetele sihtidele.

Viimaseks suuremaks diskursuseks analüüsitud tekstide põhjal saab välja tuua „Eesti teistest parem“ diskursuse, mis hõlmab ühelt poolt Eesti senist ja tulevast rahanduspoliitikat laiemalt ning peamiselt Eesti muutunud või muutuvast rollist seoses euroga. Diskursuses kasutatakse Eesti parema positsiooni presenteerimist võrreldes

teiste riikide või eurotsooniga läbi tubliduse ja unikaalsuse. Oluline aladiskursus on siinjuures „Valitsuse tubliduse“ diskursus, mis keskendub valitsuse maine kujundamisele, ning mida iseloomustab õigete, õigeaegsete ja adekvaatsete otsuste langetamine ning riigi kriisist välja juhtimine. Viimane viitab üpris selgelt valitsuse usaldusväärsuse ja tunnustatuse kasvu taotlemisele. Arvestades töö empiirilistes lähtealustes ning Lagerspetz'i ja Vogt'i poolt viidatud rahvusliku enesemääramise teemade olulisust eestlaste jaoks, on positiivse märgiga identiteediküsimuste legitimatsioonitaotlusse lülitamine igati asjakohane samm.

Peamisteks ülaltoodud diskursuse häälteks on eelkõige peaminister, seejärel rahandusminister ning toetajateks riigikogu esimees ja rahanduskomisjoni esimees. Eraldi vaadeldi ka sõltumatute ekspertide ehk Eesti panga rolli diskursustes ning ilmnes, et eurokursil püsimise diskursuses on pangal ilmselgelt toetavad sõnumid. Erinevuseks on „Euro kui boonus“ diskursus, kus on täheldatav äraspidise sõnumi edastamine, mis tähendab euro sidumist valusate kärbeta ja tulude suurendamise vajadusega ning sellele eesmärgile pühendumise rõhutamine.

Nagu diskursusanalüüsist nähtus, siis üheks legitimatsiooni vahendiks on solidaarsuse ja ühtsuse rõhutamine valusate otsuste langetamisel. Huvitav seos ilmnes sellega ka töö empiirilistes lähtealustes esitletud arvamusuuringutega, mille kohaselt (The Gallup Organization 2009) on eestlaste seas hüppeliselt hakatud väärtustama solidaarsust. Seega on tegemist legitimatsioonitaotluses olulise ja eesmärgi teeniva elemendiga. Lisaks solidaarsusele ja ühtsusele olid diskursustes esinevateks positiivseteks väärtusteks – usaldus, usaldusväärsus, Eesti unikaalsus ja eristuvus, tublidus, vastutustundlikkus, millele on raske vastanduda ning neid väärtusi kahtluse alla seada.

Pöördudes veelkord Lagerspetz'i ja Vogt'i poolt käsitletud identiteedi- ja tavapoliitika küsimuste tähtsuse juurde, selgub, et valitsuskommunikatsioonis peaaegu puuduvad mõningad arvamusuuringutes (Saar Poll OÜ 2010; TNS Emor 2010) välja toodud rahvuse ja riigi defineerimisega seotud teemad (krooni kui omariikluse sümboli kaotamine ning eurotsooni probleemid) ja igapäevast elu-olu puudutavad küsimused (hinnatõus, euro mõju inimeste sissetulekutele, tööturule ning ka eurole ülemineku praktilised aspektid). Vastavalt eurole ülemineku kommunikatsioonistrateegiale on eurole ülemineku praktiliste aspektide tutvustamine ilmselt taotluslik ning hakkab

sõnumistrateegias rohkem väljenduma 2010. aasta teises pooles. Kuid töö empiirilistes lähtealustes toodud viited eestlaste pragmaatilistele väärtushinnangutele ning ka teiste riikide näitel kiire kasu ootus võiksid iseenesest leida laialdasemat kasutamist ka legitimatsioonistrateegia osana ning olla üheks komponendiks Meadow kommunikatsioonimudeli ootustele vastamise ahelas.

- **Kuivõrd taotletakse dialoogi avalikkusega?**

Nagu eelpool öeldud, oli valitsus valmis astuma dialoogi avalikkusega ning seda eelkõige valitsuse pressikonverentside vahendusel. Samuti ilmnes, et valusate, ent vajalike otsuste diskursuses rääkisid kaasa ka ajakirjanikud ning olid omamoodi diskursuse hoidjateks küsides lisaküsimusi ja püstitades kärpimise teemasid ka siis, kui need pressikonverentsi teemaderingi ei kuulunud. Teisisõnu aitasid kaasa diskursuse reprodutseerimisele. Samas tuleb ka tähele panna, et valitsus piirdus dialoogi avamises siiski enda agendaga ning nagu diskursusanalüüsist ilmnes, siis kasutas eelkõige eelarveotsuste kommunikatsioonis sageli ka deklaratiivset kõnestiili ja jõulist võimupositsioonile rõhutamist, mis ei jäta alati dialoogiks ruumi.

Kokkuvõtlikult esimesele peamisele uurimisküsimusele vastates - **milliste kommunikatiivsete vahenditega valitsus legitimeerib eurole ülemineku**, võib märkida järgmist:

- Kommunikatsioonisündmuste aegrea ning diskursusanalüüsi tulemusel ilmnes, et peamiselt hõlmas legitimatsioonitaotlus kolme suuremat teemat:
 - institutsionaalsel tasandil Maastrichti kriteeriumide täitmise suutlikkusega seotud otsused, tegevus ning seda läbi diskursuse „Eesti eurokursil püsimine“;
 - identiteedipoliitikat just eelkõige euro positiivsete mõjudega seoses ning Eesti ja valitsuse positsiooni paranemisest võrreldes teiste riikidega läbi „Eesti teistest parem“ ja „Valitsuse tubliduse“ diskursuse, milles apelleeritakse Eesti tublidusele ja paremale positsioonile teiste Euroopa riikidega võrreldes;
 - valitsussektori eelarvepositsiooni parendavaid otsuseid – kulude kärped, maksutõus jne „Valusate otsuste“, „Euro kui boonus“, „Ohverduste“, „Riigi pankroti vältimise“ kaudu.

- Ehkki formaalselt on Eesti rahvas andnud EL liitumisreferendumil jah-sõna euro eesmärgile ning kinnitanud oma toetust avaliku arvamuse uuringutes, siis ilmnes legitimatsioonitaotlus ka euro eesmärgile kui sellisele, mida toetab kaudselt ka eurokursil püsimise diskursus ning mis võiks olla valitsuse legitimatsioonistrateegia aluseks.
- Legitimatsioonitaotlus ei puuduta negatiivse tooniga identiteedi küsimusi (krooni kui sümboli kadumine, iseotsustusõiguse vähenemine ning eurosooni probleemid), mis on viimastes uuringutes uuesti eestlaste jaoks oluliseks muutunud.
- Diskursustes ilmnenu läbivateks väärtusteks on solidaarsus, ühtsus, usaldus, usaldusväärsus, Eesti unikaalsus ja eristuvus, tublidus, vastutustundlikkus, millele on raske vastanduda ning neid väärtusi kahtluse alla seada.
- Valitsus pakub ja algatab omalt poolt dialoogi avalikkusega, kuid seda suhteliselt piiritletud teemade raames ning mõnel juhul ka teisitimõtlemit vältides.

Töö teoreetilises osas käsitleti ka legitimatsiooni kriiside teket ja tendentse, kuna algsel materjaliga tutvumisel ilmnemid euro teematikas teatud kriisitendentsid (nt eelpool viidatud ohverduste või valusate otsuste diskursuse raames ning pensionide alandamise teema) ehk nagu Habermas (1975) ütleb, see on olukord, kus võim ei suuda säilitada piisavat masside lojaalsust. Siiski võib märkida, et valitsus püüdis oma kommunikatsioonis kriisi ennetada ja see ka õnnestus. Olgu siin üheks kriitilisemaks näiteks opositsiooni püüdlused kleepida valitsusele pensionide alandamise või devalveerimise kavatsusi.

Magistritöö raames uuriti euro teema käsitlemist Eesti ajakirjanduses nii kontentanalüüsi kui diskursusanalüüsi meetodeid kasutades ning lähtuvalt püstitatud uurimisküsimustele on järeldused alljärgnevad.

- **Milline on euro teema kajastamise sagedus ja selle muutus erinevates päevalehtedes ning kuidas see on seotud valitsuskommunikatsiooniga?**

Kontentanalüüsi käigus kodeeritud 305st artiklist ilmus suurem osa ÄP-s ja Postimehes ning nendest umbes kaks korda vähem EPL-is (sh Ärileht) ja Õhtulehes. Põhjuseks võib olla Postimehe keskendatus eelarvega seotud teemadele, mis vaadeldud

ajaperioodil domineerisid ning ÄP aktiivsus nii eurosuutlikkuse kui eurotsooni uudiste kajastamisel, mis 2010. aasta alguses omandasid avalikus diskussioonis erilise tähtsuse.

Artiklite hulk varieerus kuude lõikes väga palju, enim euroga seotud artikleid avaldati 2010. aasta veebruaris. Euroga seotud artiklite esinemissagedusest võib leida korrelatsiooni välis- ja sisekeskkonna ning eelkõige valitsuse tegevuse ja sündmustega. Näiteks suureneb hüppeliselt liitumise tõenäosust ja suutlikkust käsitlevate artiklite arv euro eesmärgi kinnitamise, 2010. aasta eelarve kokkusaamise ja valitsussektori defitsiidi numbri selgumisega. Ka on näha, et praktilised ettevalmistused leidsid kajastust peale valitsuse sellekohast tööd ja sõnumeid (asjatundjate komisjoni kokkukutsumine, ettevalmistustest kommunikeerimine).

Artiklite läbivat konteksti analüüsides selgub, et peamiselt kirjutati eurost ülemineku tõenäosust puudutavates, üldist majandusolukorda ja riigi rahanduse ehk valitsussektori defitsiidi probleeme lahkavates artiklites. Võib näha, et võrreldes valitsuskommunikatsiooniga on ühe dominantse teemana kerkinud senisest enam esile majandusolukord ja euro mõju majandusstabiilsusele. Suhteliselt vähe käsitleti eurot sotsiaalvaldkonna teemadega seoses nagu tööpuudus, toetused ja inimeste sissetulekud. Ühe kontentanalüüsi leiuna ilmnes euroga seotud artiklite teemavaldkonna „muu“ kategooria all ka korduvad arutlused, kas euro on eesmärk või vahend, mis iseloomustab valitsuse üht läbivat diskursust.

Lisaks valitsuskommunikatsioonis domineerinud teemadele, käsitleti ühe suurema ja läbivama teemana ajakirjanduses eurot vahetuskursi ja devalveerimise valguses, mis ilmselt sensitiivsuse tõttu puudub valitsuskommunikatsioonis. See on üks positiivne näide ajakirjanduse poolsest teemade algatusest, kuna devalveerimise ja vahetuskursi muutusega seotud hirmud kajastavad ka töö empiirilistes lähtealustes toodud inimeste kartusi ja kõhklusi seoses euroga. Sarnaste teemade tõstatamist võib tõlgendada kui kodanike nõudmiste vahendamist valitsusele lähtuvalt Meadow (1980) poliitilise kommunikatsiooni mudelist. Teine ajakirjandustekstidest lisanduv aspekt on eurotsooni olukord, mis on Eesti europüüdluste taustal samuti valitsusele suhteliselt komplitseeritud teema, kuid leidis siiski ajakirjanduses laialdast tasakaalustatud tähelepanu. Sarnaselt valitsuskommunikatsioonile esines Eesti eristumisega seotud teemade kõrval vähe teisi identiteedipoliitikale omaseid teemasid - kroonist loobumise argumente, Eesti otsustusõigusest ja oma rahapoliitikast loobumist jms, mis nagu

eelpool välja toodud, võiks Eesti inimesi huvitada. Samuti ei esinenud eriti palju Lagerspetz'i ja Vogt'i käsitlele toetudes selliseid tavapoliitika teemasid nagu reisimine, tarbimine, raha vahetamine, euro mõju tööpuudusele, säästude säilimine jms, mis loetleti arvamusuuringutes euroga seotud oluliste teemadena.

Seega võib meediakajastuste põhjal näha, et ajakirjanduses oli valitsuskommunikatsioonile üpriski sarnane teemavalik. Lähtudes eurole üleminekuga seotud laiast teemade skaalast ning avaliku arvamuse uuringutest, oleks võinud eeldada läbivamaid ja jõulisemaid teemapüstitusi ka teistel tavapoliitika olulistel teemadel.

- **Millised on meedias euroga seotud teemad, probleemid ja väärtused ehk millised on meedias konstrueeritud euro-teemalised diskursused?**

Ajakirjandustekstides ilmneseid osaliselt valitsuskommunikatsioonist tuttavad diskursused, kuid erinesid hoiakud ja väärtused. Lisandusid ka mõned päris uued diskursused. Erinevalt valitsusest, on ajakirjanduse käsitus ühe diskursuse raames arusaadavalt palju laiapõhjalisem, kaasates erinevaid hääli nii Habermas'i demokraatliku arutelu osapoolte kui Fairclough'i käsitle kohaselt. Mitmed valitsuskommunikatsiooni diskursused omandasid meedias vastupidise sisu ja tähenduse või ka skeptilisema hoiaku. Diskursustele on omased valitsusega rääkimine võimupositsioonilt – „valitsus peab“, „Eestil tuleb“ jm.

Peamisi diskursusi vaadeldavates tekstides oli kokku seitse. Ajakirjandustekstides eristusid osaliselt samad valitsuskommunikatsioonis domineerinud diskursused - „Eesti püsimine eurokursil“, „Valusad otsused“, „Ohverdused“ ja „Eesti teistest parem“. Esimese, eurokursil püsimise diskursuse raames anti teemale ajakirjanduses laiem ja kõhklevam mõõde kaheldes Eesti võimekuses täita kriteeriumid või ka arutledes euroga liitumise tähtsaja üle. Valitsuse tekstides konstrueeritud „valusad, ent vajalikud otsused“ muutus ajakirjandust analüüsides laiapõhjalisemaks ning omandas pigem skeptilise ja äraspidise mõõtme, mida iseloomustati dramaatiliste väljendite kaudu. Samas võis märgata ka hääli, kes andsid kõrpeotsustele ka positiivse varjundi.

Valitsuse tekstides oli ohverdustel väike kaal, mistõttu kaardistati see algselt ühe aladiskursusena. Ajakirjanduses osutus see aga üheks läbivaimaks ja suuremaks

käsitluseks, mis erinevalt valitsuse poolt edastatud „solidaarsuse“ ja „rahva toetuse“ mõõtmest muutus pigem negatiivse varjundiga teemakäsitluseks - „kaua veel võib“ või „liiga kõrge hind“.

Üks osa „Euro kui boonuse“ diskursusest on sarnane valitsuskommunikatsioonis esinenule - euro on vahend, mõõt, boonus. Kuid paradoksaalsel kombel pööratakse see ajakirjanduses teise äärmusesse - süüdistades valitsust kõikide otsuste asetamises eurokaardile. Seetõttu leiab ajakirjandustekstidest läbivaid arutlusi või vastuvaidlemisi väitele, et euro on ainuke päästerõngas, valge laev, võluravim jne. Sellega seoses ilmnes huvitav paralleel ka arvamusuuringutega, mille kohaselt enamus eestlasi ei usu, et euro aitab meie majandust stabiilsemale rajale suunata (TNS Emor 2009).

Ajakirjandustekstidest lisanduvate teemakäsitlustena eristusid ka kaks uut diskursust - „Devalveerimisrisk“ ja „Kas sellist eurosooni me tahtsime?“. Kuigi valitsuskommunikatsioonis iseseisvaid selleteemalisi teemapüstitusi ei eristunud, olid ajakirjandustekstides olulisteks häälteks ka valitsuse esindajad.

Seega esinevad ajakirjanduses sisult (mitte küll hoiakutelt ja väärtustelt) samad teemakäsitlused, millega pakub euro teemat välja valitsus, kuid kahe suurema diskursusena lisanduvad ka eurosooni probleeme ning devalveerimist hõlmavad lähenemised. Võib siiski järeldada, et kuigi ajakirjandus ei ole euroga seotud teemaderingi (läbivate, mahukate käsitlustena) oluliselt mitmekesistanud, ilmnevad diskursuste raames, häälte, argumentide, hoiakute ja väärtuste paljus, mis Habermas'i sõnul on üks vääramatu legitimeerimise eeltingimus.

Samas tõstatub siiski küsimus, kas Meadow poliitilise kommunikatsiooni mudeli ja McNair'i meedia rolli määratluste valguses on meedia täiel määral kodanike häält esindanud ning nõudmisi valitsusele edastanud. Lagerspetz'i ja Vogt'i poliitika kolmeses jaotusest lähtuvalt ei tõstatanud meedia läbivalt mitmeid, ehk ootuspäraseid euroga seotud tavapoliitika küsimusi - tööpuudus, säästus, praktilised üleminekut puudutavad aspektid ning identiteedi ja enesedefineerimisega seotud aspektid – krooni kui sümboli kadumine, eurosooni probleemid, mis ilmnemise oluliste teemadena erinevates arvamuskäsitlustes.

Kindlasti ei saa teha sellest järeldust meedia suutmatuse kohta uusi ja rahvale lähedasi teemasid kajastada, sest tegemist võib olla ühelt poolt just ka uuringutes välja toodud eestlaste materialistlike väärtuste ning poliitilise kultuuri arengu aspektidega,

ehk et sellelaadseid nõudmisi ei edastatudki. Põhjendatuks osutusid osaliselt ka Lagerspetz'i poolt välja toodud küsimused Habermas'i ratsionaalse kommunikatsiooni mudeli kehtivuse kohta ning kahtlused, et just ratsionaalsuse argumentidest lähtuvalt võib teemade valik ja esitajad olla piiratud, võimaldades eliidikeskseid arutelusid.

- **Kes on euro-teemalise kommunikatsiooni osapooled ja milline on nende suhtumine/arusaam eurole üleminekust.**

Kontentanalüüsi tulemusel olid artiklites viidatud ja tsiteeritud allikad ehk kommunikatsiooni osapoolte esindatus mitmekesine. Lähtudes magistritöö teoreetilises osas käsitletud poliitilise kommunikatsiooni ja demokraatliku arutelu osapoolte kaardistamisest (valitsus, koalitsioonipoliitikud, ametnikud; sõltumatud eksperdid; erasektori esindajad; arvamusliidrid, teadlased; ajakirjanikud), võib täheldada kõigi nende esindatust euroga seotud tekstides. Kõige enam anti sõna valitsuse ja koalitsiooni esindajatele, vaid veidi vähem arvamusliidritele ja erasektorile. Üllatavalt nõrk ja väikesearvuline oli opositsiooni hääl. Kontentanalüüsi käigus tuli välja, et valitsuskommunikatsioonis mittesisalduva vahetuskursi ja devalveerimise kõneisikuteks meedias on valdavalt valitsuse ja koalitsiooni esindajad, järgneb erasektor ning Eesti arvamusliidrid.

Arvamuslugude põhjal, mis väljendavad selgelt ühe või teise osapoole arvamust on prevaleeriv väljaannete enda arvamus ehk McNair'i (1995) kohaselt nn rahva nõudmisi esindav hääl. Läbivalt kõikide osapoolte ütlustes ja kirjutistes räägitakse enim Eesti eurovõimekusest üldiselt. Erasektor ja arvamusliidrid arutavad ka eurole ülemineku aja teemal, valitsus seevastu keskendub eelarvedefitsiidi kriteeriumi saavutamisele. Euro kasutuselevõtu mõjudest räägitakse enim majandusolukorra paranemise kontekstis (või skeptikud siis pigem sellest, et see meie majandust ei aita) ning selles osas on eestvedajaks erasektori esindajad. Samuti tuuakse väga sageli, enim just valitsuse esindajate poolt välja riigi ja majanduse usaldusväärsuse argumenti.

Kuigi enamik artikleid olid tonaalsusest pigem negatiivsed, avaldati otseselt euro kui ühisraha kasutamise vastaseid seisukohti vaid üksikuid (nt Raig), enamjaolt puudutas skepsis või vastasus eurole ülemineku tähtaja mõistlikkust, eelarvekärbete sisu ja ulatust ning euro käsitlemist kui ainukest hooba kriisist väljumisel. Seega väga selget polaarsust eurole ülemineku hoiakute osas analüüsi käigus ei tuvastatud, küll aga

valitud diskursuste sees euroga seotud teemade erinevat käsitlemist ja hinnanguid. Võib ütelda, et Ivar Raigi näide iseloomustab Meadow poliitilise kommunikatsiooni skeemis neid üksikuid indiviide, kes on ise suutelised oma nõudmisi väljendama meedias ja/või valitsuses, kuid samas tuleb möönda, et need kirjutised ja seisukohad ei tekitanud täiendavat dialoogi meedias ega ka edasist arutelu valitsuse esindajate poolt.

- **Kas meedias tekib dialoog valitsuse ja avalikkuse vahel?**

Lähtudes töö teoreetilises osas tutvustatud Meadow (1980) poliitilise kommunikatsiooni mudelist, võib väita, et see kehtis üldjoontes euro kommunikatsiooni iseloomustamiseks. Arvestades kontentanalüüsist ilmnenud kommunikatsiooni osapoolte representatiivsust, meedia poolt erinevate osapoolte nimel teemade tõstatamist ja argumenteeritud arutlusi, võib järeldada selle põhimõttelist paikapidavust. Selles valguses oli isegi huvitav jälgida valusate otsuste diskursuse raames ühelt poolt ajakirjanike etteheiteid karmidele kärpeotsustele ning teisalt nn uute valusate otsuste ootust valitsuselt (kas siis euro eesmärgi saavutamise nimel või solidaarsusprintsipi silmas pidades). Üheks Meadow poliitilise kommunikatsiooni toimemudeli kehtivuse kinnituseks on näiteks devalveerimise ja vahetuskursiga seotud teemakäsitlused, mille puhul ei ole päris täpselt jälgitav teemapüstituse alge, kuid võib arvata, et nõudmiste esitajaks võis olla grupp ekspordiga tegelevaid ettevõtjaid, kes läbi meedia oma argumendid ja nõudmised edastasid. Kuigi valitsuskommunikatsioonis sedalaadi teemapüstitusi ei esinenud ning teemat üritati pigem vältida, kaasati aruteludesse nii valitsuse liikmeid, ametnikke kui sõltumatuid eksperte. Sarnaste näidete varal (nt ka eurotooni probleemid, hinnatõus) võis täheldada, et ka arutelu sisu vastas Habermas'i poolt nimetatud ratsionaalsuse, vastastikkuse mõistmise ning isegi konsensuse saavutamise taotluse printsiipidele.

Erinevate kommunikatsiooni osapoolte häälte esindatuses annab tunnistust ka artiklite žanriline analüüs, millest nähtus arvamusaluste suur ülekaal ehk kommunikatsiooni osapoolte selged seisukohad ja sügavam arutelu euroga seotud teemadel. Nagu töö teoreetilises osas viidatud, siis võib McNair'i sõnul kodanike hääl väljenduda just enim väljaannete juhtkirjades, kommentaarides ja arvamusalustes. Ka see aspekt ja kodanike hääle representatiivsus leidis kontentanalüüsi käigus kinnitust

(enim arvamuglugusid/kommentaaie on kirjutatud just ajakirjandusväljaannete endi ajakirjanikud).

Seega olid euroga seotud teemade puhul täidetud töö teoreetilises osas viidatud Habermas'i käsitlese järgi legitiimsuse tekkeks vajalikud eeldused ning esitatud Meadow kommunikatsioonimudel põhimõtteliselt toimis. Siiski, nagu eelpool toodud, ajakirjandus on tõstatanud ja kajastanud küll selliseid olulisi teemasid nagu hinnatõus, euro kasutuselevõtu aeg, mõju alatustasemele jt, kuid need ei jää eelarveotsuste ja suutlikkusega võrreldes domineerima ega loo omaette diskursust. Nii nagu valitsus ei tõsta aruteluks negatiivse sisuga identiteediga seotud teemasid, ei tee seda ka ajakirjandus. Kontentanalüüsi tulemusena räägitakse eurost vähe ka sotsiaalses kontekstis ning sotsiaalsete probleemidega seoses, kuigi arvamusuuringutest ilmnes, et kõige suurem probleem riigis on inimeste arvates on tööpuudus (68 protsenti kodanikest).

Kokkuvõtvalt võib teise uurimisküsimuse - **kuidas on eurole ülemineku teema kajastatud Eesti ajakirjanduses** kohta märkida järgmist:

- Euroga seotud artiklite esinemissagedusest võib leida korrelatsiooni välis- ja sisekeskkonna ning eelkõige valitsuse tegevuse ja sündmustega.
- Peamiselt kirjutati eurost ülemineku tõenäosust puudutavates, üldist majandusolukorda või riigi rahanduse ehk valitsussektori defitsiidi probleeme lahkavates artiklites.
- Lisaks valitsuskommunikatsioonis domineerinud teemadele käsitleti ühe suurema teemana ajakirjanduses eurot vahetuskursi ja devalveerimise valguses ning arutleti eurotsooni probleemistiku üle.
- Euroga seotud teemaderingis esines tagasihoidlikult mitmeid arvamusuuringutest ilmnenud olulisi teemasid nagu raha kui sümbol, Eesti otsustusõigus, euro mõju tavainimesele (sissetulek, töövõimalused jne).
- Läbi viidud diskursusanalüüsis ilmneseid osaliselt valitsuskommunikatsioonile sarnased diskursused, erinedes aga hoiakute, häälte, argumentide ja väärtuste osas. Lisandusid ka mõned uued diskursused. Kui koondada nii valitsuskommunikatsiooni kui ajakirjanduses domineerinud diskursusi, siis on üldpilt järgnev:

- Domineerivamaid diskursusi oli „Valusate otsuste“ diskursus, mis muutus ajakirjandust analüüsides laiapõhjalisemaks ning omandas pigem skeptilise ja äraspidise mõõtme. Kui valitsuse tekstides on ohverdustel väike kaal, siis ajakirjanduses osutus see üheks läbivaimaks ja suuremaks diskursuseks, mis erinevalt valitsuse poolt edastatud „solidaarsuse“ ja „rahva toetuse“ mõõtmest muutus pigem negatiivse varjundiga teemakäsitluseks.
- „Eurokursil püsimise“ diskursuse raames andsid ajakirjandustekstid valitsuskommunikatsiooni positiivselt jõustavale diskursuse versioonile laiema ja kõhklevama mõõtme.
- „Euro kui boonus“ osutus valitsuskommunikatsiooni analüüsiga kõrvutades üheks polaarsemaks diskursuseks. Valitsus esitles oma sõnumites enamjaolt eurot kui vahendit või hüve, seevastu on ajakirjanduses levinud diskursuse osaks väide, et valitsus näeb eurot kui ainueesmärki, isegi „võluvitsakest“ või „valget laeva“.
- Ajakirjanduses lisandusid uute ja eraldiseisvate diskursustena „Devalveerimisrisk“ ning „Kas sellist eurosooni me tahtsime?“, mis olid arutlevad ja erinevaid hääli sisaldavad diskursused.
- Kontentanalüüsi tulemusel võib järeldada, et arutelu meedias oli erinevaid kommunikatsiooni osapooli kaasav. Samuti said legitimatsiooniprotsessi peamised, ka Habermas'i, McNair'i ja Meadow poolt viidatud demokraatliku arutelu ja mitmesuunalise poliitilise kommunikatsiooni eeldused põhitasandil täidetud.

Ülaltoodust tulenevalt võib väita, et **esimene töös püstitatud hüpotees** - valitsus püüab euro kaudu legitimeerida majanduskriisist väljumise strateegiat, ei leidnud otseselt kinnitust.

Valitsus püüdis pigem nii „Valusate, ent vajalike otsuste“ kui „Euro kui boonus“ diskursuste kaudu hoiduda euro eesmärgi rakendamisest valusate otsuste vankri ette. Samas selgus aga huvitaval kombel, et kuigi valitsus ei püüdnud euro eesmärgiga legitimeerida valusaid otsuseid, tajusid seda aga just niimoodi nii arvamusiidrid, erasektori esindajad kui ajakirjanikud, kes läbivalt euro eesmärgiga seotud diskursuse osana süüdistasid valitsust euros kui võluvitsa, võluravimi või valge laeva nägemist.

Ilmselt on oma roll siin ka muidu valitsuse diskursuste toetavaks hääleks olnud Eesti Pangal, kes läbivalt oma sõnumites seostas kärpeid, tulude suurendamist jt meetmeid otseselt vajadusega saavutada euroeesmärk. Teisalt toetas sarnast mõistmist valitsusepoolne paralleelne ja väga jõuline „Eesti püsib eurokursil“ diskursuse raames euro eesmärgi ühemõttelise prioriteetsuse esitamine. Seega võib põhjus olla antud töö teoreetilisest käsitlusest lähtuvalt Habermas’i poolt toodud ühe legitimatsiooni eelduse – ühistel väärtustel ja arusaamadel põhineva kommunikatsiooni mittetoimimises ning vaatamata valitsuse taotlustele, mõisteti ja tõlgendati siiski eelarvekuluseid, majanduse elavdamist, maksutõuse jt otsuseid vahendina euro eesmärgi saavutamisel.

Võib väita, et kommunikatiivses plaanis oleks võinud eurole üleminekut rakendada majanduskriisist väljumise strateegia etteotsa, kuna valmisolek ühe kindla eesmärgi nimel valusad otsused üle elada oli ühiskonnas olemas, liiatigi veel olukorras, kus vastuhüvedena sai lubada kiiret kriisist väljumist, majanduse stabiliseerimist, kõigi heaolu suurenemist. Sellisel juhul oleks tulnud aga legitimatsioonistrateegiasse lülitada enam tavapoliitika teemasid ja konkreetselt euro mõjude pragmaatilise sisuga paketti tavainimese seisukohalt. Samas oleks lõppenud sarnane legitimatsioonistrateegia kriisiga, juhul kui eesmärk oleks jäänud saavutamata.

Teine seatud hüpotees - euroga seonduvate otsuste ja tegevuste legitimatsiooniprotsessis on aktiivseks ja agendat määravaks pooleks valitsus, meedia roll kodanike ootuste ja nõudmiste esindamisel jääb ühekülgselt, leidis osaliselt kinnitust.

Kontentanalüüsi käigus selgus, et ajakirjanduses domineerinud eurole üleminekuga seotud teemad vastasid suures plaanis valitsuse poolt algatatud sündmustele ja kommunikatsioonile, veidi suurema rõhuga euro eesmärgi ja ülemineku mõjul majandusolukorrale ning majanduskeskkonnal üldisemalt. Samuti ilmnis teatud korrelatsioon valitsuskommunikatsiooni teemapüstituste ja ajakirjanduses käsitletud teemade esinemissageduse vahel. Diskursusanalüüs andis tunnistust, et meedia ei võtnud üks-ühele omaks valitsuse poolt edastatud diskursusi, lisades nende raames erinevaid hoiakuid, väärtuseid ja argumente ning võimaldades erinevate kommunikatsiooni osapoolte osalust. Samuti lisandusid kaks suuremat eraldiseisvat diskursust, mida valitsuskommunikatsioonis ei olnud eristatavad.

Lähtudes töö teoreetilises osas toodud kommunikatsioonimudelile ja ootustele meedia suhtes võib väita, et ajakirjandus siiski ei vastanud täiel määral kodanike hääle esindaja rollile. Töö empiirilistes lähtealustes toodud murettekitavatest teemadest ei esinenud ajakirjanduses iseseisva ja ulatusliku teemakäsitlemisena näiteks euro mõjud tavainimese heaolule, tööpuudusele ja säästudele ning ka identiteedipoliitikat hõlmavaid teemasid nagu krooni kui sümboli kadumine jt. Samas järeldub, et ajakirjandus võimaldas laiapõhjalist arutelu just erinevaid kommunikatsiooni osapooli kaasates (v.a. opositsioonipoliitikud) andes peaaegu võrdselt sõna nii valitsusele, aramusliidritele kui erasektori esindajatele ning esindades juhtkirjade, aramusartiklite ja kommentaaride näol ka nn rahva häält.

Ka edaspidi oleks huvitav jälgida uute euroga seotud teemakajastuste ning diskursuste teket ja arengut. Nagu töö alguses viidatud eurole ülemineku kommunikatsioonistrateegias toodud, keskendub edasine kommunikatsioon eurole üleminekuga seotud praktilistele külgedele, mida detailselt jälgides saab käesoleva magistritöö raames esitatud nn makropildist juba detailsema analüüsi legitimatsiooni- ja poliitilise kommunikatsiooni kehtivuse ning ajakirjanduse ja valitsuse rollide kohta.

6.2 Meetodi kriitika ja edasiarendamise võimalused

Käesoleva alapeatüki raames tuuakse välja töö valmimise ja uuringute läbiviimise käigus ilmnenu kitsaskohad ning pakutakse välja võimalikud teema edasiarendused.

Magistritöö raames kavandatud uuringute läbiviimiseks valitud metodoloogia oli üldjoontes piisav ja võimaldas euro temaatikat süvitsi uurida nii valitsuskommunikatsiooni kui ajakirjanduse aspektist ning anda uurimisküsimustele piisavalt põhjalikud vastused. Siiski ilmnemisele ka mõned vajakajäämised.

Kontentanalüüsi läbiviimisel selgusid mõned kodeerimisjuhendi üleliigsed ja osaliselt kattuvad kategooriad. Nii näiteks oli sageli keeruline eristada eelarvedefitsiidi kriteeriumi saavutamist käsitlevad artiklid ja teemad valitsuse eelarvepoliitilisi otsuseid kajastavatest kirjutistest. Subjektiivsuse elimineerimiseks esitleti tulemused nii eraldi

kui ühise kategooriana. Lisaks ei võimaldanud suhteliselt mahukas üldvalim teha järeldusi teema prioriteetsusest ja silmapaistvusest ajalehe külgedel.

Samamoodi leidis tulemuste interpreteerimisel suhteliselt vähe kasutamist euroga seotud teemade kohta antavad hinnangud. Seda põhjusel, et erinevaid euroga seotud teemasid oli ca 400, mistõttu oli kõikide hoiakute-hinnangute põhjalik analüüs käesoleva magistritöö raames põhjendamatu ning arusaadav üldistus raskendatud. Hoiakute-hinnangute kodeerimine oleks nõudnud ka veidi enam kõneisiku ja konteksti seosega arvestamist, mida kontentanalüüsi meetod aga ei võimalda. Seetõttu esitleti hoiakuid erinevate teemade kohta arvamused artiklite lõikes ning kõnealuseid kategooriaid vaadeldi süvitsi pigem diskursusanalüüsi käigus.

Kindlasti vääriks ja võimaldaks magistritöö (eriti kontentanalüüsi) käigus korjatud andmed ka teiste, erinevate euroga seotud aspektide detailsemat käsitlemist ning näiteks eraldi uurida kommunikatsiooni osapoolte hoiakuid euroga seotud teemadesse ning nende kajastust väljaannete ja sihtgruppide lõikes, mis magistritöö piiratud mahu ja piiritletud käsitlemise tõttu ei leidnud täies mahus käesolevas töös rakendust. Kuna eurole ülemineku kommunikatsioon on akuutne teema veel järgneva aasta jooksul, siis võimaldavad magistritöö raames kogutud andmed ja teostatud analüüsid anda ka täiendavat sisendit valitsuse eurokommunikatsiooni strateegiasse.

Jätkuteemana oleks huvitav ja oluline uurida mitmeid euro kommunikatsiooniga seotud aspekte – kommunikatsioonistrateegia toimimine, sh kampaania efektiivsus; majanduskriisi, sh eelarvekärbete mõju elanike hoiakutele euro suhtes; meediaväljaannete ning teiste kommunikatsiooni osapoolte arusaam ja suhtumine euro kõneaine kujundamisse ning debati elavdamisse.

KOKKUVÕTE

Kuna eurole ülemineku teema on Eestis juba alates 2009. aasta algusest nii eurotsooniga liitumise realistlikkuse kui majanduskriisist väljumise kontekstis oluliseks kõneaineks avalikus sfääris ning vääramatuks osaks poliitikute sõnumistrateegias, siis keskendub antud magistritöö eurole üleminekuga seotud teemade kommunikatsiooni analüüsimisele.

Töö eesmärgiks on uurida, milline on valitsuse roll ja eesmärk euroteemalises kommunikatsioonis, kuidas on eurole üleminekut kajastanud Eesti ajakirjandus ning kes on euroteemalise kommunikatsiooni osapooled. Põhiküsimusena vaadeldakse eurole ülemineku teemade legitimatsiooni valitsuskommunikatsioonis ja ajakirjandustekstides.

Magistritöö sissejuhatavas osas antakse ülevaade eurost ning ülemineku ühiskondlikust ja kommunikatiivsest kontekstist. Kuna euro kommunikatsiooni uurimine asetub antud töö raames poliitilise kommunikatsiooni valdkonda, siis käsitletakse töö teoreetilises osas erinevaid poliitilise kommunikatsiooni määratlusi, keskendutakse Meadow poliitilise kommunikatsiooni mudeli rakendatavusele ning arutletakse Eesti poliitilise kultuuri üle. Lisaks keskendutakse legitimatsiooni ja avaliku sfääri määratlustele peamiselt Habermas'i teooriatele tuginedes. Töö empiirilistes lähtealustes tuuakse välja põhilised euro-teemalised arvamusuuringute tulemused.

Töö empiiriline osa hõlmab nii meediatekstide kontentanalüüsi kui avaliku kommunikatsiooni ja ajakirjandustekstide diskursusanalüüsi. Uuringu käigus kaardistatakse ka olulised euro kommunikatsiooniga seotud sõlmsündmused. Töös lähtutakse järgmistest uurimisküsimustest:

a) Milliste kommunikatiivsete vahenditega valitsus legitimeerib eurole ülemineku (millised on euro teemaga seotud põhisündmused ja avaliku kommunikatsiooni sõlmpunktid; milliste teemade, probleemide ja väärtuste kaudu valitsus eurole ülemineku teemat algatab ehk millised on läbivad euro-teemalised diskursused; kuivõrd taotletakse dialoogi avalikkusega);

b) Kuidas on eurole ülemineku teema kajastatud Eesti ajakirjanduses (milline on euro teema kajastamise sagedus ja muutus päevalehtedes, ning kuidas see on seotud valitsuskommunikatsiooniga; kas meedias tekib dialoog valitsuse ja avalikkuse vahel; millised on meedias euroga seotud teemad, probleemid ja väärtused ning euro-teemalised diskursused; kes on euro-teemalise kommunikatsiooni osapooled ja milliste teemadega seoses nad eurost räägivad).

Peamised töö järeldused on järgmised:

- Lähtuvalt valitsuskommunikatsiooni aegreast ja diskursusanalüüsist ilmneb valitsuse legitimatsiooni taotlus järgmistes peamistes aspektides - institutsionaalsel tasandil Maastrichti kriteeriumide täitmine, identiteediküsimustes Eesti maine kasvatamine ja ümberpositsioneerimine Euroopa kontekstis ning eelarvedefitsiiti ohjavad otsused.
- Vaatamata formaalsele euro eesmärgi legitiimsusele (heakskiit EL ühinemise referendumul, toetus arvamusuuringutes, seaduste-otsuste kehtivus) kinnistab valitsus oma kommunikatsioonis läbivalt euro-eesmärgi õigsust ja vajalikkust, mis eeldatavasti on aluseks kogu legitimatsioonistrateegiale.
- Valitsusepoolse legitimatsiooni vahendina ilmneseid diskursusanalüüsi käigus sellistele positiivsetele väärtustele apelleerimine nagu solidaarsus, ühtsus, usaldus, usaldusväärsus, Eesti unikaalsus ja eristuvus, tublidus, vastutustundlikkus, millele on raske vastanduda ning neid väärtusi kahtluse alla seada. Samuti on legitimatsioonistrateegia kindel element positiivse märgiga identiteediküsimuste kasutamine, tõstes esile Eesti head positsiooni ja tublidust võrreldes teiste riikidega.
- Ajakirjandusartiklite arv varieerus kuude lõikes märgatavalt, sõltudes väliskeskkonna sündmustest ning valitsuse tegevusest ja kommunikatsioonist. Peamiselt kirjutati eurost ülemineku tõenäosust puudutavates, üldist majandusolukorda või riigi rahanduse ehk valitsussektori defitsiidi probleeme lahkavates artiklites.
- Nii valitsuskommunikatsioonis kui ajakirjanduses eristunud diskursused hõlmasid Eesti suutlikkust ühineda eurotsooniga 2011. aastal, eelarvedefitsiidi ohjamiseks tehtud valusaid otsuseid, Eesti tublidust ja eristumist ning euro eesmärgile pühendumist. Võrreldes valitsuskommunikatsiooniga, lisandusid

ajakirjanduse tekstidest kaks suuremat diskursust - vahetuskursi ja devalveerimise käsitlused ning eurosooni probleemide lahkamine.

- Ajakirjandustekstides kajastatud diskursuste hoiakud, väärtused ning hääled on laiapõhjalised.

Töö käigus püstitati ka kaks hüpoteesi. Esimene nendest - valitsus püüab euro kaudu legitimeerida majanduskriisist väljumise strateegiat, ei leidnud otseselt kinnitust. Samas selgus, et kuigi valitsus ei püüdnud euro eesmärgiga otseselt legitimeerida valusaid otsuseid, tajuti seda nõnda avalikkuse poolt.

Teine seatud hüpotees - euroga seonduvate otsuste ja tegevuste legitimatsiooniprotsessis on aktiivseks ja agendat määravaks pooleks valitsus, meedia roll kodanike ootuste ja nõudmiste esindamisel jääb ühekülgseks, leidis osaliselt kinnitust. Nii kontent- kui diskursusanalüüsides kõrvutamisel ning kommunikatsiooni aegrea konstrueerimisel ilmnes, et ajakirjanduses domineerinud eurole üleminekuga seotud teemad ühtisid suures plaanis valitsuse poolt algatatud sündmuste ja teemapüstitustega. Samuti ilmnes teatud korrelatsioon valitsuskommunikatsioonis ja ajakirjanduses käsitletud teemade esinemissageduse vahel. Vaatamata meedia laialdasele euro teema kajastamisele ja erinevate kommunikatsiooni osapoolte kaasamisele jäid läbivalt ja domineerivalt käsitlemata mitmed arvamusuuringutes tõusetunud euroga seotud aspektid.

Kuna eurole ülemineku kommunikatsioon on akuutne teema veel järgneva aasta jooksul, siis võimaldavad magistritöö raames kogutud andmed ja teostatud analüüsid anda vajadusel ka täiendavat sisendit valitsuse eurokommunikatsiooni strateegiasse.

Euro kommunikatsiooni uurimuste raames võiks käsitleda mitmeid, seni analüüsimata aspekte nagu kommunikatsioonistrateegia efektiivsus; Eesti identiteediküsimused ja enesemääratlus eurosooni liikmena; majanduskriisi mõju Eesti elanike hoiakutele euro suhtes; meediaväljaannete ning teiste kommunikatsiooni osapoolte roll ja suhtumine euro kõneaine kujundamisse.

SUMMARY

The aim of this Master's thesis, entitled "Legitimation of Euro adoption in government communication and press", is to analyse the government's role in communication regarding the euro, how the transition to the euro has been reported in the Estonian press and who are the participants in communication. The main focus is on observing the legitimation of the topics related to the euro changeover in government communication and press.

In the introductory part of this thesis, an overview of the euro is given as well as the social and communication context of the euro adoption. As research in this thesis is in the area of political communication, the theoretical part also deals with definitions of political communication and the focus is on the Meadow's political communication model and the Estonian political culture. In addition, the focus is also on the definition of legitimation and the public sphere, these are mainly based on Habermas' theories. In the empirical starting point of the thesis, the main results of euro-related opinion surveys are given.

The empirical part of the thesis contains both content analysis of media texts and discourse analysis of government communication and media texts. During the survey, important euro-related key events are also mapped. The thesis is based on the following main research questions:

a) What communication tools are used by the government to legitimise the euro adoption i.e. what are the main events and key points of the government communication related to the euro? What topics, problems and values are used by the government to initiate the subject of the euro adoption? What are the main euro-related discourses?;

b) How is the euro adoption reported in the Estonian media? What is the frequency and progress of this topic in daily newspapers and how is it related to government communication? Has a dialogue emerged between the government and the public? What are the euro-related topics, problems, values and discourse in the media? Who are involved in this communication?

The main conclusions of the thesis are the following:

- Considering the timeline and discourse analysis of government communication, the government's aim for legitimization becomes evident in the following key aspects: fulfilling Maastricht criteria at the institutional level, improving Estonia's reputation in identity questions and repositioning it in the European context as well as decisions on improving the government budget position.
- Despite the formal legitimization of the purpose of the euro (approval in the referendum to join the EU, support in opinion surveys) in its communication, the government constantly maintains the rightness and necessity of joining the Eurozone, which appears to be the basis of its entire legitimization strategy.
- As a governmental tool of legitimization during discourse analysis, appealing to such positive values as solidarity, unity, trust and reliability, Estonia's uniqueness and distinctness, capability and responsibility were used – these values are difficult to doubt. At the same time, a key element of the legitimization strategy is to use positive identity questions, highlighting Estonia's position and capability, compared to other countries.
- As a result of the content analyses becomes evident that the amount of newspaper articles notably varied each month depending on external events and government action and communication. Also the dominant topics related to the euro remain generally the same as in government communication.
- Compared to government communication the attitudes, values and voices of the media discourses were broad-ranging.

In the thesis, two hypotheses were raised. The first is that the government is trying to legitimise the strategy of overcoming the economic crisis using the euro. This was not directly proven. It became clear that the government did not try to legitimise the painful solutions using a euro target, but that this was sensed so by the public.

The other hypothesis is that the active and agenda-setting half of the legitimization process of decisions and actions connected to the euro is the government and that the role of the media in representing public expectations and demands remains one-sided. This was partly proven. It was found that in comparing the content and discourse analysis and constructing a timeline of communication of the topics that dominated the press, there was a general correlation between events and the topics initiated by the

government. Also, a certain correlation emerged between the frequency of topics raised by the government and by the media. Despite the wide reflection of euro subjects in the media, including different communication actors, several aspects raised in the opinion surveys were not treated recurrently and dominantly.

As communication regarding the transition to the euro will be a topical issue in Estonia over the coming year, the empirical data gathered in the framework of this thesis and the analysis of it enables to give additional input to the government's euro-communication strategy.

As an expansion of this subject, several questions that have yet to be analysed which are related to euro-communication could be examined: efficiency of the communication strategy in Estonia; the impact of the economic crisis on Estonian citizens' attitudes towards the euro; and the role and attitudes of media and other communication partners in shaping euro topics, etc.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Anderson, C. J. (2006). Consent and Consensus. The Contours of Public Opinion toward the Euro. R.M. Fishman et al (eds.) *The year of the euro: the cultural, social, and political import of Europe's common currency*. University of Notre Dame Press, 111-130.
- Ansip, A. (2008). Eesti olulisim eesmärk on euro. *Postimees*, 6.november.
- Arrak, A. (2009). Majanduspohmell ehk bensiiniga tuld kustutamas. *Eesti Ekspress*, 3.juuli.
- Banducci, S. A., J. A. Karp & P. H. Loedel (2009). Economic interests and public support for the euro. *Journal of European Public Policy* 16:4, June: 564-581.
- Blumler J. G. & M. Gurevitch (1995). *The Crisis of Communication*. London: Routledge.
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on an Information and communication strategy for the European Union (2002). COM(2002) 350 final/2. URL (kasutatud mai 2010) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0350:FIN:EN:PDF>.
- De Vreese, C. H. & J. Peter & H. A. Semetko (2001). Framing Politics at the Launch of the Euro: A Cross-National Comparative Study of Frames in the News. *Political Communication*, Routledge, 18(2): 107-122.
- *Eesti Ajalehte Liidu koduleht*. URL (kasutatud aprill 2010) http://www.eall.ee/eall_liikmed.html.

- *Eesti eurole ülemineku plaan*. 8.versioon, aprill 2010. URL (kasutatud mai 2010) http://euro.eesti.ee/EU/Prod/Euroveeb/Avaleht/download/Eurole_yleminekuplaan_vers_88608.pdf.
- *Eesti euroveeb*. URL (kasutatud juuni 2010) <http://euro.eesti.ee/EU/Prod/Euroveeb/index.jsp>.
- *Eesti konvergensiprogramm 2009-2013*. (2010). Rahandusministeeriumi kodulehekülg, URL (kasutatud mai 2010) <http://www.fin.ee/?id=8902>.
- *Eesti Vabariik - 2009. aasta artikkel IV konsultatsioon* (2009). Eesti Panga kodulehekülg, URL (kasutatud juuni 2010) http://www.eestipank.ee/pub/et/majandus/IMF/_20091026.html.
- Ergma, E. (2010). *Ene Ergma kõne Eesti Vabariigi aastapäeval 24. veebruaril 2010*. URL (kasutatud juuni 2010) <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=56257>.
- Euro kasutuselevõtu seadus. Riigi Teataja, 22.04.2010. URL (kasutatud mai 2010) <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13310847>.
- *Eurole üleminek sai lõpliku kinnituse* (2010). Rahandusministeeriumi koduleht, URL (kasutatud juuli 2010) <http://www.fin.ee/index.php?id=105819>.
- *Euroopa Komisjoni euroveeb*. URL (kasutatud mai 2010) http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/index_et.htm.
- Euroopa Nõukogu arvamus Eesti konvergensiprogrammi 2009-2013 kohta. Euroopa Liidu Teataja C 140/1, 29.05.2010. URL (kasutatud mai 2010) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:140:0001:0005:ET:PDF>.
- *Eurostati andmeil täitis Eesti Maastrichti inflatsioonikriteeriumi* (2009). Eesti Panga kodulehekülg, URL (kasutatud juuni 2010) http://www.eestipank.ee/pub/et/press/Press/pressiteated/pt2009/_12/pt1216b.
- Fairclough, N. (1989). Critical discourse analysis in practice: description. N. Fairclough, *Language and power*. London, New York: Longman, 109-139.

- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. London, New York: Edward Arnold.
- Fornäs, J. (2008). Meanings of Money: The Euro as a Sign of Value and of Cultural Identity. W. Uricchio (ed.). *We Europeans? Media, Representations, Identities*. Bristol, Chicago: Intellect.
- Habermas, J. (1975). *Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus*. 3. Auflage, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Habermas, J. (1984). *The Theory of Communicative Action. Volume one. Reason and the Rationalization of Society*. Cambridge: Beacon Press.
- Habermas, J. (1987). *The Theory of Communicative Action. Volume two. The Critique of Functionalist Reason*. Cambridge: Polity Press.
- Habermas, J. (2001). *Avalikkuse struktuurimuutus. Urimused ühest kodanikuühiskonna kategooriast*. Eessõnaga 1990. Aasta uusväljaandele. Kunst.
- Habermas, J. (2006). Political Communication in Media Society: Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research. *Communication Theory* 16: 411-426.
- Ilves, T-H. (2010). *Vabariigi President Eesti Vabariigi 92. aastapäeval Tartus, Vanemuises*. Vabariigi Presidendi kodulehekül, URL (kasutatud juuni 2010) <http://www.president.ee/et/k6ned/?gid=134525>.
- *Information and communication strategy on the euro and EMU* (2004). URL (kasutatud juuni 2010) http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2004&nu_doc=552.
- Kalev, L. & M-L. Jakobson & T. Saarts (2008). Eesti poliitiline kultuur: alusväärtused. *Riigikogu toimetised* 18, URL (kasutatud mai 2010) <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=13601>.

- Kalmus, V. (2010). *Meedia ja kommunikatsioonimeetodid*. Tekstianalüüsi meetodite loengumaterjal. URL (kasutatud aprill 2010) <http://saba.jrnl.ut.ee/~veronika/AYkonspekt.htm>.
- Karnau, A. (2009). Kolmas eelarvekärbe meelitab eurot Eestisse. *Postimees*, 4.august.
- Kask, K. (2009). Euroopa Keskpank: Eesti riskib uue majanduskriisiga. *Eesti Päevaleht*, 10.detsember.
- *Kommunikatsioonistrateegia euro kasutuselevõtmiseks Eestis*. Eesti euroveeb, URL (kasutatud juuni 2010) http://euro.eesti.ee/EU/Prod/Euroveeb/Avaleht/Vasakmenueue/Publikatsioonid/Dokumendid_uelemineku_kohta/Kommunikatsioonistrateegia.pdf.
- Käärrik, H. (1998). *Sotsioloogilise informatsiooni õigusloomes kasutamise seonduvate sotsiaalõiguslike teooriate ning vastavate empiiriliste uurimuste üldistav analüüs*. URL (kasutatud mai 2010) http://www.riigikogu.ee/msi_arhiiv/kaarik.html.
- Lagerspetz, M. & H. Vogt (2004). Estonia. S. Berglund et al (eds.). *The Handbook of Political Change in Eastern Europe*. 2nd ed. UK, USA: Edward Elgar, 57-93.
- Lagerspetz, M. (2005). Arutlev demokraatia ja diskursiivse korra piirid. *Akadeemia* 4-5: 143-150.
- Lauristin, M. & P. Vihalemm & I. Tallo (1997). Poliitilise kultuuri areng Eestis. *Sirp*, 17. ja 24.oktoober.
- Lobjakas, A. (2008). Poliitika lõpp. *Postimees*, 28.november.
- McNair, B. (1999). *An Introduction to Political Communication*. 2nd ed., London, New York: Routledge.
- McQuail, D. (2000). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

- Meadow, R. G. (1980). *Politics as Communication*. Norwood, NJ: Ablex.
- Nestor, E. (2009). Valed otsused raskel ajal. *Postimees*, 26.juuni.
- Peaminister Ansip: Eesti edukuse on taganud terve mõistus (2010). Valitsuse kodulehekül, URL (kasutatud mai 2010) <http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=297208&tpl=1007&external=0&search=&aasta=2010-02>.
- Plaza, V. P. (1999). The Euro as a Political Communication Process: Quality Requirements. *Journal of Consumer Policy* 22: 135-147.
- Pollack, D. & J. Jacobs & O. Müller & G. Pickel (2003). *Political Culture in Post-Communist Europe. Attitudes in New Democracies*. England, USA: Ashgate.
- Pullerits, E. (2007). *Euroopa avalikkus ja euroinfo Eestis*. Magistritöö. Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Raamets, H. (2005). *Avaliku sektori kommunikatsioon sihtgruppidega põllumajandusministeeriumi ja PRIA näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Rahandusministeeriumi koduleht, URL (kasutatud juuni 2010) <http://www.fin.ee/eeldused-euroga-liitumiseks>.
- Raig, I. (2010). Viimane aeg peatada euro. *Delfi*, 5.aprill, URL (kasutatud juuni 2010) <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/article.php?id=30214839>.
- Riebert, K. (2008). Good Europeans? *Nordicom Review*, 29-1: 29-44.
- Riigikogu esimehe Ene Ergma kõne sügisistungjärgu avamisel (2009). Riigikogu kodulehekül, URL (kasutatud juuni 2010) <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=54877>.
- Rikmann, E. & M. Lagerspetz & P. Pernik & T. Tuisk (2002). *Poliitilise osaluse dilemmaad Eesti poliitilises kultuuris: kuuluvus ja kodanikuiidentiteet*. Uurimuse

- raport. URL (kasutatud mai 2010) http://www.riigikogu.ee/msi_arhiiv/uurimused/ER.html.
- Ruus, J. (1998). *Poliitilised institutsioonid*. Riigi -ja kohaliku omavalitsuse ametnike pädevuskoolituse õppematerjal. Tallinn: Eesti Haldusjuhtimise Instituut, URL (kasutatud mai 2010) <http://www.riigikantselei.ee/arhiiv/atp/Koolitus/oppematerjal/polinst.htm>.
 - Saar Poll OÜ (2010). *Eesti eurole üleminekuga seotud hoiakud valitud sihtrühmades*. URL (kasutatud juuni 2010) http://euro.eesti.ee/EU/Prod/Euroveeb/Avaleht/download/Fookusgruppide_aruanne.pdf.
 - Tamme, J. (2010). Rehn: Kreeka probleem tähendab kriisi kogu eurotsoonis. *Postimees*, 6.mai, URL (kasutatud juuni 2010) <http://www.e24.ee/?id=259341>.
 - The Gallup Organization (2009). *Introduction of the euro in the new Member States*. Flash Eurobarometer, September. URL (kasutatud juuni 2010) http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_280_en.pdf.
 - Titscher S. & M. Meyer & R. Wodak & E. Vetter (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis*. London: Sage.
 - TNS Emor (2005). *Euroopa Liidu seire*. URL (kasutatud mai 2010) <http://www.riigikantselei.ee/?id=372>.
 - TNS Emor (2009). *Avalik arvamus Euroopa Liidus*. Eurobaromeeter 72, sügis 2009. URL (kasutatud mai 2010) http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_ee_ee_nat.pdf.
 - TNS Emor (2010). *Euroopa Liidu seire*. URL (kasutatud mai 2010) <http://www.riigikantselei.ee/?id=372>.
 - Vainu, V. (2010). *Institutsioonide usaldusväärsus IV kvartalis 2009*. Turu-uuringute AS kodulehekül, URL (kasutatud juuni 2010) <http://www.turu->

uuringute.ee/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=31&cntnt01dateformat=%25e/%25m/%25Y&cntnt01lang=et_EE&cntnt01returnid=51.

- Valitsuse pressikonverents (2009). *Valituse pressikonverentsi stenogramm, 9.04.2009.* URL (kasutatud mai 2010) <http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=295580&tpl=1007&external=0&search=&aasta=2009-> .
- Van Dijk, T.A. (2005). *Ideoloogia. Multidistsiplinaarne käsitus.* Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Varblane, K. (2007). *Valitsusasutuse ja tema sidusrühmade vahelise kommunikatsiooni roll seadusloomeprotsessis legitiimsuse saavutamiseks.* Magistritöö. Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Weber, M. (2002). *Võimu ja religiooni sotsioloogiast.* Vagabund.
- Vihalemm, T. (2010). *Teadustöö alused ja seminaritöö.* Kompendium. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Volt, M. (1997). Kriitiline diskursianalüüs. Kasutamisevõimalusi teksti ja kultuuri uurimisel. *Vikerkaar* 12: 51-63.

LISAD

Lisa 1. Olulisemad sündmused seoses euroga

2009. aasta

- **5. veebruar**

Valitsuskabinet kiitis põhimõtteliselt heaks 8 miljardi krooni suuruse kokkuhoiu kava.

- 12. veebruar

Kabinetinõupidamisel lepidi lõplikult kokku negatiivses lisaeelarves, mille maht on 8 miljardit krooni.

- 17. veebruar

Rahandusministeeriumis kogunes euro ülevõtu asjatundjate komisjon, mille kohaselt asjatundjate komisjon otsustas aktiivset tööd jätkata, valmistades juba märtsiks valitsusele ette euro ülevõtu plaani uuendatud versiooni.

- 18. veebruar

Valitsus saatis riigikokku negatiivse lisaeelarve. Peaminister Andrus Ansip ütles oma poliitilises avalduses, et lisaeelarve vastuvõtmisega hoiab riik osa reserve ka tulevikuks ning säilitab lootuse liituda eurotsooniga juba 2011.aastal.

- 23. veebruar

Peaminister Andrus Ansipi kõne Vanemuise kontserdimajas vabariigi 91. aastapäeval.

- Veebruaris avaldas EP euro kasutuselevõtu aruande

- **10. märts**

IMFi missiooni lõppjärelused, milles toonitatakse, et valuutakomitee süsteem teenib Eestit jätkuvalt hästi. Eesti krooni kindel seotus euroga ja kavandatav euroalaga liitumine omavad vajalikku stabiliseerivat mõju majandusele.

- 10. märts

EL rahandusministrite nõukogu (Ecofin) kiitis Brüsselis iga-aastase liikmesriikide majandus- ja eelarvepoliitikate hindamise raames heaks arvamuse Eesti 2008. -2012.a.

konvergensiprogrammi kohta. Programmis on kirjeldatud Eesti tegevused, et liituda nii ruttu kui võimalik euroalaga ja tagada eelarveolukorra jätkusuutlikkus.

- 20. märts

Andrus Ansip kohtus Euroopa Komisjoni rahandusvoliniku Joaquin Almunia, kus arutati Eesti majanduslikku ja rahanduslikku olukorda. Ansip kinnitas Eesti valitsuse soovi ühineda eurosooniga niipea kui võimalik.

- 31. märts

Valitsuskabinet kinnitas eurole ülemineku tähtaja. Valitsuskabineti liikmed kuulasid istungil ära rahandusministri esitatud informatsiooni kevadise majandusproгноosi kohta ning leidsid, et Eesti ühinemine eurosooniga on võimalik hiljemalt 1. jaanuaril 2011.

- 31. märts

Rahandusministeerium avaldab kevadise majandusproгноosi, mille kohaselt süveneb majanduslangus Eestis 2009. a 8,5 protsendini eelmise aasta 3,6 protsendiga võrreldes.

- **8. aprill**

Fitch alandas Eesti riigireitingut ühe astme võrra. Agentuur väljendab kahtlust Eesti eelarvepoliitika jätkusuutlikkuse ja eelarvepuudujäägi suhtes.

- 16. aprill

Valitsus kinnitas kogumispensionide seaduse muudatused.

- 20. aprill

OECD raporti tutvustamine.

- 21. aprill

S&P kinnitas Eesti riigireitingud samal tasemel.

- 22. aprill

Avaldatakse EP proгноos, mille kohaselt peab selleks käesoleva aasta eelarve tasakaalu parandama lisaks veebruarikuisele lisaeelarvele veel 8,5 miljardi krooni võrra.

- 23. aprill

Moody's kinnitas Eesti riigireitingu samal tasemel.

- 28. aprill

Rahandusminister allkirjastas käskkirja, millega ajutiselt piiratakse riigiasutuste väljamaksete tegemist riigieelarvest ning uute lepingute sõlmimist ja hangete läbiviimist kuni valitsuse poolt täiendavate eelarveotsuste langetamiseni.

- 30. aprill

Valitsus otsustas võtta laenu 6,5 miljardi krooni ulatuses Euroopa Investeeringispangast ja Swedbank'ist.

- 30. aprill

Valitsuses langetatud otsuse kohaselt võetakse stabiliseerimisreserv kasutusele 3,5 miljardi krooni ulatuses. Reservi kasutamine on vajalik kiirest majanduslangusest tingitud eelarvetulude vähenemise ning suurenenud kulude katmiseks.

-
- **5. mai**

Rahandusminister Ivari Padar kohtus Euroopa Komisjoni rahandusvolinik Joaquín Almunia. Rahandusminister rõhutas, et Eesti teeb kõik mis vajalik, et liituda tugeva euroga hiljemalt 1. jaanuaril 2011.

- 5. mai

Euroopa Komisjoni majandusprognoosi avalikustamine.

- 18. mai

IMFi delegatsiooni visiit Eestisse. Järeldustes öeldakse, et antud olukorras on ametivõimude eesmärk vähendada puudujääki alla 3% SKPst asjakohane. Lisaks aitab see Eestil täita tingimusi, mis on vajalikud euro kiireks kasutuselevõtuks - see on õigustatult ametivõimude üks peaeesmärke. Ennenägematu majanduslanguse olukorras on eelarvepuudujäägi langetamine sellisele tasemele 2009.-2010 väga raske ülesanne.

- 21. mai

Valitsus saatis Riigikogusse 2009. aasta teise lisaeelarve seaduse eelnõu. Peaminister Andrus Ansip teeb ettepaneku sotsiaaldemokraadid valitsuskoalitsioonist välja arvata.

- 28. mai

Valitsus kinnitas riigi eelarvestrateegia aastateks 2010-2013. Olulisima sihina kinnitas valitsus soovi saavutada valitsussektori eelarve ülejääk 2012. aastaks.

-
- **4. juuni**

Rahandus- ja siseministri kohtadele asuvad Reformierakonna ja IRL poliitikud, Eesti jätkab vähemusvalitsusega.

- 18. juuni

Riigikogu võtab vastu teise negatiivse lisaeelarve, millega parandatakse 2009. a eelarvepositsiooni ligikaudu 5,5 miljardi krooni võrra.

-
- **10. august**

S&P alandas Eesti riigireitingut ühe astme võrra.

- 21. august

Kohtusid Eesti, Läti ja Leedu rahandusministrid.

- 27. august

Rahandusministeerium avalikustab suvise majandusprognoosi, mille kohaselt täidab Eesti seni kättesaamatuna püsinud Maastrichti inflatsioonikriteeriumi novembris.

- **14. september**

Riigikogu sügisistungjärgu avamine, Ergma rõhutab euro-kriteeriumide täitmise tähtsust.

- 22. september

Riik müüb oma osaluse Eesti Telekomis.

- 24. september

Valitsus kiidab heaks 2010.a eelarve.

- 30. september

Valitsus annab Riigikogule üle kriisist väljumise 2010. aasta eelarve, mille kulude tase on võrreldav 2009. aasta kuludega.

- **8. oktoober**

Rahvusvahelise Valuutafondi aastakoosolek, mille peateemaks oli maailma majanduse olukord. Eesti rahandusministri ja Eesti Panga presidendi kohtumistel IMFi juhtkonna ja Euroopa osakonna juhiga tunnustati Eesti senist majanduspoliitikat.

- 21. oktoober

EP majandusprognoos.

- 26. oktoober

2009. aasta IMFi artikkel IV konsultatsioon, lõplik avaldus.

- **11. november**

Rahandusministeerium toimub euro-teemaline debatt.

- 19. november

Riigieelarve on neljandat kuud järjest ülejäägis. Septembris oli esmakordselt käesoleval aastal ka kogu valitussektori eelarve ülejäägis.

- **7. detsember**

Eesti täitis novembris Maastrichti inflatsioonikriteeriumi.

- 8. detsember

Rahandusministeeriumis kogunes Euro asjatundjate komisjon, kus leiti, et euro kasutuselevõtu ettevalmistused kulgevad plaanipäraselt ning Eesti on tehniliselt valmis euro käibeletulekuks 1. jaanuarist 2011. aastal.

- 9. detsember

Riigikogu kiitis heaks 2010. aasta riigieelarve. Eelarve defitsiit on alla 3 protsenti SKP-st, et Eestil oleks võimalik täita eurole ülemineku kriteeriumid.

- EP euro kasutuselevõtu aruande: Praeguste hinnangute kohaselt oleks kriteeriumide täitmine võimalik 2009 lõpus, mis lubaks eurot 2011. aastal.

- 16. detsember

Eurostati andmeil täitis Eesti Maastrichti inflatsioonikriteeriumi.

- 17. detsember

Riigieelarvesse on laekunud üle 90 protsendi, valitsussektori eelarvedefitsiidi 3 protsendi piiresse jäämine on tõenäoline.

2010

- **1. jaanuar**

Riigikogu esimehe Ene Ergma uusaastatervitus, muu hulgas: 2010. aasta riigieelarve on mahutatud kolmeprotsendilise puudujäägi piiridesse mitte ainult selleks, et täita Euroopa ühisrahale ülemineku tingimusi - tähtis on pidurdada riigi võlakoorma kasvu.

- 4. jaanuar

Uuringufirma TNS Emor küsitluse kohaselt toetab euro kasutuselevõttu 47 protsenti Eesti elanikkonnast. Euroopa ühisrahale on vastu 41 protsenti elanikest.

- 8. jaanuar

IMFi direktorite nõukogu lõpetas 2009. aasta artikkel IV konsultatsioonid Eesti Vabariigiga. Kui eelarve konsolideerimist jätkatakse, eeskätt tulude suurendamise näol, võib Eesti 2010. aastal täita kõik Maastrichti kriteeriumid.

- 12. jaanuar

Euro asjatundjate komisjon hindas eurole ülemineku ettevalmistuste seis. Asjatundjate komisjoni hinnangul on Eesti väljavaated kõigi eurole ülemineku kriteeriumide täitmiseks head ning ettevalmistused eurole üleminekuks on toimunud plaanipäraselt.

- 14. jaanuar

Valitsus kiitis heaks eesmärgid Euroopa Liidus Hispaania eesistumise ajal. Eesti peamiseks eesmärgiks 2010. aastal on liitumine euroalaga.

- 28. jaanuar

Valitsus kiidab heaks konvergenstiprogrammi, mille kohaselt täidab Eesti kõik vajalikud tingimused 2011. aastal ühisraha euro kasutuselevõtuks.

16. veebruar

EL rahandusministrite kohtumisel arutati põhiteemana Kreeka eelarve olukorda.

- 23. veebruar

Peaminister Andrus Ansipi vabariigi aastapäeva kõne: „Eesti on saanud hakkama päris võimatusena. Tehtu krooniks saab euro kasutuselevõtt Eestis“.

- 24. veebruar

Ene Ergma kõne Eesti Vabariigi aastapäeval 24. veebruaril 2010: Eesti parlament ja valitsus on suutnud eelarvepositsiooni oluliselt parandada ja tõenäoliselt me täidame Maastrichti kriteeriumid.

4. märts

Rahandusministeeriumi esialgsetel andmetel kujunes 2009. aastal Eesti valitsussektori tekkepõhiseks eelarvepuudujäägiks ca 3,7 miljardit krooni, mis on igikaudu 1,7.

- 23. Märts

Rahvusvahelise Valuutafondi Eesti-missioon.

- 31.märts

Moody's tõstis Eesti riigireitingu väljaadeti.

- 25. märts

Peaminister Andrus Ansip kohtus Brüsselis Euroopa Komisjoni presidendi José Manuel Barrosoaga, kes tunnustas Eesti majanduspoliitikat ning lisas, et kõik need jõupingutused toovad Eesti eurole lähemale.

- 22. märts

Eurole ülemineku seadus jõuab täiskokku.

- 26. märts

Statistikaameti andmetel oli 2009. aasta valitsussektori eelarve puudujääk 1,7% SKP-st.

- 13. aprill

Rahandusministeeriumi kevadise majandusproгноosi kohaselt hakkab Eesti majandus käesoleva aasta teisel poolel aastases võrdluses kasvama.

Lisa 2. Kontentanalüüsi kodeerimisjuhend

1. Üldkogum ja valim:

- Üldkogumiks on üleriiklikes päevalehtedes Eesti Päevaleht, Postimees, Äripäev, Õhtuleht ajavahemikus veebruar 2009 – mai 2010 ilmunud artiklid.
- Valimi moodustamiseks on kasutatud märksõna „euro“ jättes valimist välja iga teise kuu.
- Esialgselt valimist on jäetud välja käsitletused, milles sõna „euro“ sisaldub, kuid:
 - see ei kajasta eurole ülemineku teemat, vaid väljendab millegi maksumust vms tehnilist viidet
 - kui artiklis on mainitud vaid ühes lõigus-korral märksõna eurot;
 - tegemist on uudisnupuga, mille maht on väiksem kui 700 tm või ¼ lk
 - euro ei ole läbiv teema ja kajastub vaid ühes lõigus või lauses.

2. Analüüsiühik

Analüüsiühikuks on üks artikkel, mille raames analüüsitakse eraldi hinnangut eurole üleminekut käsitleva probleemi või teema osas.

3. Kategooriad

A Artikli tunnused

A1 Järjekorranumber

A2 Väljaanne

- 1 Eesti Päevaleht
- 2 Õhtuleht
- 3 Äripäev
- 4 Postimees
- 5 Päevalehe Ärileht

A3 Ilumise kuupäev (kujul: pp/kk/aaaa)

A4 Pealkiri (märgitakse sõnadega)

A5 Lehekülg, millel lugu asub (numbritega). Kui lugu on välja tõstetud ka esilehele, siis märgitakse see ühe analüüsiühikuna koos põhilooga.

A6 Žanr

- 1 Uudislugu
- 2 Juhtkiri
- 3 Arvamuslugu, olemuslugu, kommentaar
- 4 Analüüs
- 5 Intervjuu

A7 Autor (või allikas)

- 0 Puudub
- 1 Eesti väljaande toimetuse, ajakirjanik
- 2 Eesti erasektori ekspert, analüütik, ettevõtja
- 3 Eesti arvamusliider, kolmanda sektori esindaja, teadlane, president
- 4 Eesti opositsioonipoliitik
- 5 Eesti koalitsioonipoliitik, valitsuse liige, ametnik
- 6 Eesti sõltumatu ekspert, analüütik nagu EP, EKI, STAT
- 7 EL institutsioon, selle esindaja (sh EKP, IMF, WB)
- 8 Välisekspert, analüütik
- 9 Muu (kes)

A8 Maht tähemärkides

A9 Illustreeritus, kui see on tuvastatav online keskkonnas.

- 0 Puudub
- 1 Foto
- 2 Joonistus, karikatuur
- 3 Joonised, graafika

A10 Üldine artikli tonaalsus, mis lähtub artikli üldisest hoiakust ning mitte spetsiifilisest euro teemast.

- 1 Negatiivne, kriitiline
- 2 Pigem negatiivne, kuid mõningate positiivsete mööndustega
- 3 Neutraalne, tasakaalustatud
- 4 Pigem positiivne, kuid mõningate negatiivsete mööndustega
- 5 Positiivne, toetav

A11 Lähiv kontekst (valdkond, peateema või taust, millest artiklis kirjutatakse ja millega seoses eurole üleminekut käsitletakse)

- 1 Eurole üleminek, selle tõenäosus, võimalus, ajastus

- 2 Majanduslik, sh nt inflatsioon, majanduskasv, majanduskriis
- 3 Sotsiaalne, sh tööpuudus, toetused
- 4 Riigi rahanduslik, sh eelarve, kärped, kokkuhoid, maksud
- 5 Finantskriis, pangandus, finantsturud, börs
- 6 Balti riikide olukord
- 7 Eurotsooni olukord, riikide probleemid
- 8 Raha väärtus, devalveerimine
- 9 Praktilised ettevalmistused üleminekuks
- 10 Sisepoliitika
- 11 Muu (mis)

A12 Kõrvalkontekst (peamisele kontekstile lisanduv valdkond või taust, millega artiklis eurole üleminekut käsitletakse)

- 0 Puudub
- 1 Eurole ülemineku tõenäosus, võimalus
- 2 Majanduslik, sh nt inflatsioon, majanduskasv
- 3 Sotsiaalne, sh tööpuudus, toetused
- 4 Riigi rahanduslik, sh nt kärped, kokkuhoid, maksud
- 5 Finantskriis, pangandus, finantsturud
- 6 Balti riikide olukord
- 7 Eurotsooni olukord, riikide probleemid
- 8 Raha väärtus, devalveerimine
- 9 Praktilised ettevalmistused üleminekuks
- 10 Sisepoliitika
- 11 Muu (mis)

A13 Euro mainimine artikli pealkirjas

- 0 Ei esine
- 1 Esineb

A14 Euro mainimine artikli juhtlõigus

- 0 Ei esine
- 1 Esineb

A15 Tsiteeritav nr 1 (kui argument või hinnang on artikli autori oma, siis märgitakse see veelkord sama koodiga. Eraldiseisvad seisukohad euroga seoses on märgitud vastavalt selle autorile ehk tsiteeritavale)

- 0 Puudub
- 1 Eesti väljaande toimetuse, ajakirjanik
- 2 Eesti erasektori ekspert, analüütik, ettevõtja
- 3 Eesti arvamusi liider, kolmanda sektori esindaja, teadlane, president
- 4 Eesti opositsioonipoliitik
- 5 Eesti koalitsioonipoliitik, valitsuse liige, ametnik
- 6 Eesti sõltumatu ekspert, analüütik nagu EP, EKI, STAT
- 7 EL institutsioon, selle esindaja (sh EKP, IMF, WB)
- 8 Välisekspert, analüütik
- 9 Välisajakirjandus
- 10 Muu (kes)

A16 Tsiteeritavad nr 2 (kui argument või hinnang on autori oma, siis märgitakse see veelkord sama koodiga. Eraldiseisvad seisukohad euroga seoses on märgitud vastavalt selle autorile ehk tsiteeritavale)

- 0 Puudub
- 1 Eesti väljaande toimetuse, ajakirjanik
- 2 Eesti erasektori ekspert, analüütik, ettevõtja
- 3 Eesti arvamusi liider, kolmanda sektori esindaja, teadlane, president
- 4 Eesti opositsioonipoliitik
- 5 Eesti koalitsioonipoliitik, valitsuse liige, ametnik
- 6 Eesti sõltumatu ekspert, analüütik nagu EP, EKI, STAT
- 7 EL institutsioon, selle esindaja (sh EKP, IMF, WB)
- 8 Välisekspert, analüütik
- 9 Välisajakirjandus
- 10 Muu (kes)

B Eurole ülemineku teemakäsitlus, (märgitakse, milliste teemadega eurole üleminekut seostatakse ja mille kaudu euro teemale viidatakse) ja hinnang sellele (hinnang 5-punktilisel skaalal: täiesti positiivne 5; positiivne, mõningate negatiivsete mõõndustega 4;

tasakaalustatud 3; negatiivne, mõningate positiivsete mööndustega 2; täiesti negatiivne 1; hinnang puudub 0)

B1 Eurole ülemineku kriteeriumide täitmise tõenäosus, võimalus ja suutlikkus liituda eurotsooniga - peateema

- 1 Eelarve kriteerium
- 2 Inflatsiooni kriteerium
- 3 Kriteeriumide täitmise jätkusuutlikkus
- 4 Ülemineku ajastus
- 5 Eurole kasutuselevõtu võimalus, suutlikkus liituda eurotsooniga, kõikide kriteeriumide täitmine
- 6 Muu (mis)

B1.1 Eurole ülemineku kriteeriumide täitmise tõenäosus, võimalus ja suutlikkus liituda eurotsooniga - lisanduv/kõrvalteema

- 1 Eelarve kriteerium
- 2 Inflatsiooni kriteerium
- 3 Kriteeriumide täitmise jätkusuutlikkus
- 4 Ülemineku ajastus
- 5 Eurole kasutuselevõtu võimalus, suutlikkus liituda eurotsooniga, kõikide kriteeriumide täitmine
- 6 Muu (mis)

B2 Liitumisega kaasnev mõju riigile ja inimesele - peateema

- 1 Sotsiaalne olukord, sh toetused, ravikindlustus, tööpuudus (paranemine-halvenemine)
- 2 Riigi usaldusväärsus, täiendavad investeeringud (suurenemine-vähenedmine)
- 3 Majandusolukord, majanduskasv, tootlikkus jms (paranemine- halvenemine)
- 4 Oma rahast loobumine (positiivne-negatiivne)
- 5 Laenuraha kättesaadavus (odavnemine-kallinemine), börs (elavnemine-sumbumine)
- 6 Reisimine, kaupade-teenuste tarbimine (positiivne-negatiivne)
- 7 Inimeste elatustase-heaolu, sh sissetulekud, töövõimalused (suurenemine-vähenedmine)
- 8 Hinnatõus (suurenemine-vähenedmine)

9 Vahetuskurss (seni kehtiv – halvenemine)

10 Muu (mis)

B2.1 Liitumisega kaasnev mõju riigile ja inimesele - lisanduv/kõrvalteema

1 Sotsiaalne olukord, sh toetused, ravikindlustus, tööpuudus (paranemine-halvenemine)

2 Riigi usaldusväärsus, täiendavad investeeringud (suurenemine-vähenedmine)

3 Majandusolukord, majanduskasv, tootlikkus jms (paranemine- halvenemine)

4 Oma rahast loobumine (positiivne-negatiivne)

5 Laenu raha kättesaadavus (odavnemine-kallinemine), börs (elavnemine-sumbumine)

6 Reisimine, kaupade-teenuste tarbimine (positiivne-negatiivne)

7 Inimeste elatustase-heaolu, sh sissetulekud, töövõimalused (suurenemine-vähenedmine)

8 Hinnatõus (suurenemine-vähenedmine)

9 Vahetuskurss (seni kehtiv – halvenemine)

10 Muu (mis)

B3 Ülemineku eesmärgiga seotud muutused sisekeskkonnas (valitsuse/riigikogu tegevus) - peateema

1 Eurole ülemineku rakenduslik korraldus (tehnilised ettevalmistused, sujuv üleminek)

2 Sotsiaalvaldkond (tööpuudusega tegelemine, toetuste kärped jm)

3 Majanduskeskkond (ettevõtluse toetamine, investeeringud jms)

4 Eelarvepoliitika (kärped, maksumuudatused, kokkuhoid jms)

5 Rahapoliitika (devalveerimine, vahetuskurss jm)

6 Lisakulud riigile/ettevõtetele/KOVidele jne

7 Muu (mis)

B3.1 Ülemineku eesmärgiga seotud muutused sisekeskkonnas (valitsuse/riigikogu tegevus) – lisanduv/kõrvalteema

1 Eurole ülemineku rakenduslik korraldus (tehnilised ettevalmistused, sujuv üleminek)

2 Sotsiaalvaldkond (tööpuudusega tegelemine, toetuste kärped jm)

3 Majanduskeskkond (ettevõtluse toetamine, investeeringud jms)

- 4 Eelarvepoliitika (kärped, maksumuudatused, kokkuhoid jms)
- 5 Rahapoliitika (devalveerimine, vahetuskurss jm)
- 6 Lisakulud riigile/ettevõtetele/KOVidele jne
- 7 Muu (mis)

B4 Väliskeskkonna mõju/roll - peateema

- 1 Eurotsooni väliste riikide eeskuju
- 2 Eurotsooni probleemid, sh nõrk majandusareng, Kreeka probleemid, PIGS
- 3 EL institutsioonide hoiak, sh kriteeriumide lõdvendamine, poliitilised otsused, vahetuskurss jm
- 4 Balti riikide olukord, Eesti eristumine
- 5 Majanduslik, rahanduslik
- 6 Eurotsooni laienemine, euro tulevik, eurotsooni lagunemine
- 7 Muu, mis

B4.1 Väliskeskkonna mõju/roll – lisanduv/kõrvalteema

- 1 Eurotsooni väliste riikide eeskuju
- 2 Eurotsooni probleemid, sh nõrk majandusareng, Kreeka probleemid, PIGS
- 3 EL institutsioonide hoiak, sh kriteeriumide lõdvendamine, poliitilised otsused, vahetuskurss jm
- 4 Balti riikide olukord, Eesti eristumine
- 5 Majanduslik, rahanduslik
- 6 Eurotsooni laienemine, euro tulevik, eurotsooni lagunemine
- 7 Muu, mis

Lisa 3. Kontentanalüüsi tulemustes viidatud allikad

- ÄP, 2.02.2009. „Stenbocki majas algas viimase 2 miljardi jagamine“
- EPL Ärileht, 4.02.2009. „Kas ja kui palju võidakse krooni devalveerida, kui Eesti võtab kasutusele euro?“
- ÄP, 6.02.2009. „Loobume kiirest liitumisest euroga?“
- EPL Ärileht, 18.02.2009 „Devalvatsioonist ja deflatsioonist, ausalt“
- Postimees, 18.02.2009. „Usk tervesse mõistusse – pöörakem kriis enda kasuks“
- ÄP, 20.02.2009. „Kõik majandused kukuvad vahel auku, meid aitaks välja euro“
- EPL, 21.02.2009. „Joaquín Almunia: Eestit devalveerimine ei ohusta“
- EPL, 1.04.2009. „Ansip peatab riigi ja inimeste maksed II pensionisambasse“
- Õhtuleht, 3.04.2009. „Prohvet Savisaar: kroon devalveeritakse 18. Oktoobril“
- Postimees, 6.04.2009 „Ohvrid euro altarile“
- Postimees, 7.04.2009. „IMF utsitab eurot kasutusele võtma“
- Õhtuleht, 7.04.2009. „Valuutafond ergutab eurole üle minema“
- ÄP, 23.04.2009 „Eestil Balti riikide seas parimad šansid euro kasutusele võtmiseks“
- Postimees, 24.04.2009. „Kas Eesti annab alla?“
- Postimees, 27.04.2009. „Kärbime koos“
- EPL Ärileht, 29.04.2009 „Jäätunud kinnisvaraturu sulataks USA, ent läänerindel on muutusteta“
- ÄP, 3.06.2009 „Ahelast priiks“
- Õhtuleht, 16.06.2009. „Euro ei tee lolli rikkaks“
- Õhtuleht, 17.08.2009. „Kas euro toob õnne meie õuele?“
- Postimees, 18.08.2009. „Teadlased ja ettevõtjad: euro nimel tuleb pingutada“
- Postimees, 12.10.2009. „Ruta Arumäe: kas läbi udu paistab euro?“
- EPL, 22.10.2009. „Enamik EL-i riike hädas suure eelarvedefitsiidiga“
- EPL, 31.10.2009 „Valitsus sel korral sügisest majandusennustust ei tee“
- Õhtuleht, 4.12.2009. „Jama majas“
- Õhtuleht, 8.12.2009. „Euro ei too meile rikkust“
- ÄP, 10.12.2009. „Tubli töö, valitsus! Eeskujulik eelarve“

Postimees, 11.12.2009. „Läti peaminister ei karda rahutuste kordumist“

Postimees, 11.12.2009. „Hoolivalt konservatiivne riigieelarve“

ÄP, 15.12.2009. „Valitsusel hea, rahvas sipleb“

ÄP, 17.12.2009 „Kreeka draama on õppetund teistelegi“

ÄP, 22.12.2009 „Riigieelarve täitumise seis lubaks Eestil eurot loota“

Postimees, 8.02.2010. „Mida toob €-päev“

Õhtuleht, 12.02.2010. „Eestpoolt Eesti, tagantpoolt Kreeka“

ÄP, 17.02.2010 „Kreekale seatakse eeskujuks Balti riike“

EPL, 22.02.2010. „Kui euro saab saatuslikuks“

EPL, 16.04.2010. „Euroopa Keskpank kahtleb, kas Eesti ikka on eurokõlblik“

ÄP, 29.04.2010. „Kreeka võlaahelais“

Õhtuleht, 29.04.2010 „Kõik vastutus rahapuuduse eest rahandusministrile?“

Lisa 4. Diskursusanalüüsi tekstid

Valitsuskommunikatsiooni tekstid:

- 1) Valitsuse pressikonverentsi stenogramm 5.02.2009
(<http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=295214&tpl=1007&external=0&search=&aasta=2009->)
- 2) Peaminister Andrus Ansipi kõne Tartu linnapea vastuvõtul Vabariigi 91. aastapäeva puhul, 23. veebruar 2009
(<http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=295334&tpl=1007&external=&search=&aasta=>)
- 3) Valitsuse pressikonverentsi stenogramm 23.04.2009
(<http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=295647&tpl=1007&external=0&search=&aasta=2009->)
- 4) Valitsuse pressiteade 24.04.2009 (<http://www.valitsus.ee/?id=9186>)
- 5) Rahandusministeeriumi pressiteade 30.04.2009
(<http://www.fin.ee/index.php?id=82176>)
- 6) Valitsuse pressikonverentsi stenogramm 21.05.2009
(<http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=295813&tpl=1007&external=0&search=&aasta=2009->)
- 7) Valitsuse pressikonverentsi stenogramm 4.06.2009
(<http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=295881&tpl=1007&external=0&search=&aasta=2009->)
- 8) Valitsuse pressikonverentsi stenogramm 6.08.2009
(<http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=296192&tpl=1007&external=0&search=&aasta=2009->)
- 9) Valitsuse pressikonverentsi stenogramm 27.08.2009
(<http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=296285&tpl=1007&external=0&search=&aasta=2009->)
- 10) Riigikogu esimehe Ene Ergma kõne sügisistungjärgu avamisel, 14.09.2009
(<http://www.riigikogu.ee/index.php?id=54877>)
- 11) Rahandusministeeriumi pressiteade 8.10.2009
(<http://www.fin.ee/index.php?id=103938>)

12) Valitsuse pressikonverents 19.11.2009

(<http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=296752&tpl=1007&external=0&search=&aasta=2009->)

13) Riigikogu esimehe Ene Ergma uusaastatervitus, 1.01.2010

(<http://www.riigikogu.ee/index.php?id=55660>

14) Rahandusministeeriumi pressiteade 28.01.2010

(<http://www.fin.ee/index.php?id=104641>)

Lisaks võetakse kokkuvõtete tegemisel arvesse Eesti Panga kui eksperdi kommunikatsiooni - pressiteated 18.02.2009; 08.04.2009; 16.04.2009; 10.08.2010

Ajakirjanduse tekstid:

Autor	Väljaanne	Ilumise aeg	Pealkiri	Žanr
Hankewitz, G. D.	Postimees	7.02.2009	Ekspertid: euro on vaid vahend	Uudislugu
Kopli, K.	Päevaleht	22.10.2009	Enamik EL-i riike hädas suure eelarvedefitsiidiga	Uudislugu
Mandel, M.	Äripäev	30.04.2010	Kreeka on ka meie probleem	Kommentaar
Nestor, E.	Postimees	11.12.2009	Euroelarved ja maksude õiglus	Arvamus
Niitra, S. & Meister, U.	Postimees	18.08.2009	Teadlased ja ettevõtjad: euro nimel tuleb pingutada	Uudislugu
Poom, R.	Päevaleht	28.08.2009	Euro tulek hāgustub: kārpmiseks on vaid 400 miljonit	Uudislugu
Postimees	Postimees	21.04.2009	Elu euro nimel	Juhtkiri
Rank, S.	Äripäev	17.02.2010	Kreekale seatakse eeskujuks Balti riike	Uudislugu
Raus, L.	Postimees	27.10.2009	IMF manitseb eelarve puudujāāki euro tuleku	

			nimel vähendama	
Reiljan, J.	Õhtuleht	16.06.2009	Euro ei tee lolli rikkaks	Arvamus
Reimer, A.	Päevalehe Ärileht	4.02.2009	Raivo Vare: eurota me sellest august välja ei hüppa	Intervjuu
Reimer, A.	Päevalehe Ärileht	25.02.2009	Eksportijad soovivad krooni devalveerimist	Uudislugu
Sarv, H.	Äripäev	1.10.2009	Euro vajab aasta lõpus ülejäägiga eelarvet	Uudislugu
Suviste, M.	Õhtuleht	4.12.2009	Jama majas	Arvamus
Teeveere, E.	Õhtuleht	3.04.2009	Prohvet Savisaar: kroon devalveeritakse 18. oktoobril	Uudislugu
Õhtuleht	Õhtuleht	29.04.2009	Heldeke – üks sant toetab teist	Juhtkiri
ÄP	Äripäev	5.10.2009	Christensen: euro pole võluravim	Intervjuu
ÄP	Äripäev	23.04.2009	Eestil Balti riikide seas parimad šansid euro kasutusele võtmiseks	Uudislugu